

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (DİNLER TARİHİ)
ANABİLİM DALI**

**LOTUS SUTRA VE BUDİST KUTSAL METİNLERİ
ARASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aysel OKUDAN

ANKARA-2017

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (DİNLER TARİHİ)
ANABİLİM DALI**

**LOTUS SUTRA VE BUDİST KUTSAL METİNLERİ
ARASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aysel OKUDAN

**DANIŞMAN:
Prof. Dr. Ali İsmail GÜNGÖR**

ANKARA-2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (DİNLER TARİHİ)
ANABİLİM DALI

LOTUS SUTRA VE BUDİST KUTSAL METİNLERİ ARASINDAKİ
YERİ VE ÖNEMİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali İsra GÜNGÖR

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../2.....)

Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ.....	1
A- KONUNUN ÖNEMİ, AMACI, METODU, KAYNAKLARI VE SINIRLILIKLARI	1
1. Konunun Önemi ve Amacı	1
2. Metod ve Kaynaklar	2
3. Konunun Sınırlılıkları.....	3
B. BUDA ve BUDİZM.....	4
1. Buda'nın Hayatı.....	5
2. Buda'nın Öğretisi.....	7
3. Budizm'in Yayılışı.....	9
4. Budizm'in Mezheplere Ayrılması.....	11
C. BUDİZM'DE KUTSAL KİTAP ANLAYIŞI.....	15
D. BUDİST KUTSAL METİNLERİNİN TEŞEKKÜL SÜRECİ.....	19

BİRİNCİ BÖLÜM

BUDİST KUTSAL METİNLERİ	29
A. THERAVADA KUTSAL METİNLERİ	29
1. Tripitaka (Pali Kanon)	30
a. Sutta Pitaka.....	31
a.1- Digha Nikaya.....	32
a.2- Majjhima Nikaya	33
a.3- Samyutta Nikaya	33

a.4- Anguttara Nikaya.....	34
a.5- Khuddaka Nikaya	35
b- Vinaya Pitaka	35
b.1- Sutta Vibhanga	37
b.2- Khandaka.....	38
b.3- Parivara.....	39
c. Abhidhamma Pitaka	39
c.1- Dhammasangani	40
c.2- Vibhanga.....	40
c.3- Dhatukatha.....	40
c.4- Puggalapannatti	41
c.5- Kathavatthu.....	41
c.6- Yamaka.....	41
c.7- Patthana	41
2. Pali Dilinde Yazılmış Diğer Eserler	42
B. MAHAYANA KUTSAL METİNLERİ	43
1. Prajnaparamita Literatürü	47
2. Diğer Önemli Mahayana Sutraları	51
İKİNCİ BÖLÜM	
LOTUS SUTRA'NIN BUDİST KÜLLİYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	57
A. LOTUS SUTRA	57
1. Lotus Sutra ve Genel Özellikleri	57
2. Lotus Sutra'nın Budizm'deki Rolü ve Önemi	65
3. Lotus Sutra'ya Giriş.....	73
B. LOTUS SUTRA'NIN TEMEL KONULARI.....	77
1. Beceri Araçları (Upaya) ve Tek Araç (Ekayana).....	79

2. Evrensel Budalık.....	90
3. Ezeli ve Ebedi Buda.....	93
4. Bodhisattva Anlayışı ve Uygulamaları	96
SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA	105
ÖZET	113
ABSTRACT	114

ÖNSÖZ

Buda'nın geleneksel Hint dini metotlarına ve Hindistan'daki kast sistemine karşı çıkarak kendi yolunu oluşturmasıyla ortaya çıkan Budizm, yeryüzündeki en ilginç dinler arasında sayılmaktadır. Diğer dinlerin aksine açıkca bir Tanrı inancı, sabit bir ruh inancı, ahiret hayatı veya kurban kesme anlayışı gibi kavramları içermeyen veya bu konularda kapalı bir karakter sergileyen bu dini anlamının en iyi yolu Budist kutsal metinlerini incelemekten geçmektedir.

Yaklaşık yirmi altı asırlık bir geçmişe sahip olan Budizm'de tek bir kutsal kitaptan veya kanondan söz etmek mümkün değildir. Budist kutsal metinleri, Pali dilinde yazılmış Tripitaka (Üç Sepet) ve Mahayana ekollerince kabul edilen Sanskritçe ve Sanskritçe ile karışık Orta Hint lehçeleriyle oluşturulmuş sutralardan meydana gelmektedir. Söz konusu Mahayana sutraları içinde yer alan Lotus Sutra'nın, Budist kutsal metinleri arasındaki yerinin ve öneminin ortaya konulması tez çalışmamızın başlıca konusunu teşkil etmektedir. Budist kutsal metinlerinin sınıflandırılarak ana başlıklar altında tanıtıldığı bu çalışmamızda, Lotus Sutra, içerdiği temel konular itibariyle ve çeşitli yönleriyle detaylı bir şekilde mercek altına alınmaktadır.

Giriş kısmı ve iki bölümden oluşan araştırmamızın giriş kısmında Buda'nın hayatı ve öğretisine kısaca değinilerek Budizm'in farklı coğrafyalara yayılması, büyük mezheplere ayrılma süreci ve ortaya çıkan mezhepler genel hatlarıyla ele alınmaktadır. Daha sonra Budizm'de kutsal kitap anlayışı ile Budist kutsal metinlerinin teşekkül süreci hakkında bilgi verilmektedir. Budist kutsal metinlerinin teşekkül süreci hakkında bilgi verirken yeri ve önemi bakımından bu sürecin temel parçası niteliğindeki Budist konsillerine de değinilmektedir.

Birinci bölümde Budist kutsal metinleri, Budizm'de yer alan iki büyük mezhep açısından ele alınmaktadır. Bu bağlamda, Theravada mezhebinin temel aldığı kutsal metinlerden oluşan Tripitaka (Pali Kanon) tüm bölümleriyle incelenirken farklı Budist

ekollerindeki versiyonlarına da değinilmektedir. Ardından Tripitaka'nın yanı sıra Pali dilinde yazılmış ve kutsal kabul edilen diğer eserlerden kısaca bahsedilmektedir. Son olarak ise Tripitaka'nın otoritesini kabul etmekle beraber kendine özgü bir literatür geliştiren Mahayana mezhebine ait kutsal metinlere yer verilmektedir. Ancak Mahayana mezhebi, Theravada'nın aksine tek tip bir kanonun yer almadığı ve alt ekollerine göre çeşitlilik gösteren bir külliyata sahip olduğundan dolayı sistematik bir sınıflandırma yapılamamıştır. Bunun yerine Mahayana literatürünün ilk örneklerini teşkil eden Prajnaparamita literatürü ile diğer önemli sutraları hakkında kısaca bilgi verilmesi uygun görülmüştür.

Araştırmamızın ikinci bölümünde ise Mahayana literatürü arasında önemli bir yere sahip olan Lotus Sutra'nın ilk önce genel özellikleri hakkında bilgi verilerek Budizm'deki rolü ve öneminden bahsedilmektedir. Ardından da Lotus Sutra'nın başlıca konularına yer verilmektedir. Söz konusu konuları tespit ederken kaynaklarda yer alan konularla paralellik göstermesine özen gösterilmiştir. Ayrıca konuların içeriğinin oluşmasında daima sutranın kendisinin esas alınmasına gayret edilmiştir.

Öncelikle tez konusunu seçerken bana yardımcı olan ve çalışma sonuna kadar ilgisini, bilgisini, fikirlerini, tavsiyelerini ve en önemlisi kıymetli vaktini eksik etmeyen Saygıdeğer Tez Danışmanım Prof. Dr. Ali İsmail Güngör'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmalarım esnasında vermiş oldukları tavsiye ve kaynak desteğiyle fakültemiz Dinler Tarihi Anabilim Dalı akademik personellerinden Sayın Arş. Gör. İlknur Uğurlu ve Yrd. Doç. Dr. Cemil Kutlutürk'e teşekkür ederim. Ayrıca bu zorlu tez sürecinde benden desteğini eksik etmeyen sevgili eşim ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Aysel OKUDAN

Ankara 2017

KISALTMALAR

AÜDTCFD : Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

Çev. : Çeviri

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

E.B. : Encyclopedia of Buddhism

E.R. : Encyclopedia of Religion

E.R.E : Encyclopedia of Religion and Ethics

S. : Sayı

s. : Sayfa Numarası

Trans. by : Translated by

vb. : Ve benzeri

Yay. : Yayınları

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

A- KONUNUN ÖNEMİ, AMACI, METODU, KAYNAKLARI VE SINIRLILIKLARI

1. Konunun Önemi ve Amacı

Budist kutsal metinleri arasında yer alan Lotus Sutra, Budizm'deki mezheplerden birini oluşturan Mahayana Budizmi'nin en eski ve en önemli sutralarından birisidir. Bu nedenle Lotus Sutra, Mahayana literatürü ile Budizm'in geçirdiği değişiklikler ve Budist öğretiler hakkında bilgi veren birinci el kaynak konumundadır. Budist dini inanç, kültür ve felsefesinin dinler tarihi metotlarına uygun bir biçimde ele alınarak ülkemizde Lotus Sutra ile ilgili herhangi kapsamlı bir çalışmanın bulunmaması bizi bu araştırmayı yapmaya yönelten esas nedendir.

Araştırmamızın temel amacı Budizm'in kutsal metinlerini tanıtarak bu metinlerin ve özellikle Lotus Sutra'nın Budistlerin dini hayatında ne derece öneme sahip olduğunu ve nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktır. Lotus Sutra'nın ışığı altında Mahayana mezhebinin ne olduğu, Budizm'deki konumu ve önemi, diğer mezheplerden farkı incelenerek *tanrı*, *kurtuluş*, *samsara*, *Buda*, *Budalık*, *Bodhisattva* gibi kavramlar mercek altına alınacaktır. Ayrıca Lotus Sutra'nın diğer Budist ekolleri nazarındaki yeri değerlendirilerek sutralar arasındaki rolü ve önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Son yıllarda özellikle Myanmar ve Sri Lanka'daki Müslümanlara yönelik şiddet ve katliam haberleriyle dünya ve ülkemiz gündeminde yer tutan Budistler sebebiyle gözler bir nevi Budizm'e çevrilmiştir. Budizm'in nasıl bir din olduğu hakkında bilgi sahibi olunması, Budist öğretileriyle taban tabana zıt olan bu tür eylemlerin esas nedeninin ortaya çıkarılması bakımından büyük bir önem arz etmektedir.

Ayrıca yayılcı bir din niteliğinde olan Budizm, yoga, meditasyon ve reinkarnasyon gibi öğretileriyle çağımızda önemli bir dindir. Özellikle modern hayatın güçlük, karmaşa ve stresıyla başa çıkmada yoga ve meditasyon, popüler

yöntemler arasında yer almaktadır. İki bin beş yüz yıldan fazla bir tarihe sahip olan Budizm'in günümüze kadar etkinliğini artırarak süregelmesi ve modern şartlara nasıl uyum sağladığının anlaşılması bakımından araştırmamızın sayılı miktarda çalışmanın yer aldığı bu alana katkı sağlamasını umut ediyoruz.

Çalışmamızın Budist kutsal metinlerinden Lotus Sutra ışığı altında yapılması büyük bir önem arz etmektedir. Budist külliyatı içerisinde önemli kutsal metinlerden sayılan Lotus Sutra, Budist ekollerinden T'ien T'ai ve Niçiren gibi ekollerin temelini teşkil etmektedir. Bu bakımdan söz konusu Budist ekollerinin daha net bir biçimde anlaşılması açısından da bu çalışma oldukça fayda sağlayacaktır.

Dinler hakkındaki en doğru bilgiye kendi kutsal metinlerinden ulaşılabileceği görüşünden yola çıkarak tezimizde Lotus Sutra ve bu sutranın diğer Budist kutsal metinleri arasındaki yeri ve önemi incelenecektir. Lotus Sutra'nın Budist dini inancına ve kültürüne etkisi, bu metnin içeriğinden yola çıkarak ortaya konulacaktır. Ayrıca Lotus Sutra'nın pek çok kutsal metnin yer aldığı zengin Budist külliyatı içerisinde öne çıkan metinlerden biri olmasının sebepleri, içerdiği temel konular ve getirdiği yenilikler bazında tespit edilmeye çalışılacaktır. Hepsinden önemlisi, Doğu Asya Budist literatürünün belki de en önemli kutsal metni olarak kabul edilen bu sutra, yeni okurların ve araştırmacıların dikkatine sunulmuş olacaktır.

2. Metot ve Kaynaklar

Tezimizin konusuyla ilgili temel kaynak ve eserler orijinal olarak Pali ve Sanskrit dilinde oluşturulduğundan dolayı söz konusu metinlerin bu versiyonlarından yararlanma imkanımız maalesef bulunmamaktadır. Budizm'in 1. yüzyıldan itibaren Çin'e yayılması, 4. yüzyıldan sonra buradan Kore'ye geçişi ve 6. yüzyılda da Japonya'da kabul görmesiyle temel kaynak ve eserler söz konusu ülkelerin dillerine çevrilmek durumunda kalmıştır. Tezimizde Lotus Sutra'nın Sanskritçe'den Çince'ye

tercümesini gerçekleştiren Kumarajiva'nın çevirisine dayanan İngilizce çevirilerinden ve bunların üzerine yapılan yorum ve değerlendirmelerden faydalanılmıştır. Bu bağlamda özellikle Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya Kumarajiva'nın yapmış oldukları Lotus Sutra'nın İngilizce çeviri versiyonu tezimizin temel kaynağını oluşturmaktadır. Söz konusu çeviride Taisho (Taisho Kanonu veya Tripitikası adı verilen bu Çin Budist Kanonu, Taisho çağının yaşandığı 20. yüzyılın başlarında Takakusu Junjirou ve Watanabe Kaikyoku tarafından derlenerek yayımlanmaya başlanmıştır ve yaklaşık üç bin eserin yer aldığı yüz ciltten oluşmaktadır.) versiyonundan ziyade Kasuga versiyonu (1263 Japon versiyonu)'ndan faydalanılmıştır. Kasuga versiyonu, birkaç istisna dışında anlam ve çeviri bakımından modern akademik Taisho versiyonuna oldukça yakındır. Lotus Sutra'nın birebir çeviri versiyonunun haricinde bölümlerinin özetinin yer aldığı eserlerden de faydalanılmıştır. Bu eserlerin başında Nikkyo Niwano tarafından yazılan *Buddhism For Today* ile *A Guide to the Threefold Lotus Sutra* isimli eserler gelmektedir. Söz konusu temel kaynak ve eserler kütüphane, internet vb. yerlerden taranmış ve değerlendirme yöntemi esas alınarak incelenmiştir. Ayrıca konuyla alakalı çalışma yapan veya söz konusu coğrafyada bulunma imkanı elde etmiş bilim insanlarının bilgi, gözlem ve kaynaklarına başvurulmuştur. Bunun yanı sıra tezimizde Dinler Tarihi'ne özgü nitelendirici (deskriptif) ve karşılaştırma yöntemleri uygulanmıştır.

3. Konunun Sınırlılıkları

Tez çalışmamızın konusu, Lotus Sutra ve Budist kutsal metinleri arasındaki yeri ve önemidir. Ancak Budist kutsal metinlerine ve Lotus Sutra'ya geçmeden önce Buda ve Budizm tarihi hakkında kısa ve özlü bir değerlendirme yapma ihtiyacı duyulmuştur. Zira Budistler arasında, kutsal metinlerinin Buda tarafından oluşturulduğu kanısı yaygındır. Dolayısıyla birçok kutsal metnin kökeni Buda'ya ve Budizm'in ilk yıllarına

dayanmaktadır. Buda'nın ölümüyle onun öğretisini devam ettirebilmek adına çeşitli konsiller düzenlenerek öğretinin tespiti ve oluşturulan kutsal metinlerle muhafazası sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak Budizm'de zamanla yaşanan bölünmeler sebebiyle Buda'nın öğretisi ve dolayısıyla kutsal metinler konusunda herhangi bir birlik oluşturulamamış ve çeşitli kanonlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle oldukça geniş bir külliyata sahip Budizm'e ait kutsal metinlerin tasnif edilerek ana başlıklar altında ele alınması konunun sınırlılıkları dahilindedir. Lotus Sutra'nın ön plana çıkarılarak öneminin ve içeriğinin daha iyi anlaşılabilmesi adına diğer Budist kutsal metinleri hakkında sadece temel bilgiler sunulmaktadır. Tezimizin esas konusu olan Lotus Sutra üzerinde yoğunlaştırdığımız inceleme ve değerlendirmeler vasıtasıyla da Lotus Sutra'yı diğer metinler arasında farklı ve popüler kılan yönleri ve özellikleri ön plana çıkarılmak istenmektedir. Bu çerçevede, Lotus Sutra'da yer alan *Beceri Araçları*, *Tek Araç*, *Evrensel Budalık*, *Buda'nın Ezeli ve Ebedi Oluşu* ile *Bodhisattva Anlayışı ve Uygulamaları* tezimizin başlıca araştırma konularını oluşturmaktadır.

B. BUDA ve BUDİZM

Budizm, M.Ö. 6. yüzyılda Hindistan'da yaşadığı kabul edilen Sakyamuni Buda'nın, yaşadığı coğrafyada hakim olan Brahman otoritesine, çok tanrıçılığa, kast sistemine, kurtuluşa ulaşma yollarına ve aşırı hazcı veya çileci anlayışa karşı çıkarak oluşturduğu öğretilerine dayanarak gelişmiştir. Budizm, doğduğu topraklardaki dinlerin birtakım özelliklerini bünyesinde barındırmasının yanı sıra yayıldığı topraklardaki dini inaçlardan da etkilenmiştir. Bu sebeple tek tip bir Budizm'den söz etmek mümkün değildir. Hindistan'dan Japonya'ya kadar oldukça geniş bir coğrafyaya yayılan bu din, günümüzde Batı ülkelerinde de oldukça etkin bir hal alarak evrensel bir yapı kazanmıştır.¹

¹ A. Hilmi Ömer Buddha, **Dinler Tarihi**, Dün ve Yarın Tercüme Külliyatı, İstanbul 1935, C. I, s. 221-308; A. İhsan Yitik, **Hint Dinleri**, İzmir İlahiyat Vakfı Yay., İzmir 2005, s. 54-55.

1. Buda'nın Hayatı

Kaynaklarda Buda'nın hayatı ile ilgili olarak çeşitli rivayetlere rastlanmaktadır. Doğum ve ölüm tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte Budist metinlerinde Kral Aşoka'nın tahta geçtiği tarihi esas alarak Buda'nın doğum ve ölüm tarihiyle ilgili elde edilen iki tür veri önem taşımaktadır. Aşoka'nın M.Ö. 326'da tahta çıktığı kabul edilirse Buda'nın M.Ö. 624-544 yılları arasında yaşadığı yönündeki ilk veri, Sri Lanka ve Güneydoğu Asya'da kabul edilmektedir. Aşoka'nın tahta çıkış tarihi olarak M.Ö. 268 veya 267 yılı esas alındığında ise Avrupa, Amerika ve Hindistan'daki Budizm bilim uzmanlarının çoğu tarafından Buda'nın yaklaşık olarak M.Ö. 566-486 yılları arasında yaşadığı kabul edilmektedir.² Bununla birlikte kaynaklarda sıklıkla rastladığımız şekliyle en güçlü olasılık olarak kabul edilen görüş, Buda'nın M.Ö. 563-483 yılları arasında yaşadığı yönündedir.³

Buda'nın hayatı ile ilgili tarihi ve mitolojik olmak üzere iki farklı rivayet vardır. Tarihi rivayete göre Buda, Himalaya eteklerinde günümüz Nepal'in bulunduğu bölge başkenti Kapilavastu olan Sakya Krallığı'nın prensi olarak yine Nepal sınırları yakınındaki Lumbini'de dünyaya gelmiştir. Kral Suddhodana, oğluna “gayesine ulaşan” anlamına gelen Siddhartha adını vermiştir. Adıyla birlikte zikrilen “Gautama” ise soyadıdır. Sakya kabilesine mensup olmasından dolayı ise ona “Sakya Kabilesinin Bilgesi, Sakyalıların Sessiz Zahidi” anlamına gelen Sakyamuni de denilmektedir. Daha sonradan ise kendisine “Aydınlanmış, Zihni Aydınlığa Kavuşmuş” anlamına gelen Buda lakabı verilmiştir.⁴

² Frank E. Reynolds and Charles Hallisey, “Buddha”, **The Encyclopedia of Religion**, (E.R.), ed. Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York 1986, C. II, s. 321.

³ Abdurrahman Küçük - Günay Tümer - Mehmet Alparslan Küçük, **Dinler Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2011, s. 227.

⁴ A. Küçük – G. Tümer – M. A. Küçük, **Dinler Tarihi**, s. 228; Jack Sikora, **Religions of India**, Writers Club Press, USA 2002, s. 40.

Tarihi kayıtlara göre, her türlü imkana sahip ve tüm sıkıntılardan uzak bir şekilde sarayda rahat bir yaşam süren Siddharta, yaşlılık, hastalık ve ölüm gibi dünyevi birtakım olaylardan kaygı duymaya ve yaşadığı hayatı sorgulamaya başlamıştır. Bu nedenle sarayı ve ailesini terkerek altı yıl ormanda katı bir riyazet hayatı yaşamıştır. Bu sürenin sonunda ne saraydaki lüks hayatın ne de ormanda geçirdiği çileci hayatın onu mutlu etmediğini farkederek kendi orta yol öğretisini oluşturmuştur.⁵

Mitolojik rivayete göre ise Buda, dünyaya gelmeden önce Tusita cennetinin otuz üçüncü katında yaşayan tanrısal bir varlıktır ancak yeryüzünde yaşayan insanların sıkıntılarına ve acılarına çözüm bulabilmek için bir süre insan bedeninde yaşamıştır. Dünyaya gelmeden önce annesi Mahamaya, bir gece rüyasında hortumunun ucunda beyaz bir lotus çiçeği tutan dev bir filin, odasına girerek sağ böğrüne dokunduğunu ve oradan da döl yatağına girdiğini görmüştür. Rüyasını eşine anlattıktan sonra Kral Suddhodana, rüyayı kahinlere yorumlatmıştır. Kahinler, Mahamaya'nın bir erkek çocuk doğuracağını ve çocuğun kaderinde iki yol olacağını; ilkini seçerse tüm evrenin hakimi olacağını ancak ikincisini seçerse yaşadığı ülkeyi terkedip çileli bir hayatın sonunda manevi huzuru bularak bir dini rehber olacağını ve insanlara yol göstereceğini söylemiştir. Mahamaya, ailesinin yanına giderken Lumbini adı verilen korulukta acı çekmeden oğlunu dünyaya getirmiştir. Onun doğumuyla yerde ve gökte çeşitli mucizelerin gerçekleştiğine dair rivayetler bulunmaktadır. Siddharta'nın doğumundan bir müddet sonra annesi ölmüş ve o, teyzesi ve aynı zamanda da üvey annesi olan Mahaprajapati tarafından büyütülmüştür.⁶

Kahinlerin oğlu hakkındaki kehanetlerinden etkilenen babasının isteği üzerine Siddharta, sarayın dışına çıkmayarak tüm sıkıntılardan uzak şaşalı bir hayat yaşamış ve iyi bir eğitim görmüştür. On altı yaşında Koliyas kralının kızı ve aynı zamanda kuzeni olan Prenses Yasodhara ile evlenmiş ve Rahula adında bir oğlu dünyaya gelmiştir.

⁵ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 46.

⁶ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 46-47; Vedat Şafak Yarı, **Japonya'da Budizm**, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2012, s. 12; Sikora, **Religions of India**, s. 40-41.

Ancak babasının tüm uğraşlarına rağmen yirmi dokuz yaşında ilk kez sarayın dışına çıktığında dışarıdaki hayatın saraydakinden çok daha farklı olduğunu farketmiştir. Çünkü saraydan dışarı çıkmasının ilk gününde bir ihtiyara, ikinci gün bir hastaya ve üçüncü gün ise bir cenazeye rastlamıştır. İlk kez bu durumlarla karşılaşmanın vermiş olduğu şaşkınlıkla hayatın acı gerçeklerinden kurtulmanın yollarını bulmaya karar vermiştir. Bunun üzerine sarayı terkerek altı yıl ormanda münzevi bir hayat yaşamıştır.⁷

Ormanda geçirdiği aşırı çileci yaşamın da gerçek bir çözüm olmadığına kanaat getirerek saraydaki lüks hayatıyla riyazet hayatının dışında bir orta yol olduğuna inanarak yeni çareler aramıştır. Böylece otuz beş yaşında kırk dokuz günlük meditasyonun ardından Bodh Gaya’da bir ağacın altında aydınlanan Buda, ilk vaazını Benares (bugünkü Varanasi) şehri yakınlarında yer alan Sarnath geyik korusunda beş eski arkaşına vererek *dharma* kavramını ilk kez anlatmıştır. Vaazında orta yol doktrini ortaya koymuş ve onu sekiz dilimli yol ile açıklamıştır. Bu doktrini uygulayarak sekiz dilimli yolu takip etmeleri sonucunda insanların hayatlarındaki tüm acı ve ıstıraplardan kurtulacaklarını iddia etmiştir. Hayatının geri kalanını öğretilerini yaymakla geçiren Buda, yaklaşık seksen yaşında Kuşinagar’da vefat etmiştir. Buda’nın şanına yakışan yedi günlük bir cenaze töreni yapılarak saygı gösterisinde bulunulmuştur. Yedi günlük törenin sonunda cesedi yakılarak kalıntılar sekiz parçaya bölünmüş ve isteyenlere dağıtılmıştır. Buda’nın kalıntıları stupa adı verilen anıtlara konulmuştur. Ayrıca Buda’nın küllerinin bulunduğu yerin ve kalıntılarının konulduğu kabın üzerine de iki adet anıt yapılmıştır.⁸

2. Buda’nın Öğretisi

Buda, aydınlanmasıyla birlikte insanları samsara (genedoğum) çarkından kurtarmayı ve nihai kurtuluşa ulaştırmayı kendisine amaç edinmiştir. Ona göre insanları

⁷ Hüsamettin Karataş, “Sakyamuni Buda’nın Tarihsel Kişiliği ve Öğretisinin Yeni Bir Din Haline Geliş Süreci”, **Dini Araştırmalar**, Ankara 2013, C. XVI, S. 42, s. 131-132.

⁸ İlhan Güngören, **Buda ve Öğretisi**, Yol Yay., İstanbul 2001, s. 99-100; A. Küçük – G. Tümer – M. A. Küçük, **Dinler Tarihi**, s. 228-229.

bu çarka mahkum eden şey, ıstırabın (dukka) ta kendisidir. Bu sebeple Buda, kalan ömrünü insanların hayatlarındaki ıstırabın kaynağını yok etmenin yollarını öğretmeye adanmıştır. Bunu yaparken kendi aydınlanması sonucunda ulaştığı gerçekleri dogmatik bir şekilde sunmamış, aydınlanmaya götüren yöntemleri öğreterek herkesin kendi çabaları ve deneyimleriyle Budalığı elde etmesini istemiştir. Çünkü Buda'nın öğretilerinde insanın kendisinden başka güç alabileceği ruh, tanrı vb. güçlere yer yoktur. Ayrıca bulunduğu kasttan dolayı da kimse ayrıcalıklı değildir. Bundan dolayı kişi, kurtuluşunda sadece kendisinden güç almaktadır. Bu durum Budalığı elde etme yolunda her bireyi eşit kılmaktadır.⁹

Buda, her ne kadar yetiştiği Hint dini ve kültür yapısına bir tepki olarak kendi öğretilerini ortaya koysa da Budizm'de Hinduizm'den geçmiş olan bazı anlayışlar mevcuttur. Karma, yeniden bedenlenme ve nihai kurtuluş öğretileri bazıları küçük değişikliklere uğramakla beraber Budizm'in öğretileri arasında yerini almıştır. Bunların haricinde dört yüce gerçek, sekiz dilimli yol, nedensellik veya bağımlı varoluş yasası Budizm'e özgü öğretilerdir.¹⁰

Budizm'in özellikle ilk dönemlerinde açıkca bir Tanrı inancı yer almamaktadır. Zira Buda, tanrı ve alemin yaratılışı gibi konularla ilgilenmenin kişiye hiçbir fayda sağlamayacağı aksine kurtuluşu geciktireceği yönünde söylemlerde bulunmuştur.¹¹ Dolayısıyla Budizm'e göre hiçbir şey bir yaratıcı tarafından yaratılmamış veya kendiliğinden var olmamıştır. Bir eylemin veya durumun varoluşu kendisinden önceki başka bir eylemin/durumun ortaya çıkardığı sonuçlara bağlıdır ve kendisi de aynı şekilde ortaya koyacağı sonuçlar ile başka bir eylemin/durumun varoluşuna sebep olmaktadır. Bu anlayış on iki halkalı nedensellik veya bağımlı varoluş yasası ile açıklanmaktadır. Buna göre ilk halkada her varoluşun dolayısıyla ıstırabın sebebi olan

⁹ Güngören, **Buda ve Öğretisi**, s. 101-105.

¹⁰ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 61.

¹¹ **Dinler Tarihi**, ed. Doç. Dr. Mehmet Katar, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir 2006, s. 118.

cehalet bulunmaktadır. Diğer halkalar ise sırasıyla eylem, bilinçlilik, zihinsel ve fiziki varlıklar, beş duyu organı ve zihinde oluşan altı yeti, formlarla temas, algılama, yaşam arzusu, kavrama, oluş, doğuş ve ölümden oluşmaktadır.¹²

Buda'nın kurtuluş öğretisinin özü olarak açıkladığı dört yüce gerçeğe göre yaşamda hastalık, yaşlılık, ölüm vb. ıstıraplar bulunmaktadır. Tüm ıstıraplara cehalet ve arzular neden olmaktadır. Bunlar ise yeni karmaya ve samsara çarkının dönmesine yol açar. Cehalet ve arzuların ortadan kalkmasıyla ıstıraplar sona erecektir. Bu ise sadece nirvanaya ulaşmakla gerçekleşmektedir. Son olarak ise bu sebepleri yok etmek, sekiz dilimli yolu takip ederek mümkün olmaktadır. Sekiz dilimli yol ise hikmet, ahlak ve tefekkürle ilgili basamakları ifade eder. Bunlar; doğru bilgi, doğru düşünce, doğru söz, doğru davranış, doğru geçim, doğru çaba, doğru muhakeme ve doğru meditasyondur.¹³

3. Budizm'in Yayılışı

Buda'nın öğretilerini vaaz ettiği müritleri ve takipçileri, ölümünden sonra Buda'nın öğretilerini yayma görevini üstlenerek sangha teşkilatını oluşturmuşlardır. Keşişlerden oluşan sangha, Buda'nın öğretilerini yaymanın yanı sıra düzenlediği konsillerle Budist kutsal külliyyatının oluşmasında da oldukça önemli bir rol oynamıştır. Buda'nın ortaya koyarak yaymaya çalıştığı öğretiler, sangha sayesinde kurumsal bir din halini almaya başlamıştır.¹⁴

Sangha tarafından başlatılan Budizm'i yayma faaliyetleri, M.Ö. 3. yüzyılda Budist Kral Aşoka zamanında oldukça hız kazanmıştır. Aşoka'nın dünyanın birçok bölgesine gönderdiği Budist misyonerler vasıtasıyla Budizm, ilk önce güneyde Sri Lanka'ya ulaşmıştır. Daha sonra kuzeyde İpek Yolu hattını izleyerek M.S. 1. yüzyılda Çin'e, 4. yüzyıldan itibaren ise buradan Kore ve Japonya'ya yayılmıştır.

¹² Budda, **Dinler Tarihi**, C. I, s. 259-284; Yitik, **Hint Dinleri**, s. 61-62.

¹³ Günay Tümer, "Budizm", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, (TDVİA), İstanbul 1992, C. VI, s. 353; Güngören, **Buda ve Öğretisi**, s. 102; Yitik, **Hint Dinleri**, s. 64-65.

¹⁴ Güngören, **Buda ve Öğretisi**, s. 173-174.

Budizm, 7. yüzyıldan itibaren yabancı kavimlerin saldırıları, Brahmanların baskısı ve ilkel yerlilerin öğretiyi tam anlayamaması gibi birtakım nedenlerden dolayı Hint yarımadasında giderek etkinliğini yitirir hale gelmiştir. 1200 yılında Magadha'nın müslümanlar tarafından fethedilerek 1203 yılında da büyük Budist manastırının İslam orduları tarafından yıkılmasından sonra Budizm, Hindistan'dan neredeyse tamamen silinmiştir. Budizm, her ne kadar doğduğu topraklarda yok olmaya yüz tutsa da yok olmadan önce yakın coğrafyalara taşınarak varlığını günümüze dek sürdürmeyi başarabilmiştir.¹⁵

M.S. 1. yüzyıldan itibaren kuzeyde İpek Yolu güzergahını takip ederek Han Hanedanlığı (M.Ö. 206-M.S. 220) döneminde Çin'e ulaşan Budizm, burada Taoizm ve Konfüçyanizm ile karışarak yeni biçimlere bürünmüştür. Çin'e gelen Budist keşişler, zamanla saray çevrelerini etkileyerek Çin'deki varlıklarını garantilemiştir. Taoist bilginlerin yaptığı tercümelemlerle de Budizm, giderek yaygın hale gelmiştir. Çinlilerin M.S. 2. yüzyıla kadar uzanan ve bin yıldan fazla süren çeviri uğraşlarının sonucu başka coğrafyalarda ortadan kaybolan yüzlerce eser muhafaza edilerek Budizm'in yayılışına da katkı sağlanmıştır. San Tsang adı verilen Çin Budist kutsal metinlerinin Çin ve Japon Mahayana Budizmi için en önemli kaynak olduğu kabul edilir. Sanskritçe eserlerden yapılan çeviriler Çin ve büyük oranda Tibet kanonunu oluştururken, Çince eserlerden yapılan çevirilerle ise Mançu ve Tangut kanonları elde edilmiştir. Daha sonradan oluşturulan Moğol kanonu ise Tibet kanonundan tercüme edilmiştir.¹⁶

Budist dini metinlerin Çince'ye tercüme edilmesi M.Ö. 2. yüzyıl ortalarında An Shigao, Lokaksema ve An Xuan gibi isimlerle başlamıştır. İlk dönem yapılan çevirilerde yaşanan dil ve kültür ile ilgili zorluklar nedeniyle ortaya sağlıklı çeviriler çıkmamıştır. Bu da elde edilen çevirilerin anlaşılmasını güçleştirmiştir. 5. yüzyıla kadar

¹⁵ Yami, **Japonya'da Budizm**, s. 14; Korhan Kaya, **Buddhistlerin Kutsal Kitapları**, İmge Kitabevi, Ankara 1999, s. 30; Sikora, **Religions of India**, s. 59.

¹⁶ Lewis R. Lancaster, "Buddhist Literature: Canonization", **The Encyclopedia of Religion**, (E.R.), ed. Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York 1987, C. II, s. 506; Tümer, "Budizm", (TDVİA), C. VI, s. 356.

kaliteli bir çeviri elde etmede başarılı olunamamıştır. Ünlü Hint Budist keşiş Kumarajiva (344-413), metinlerin çevirisinde uyguladığı prensip ve metotlarla büyük bir reform yapmıştır. Kumarajiva'nın döneminden 8. yüzyıla kadar tercümesi yapılan Sanskritçe sutraların sayısında büyük bir artış görülmüştür.¹⁷ Kumarajiva, yüzden fazla Budist dini metnin çevirisini gerçekleştirmiştir. Bunların arasında Vinaya Pitaka metinlerinin yanı sıra çeşitli sutralar ve yorumlamalar da vardır. Kumarajiva'nın en ünlü ve etkileyici çevirisi tezimizin de ana konusu olan Lotus Sutra'dır. Lotus Sutra'nın dışında çevirisini yaptığı diğer önemli eserler Elmas Sutra, Kalp Sutra, Amitabha Sutra, Vimalakirti Nirdeśa Sutra, Muḥamadhyamakakārika ve Pañcaviṃśatisahasrika-prajñāpāramitā Sutra bulunmaktadır. Onun çevirileri günümüzde de okunmakta ve özellikle İngilizce olmak üzere diğer dillere yapılan çevirilere temel oluşturmaktadır.¹⁸

Budizm'in Çin'e yayılması, T'ang Hanedanlığı (618-907) boyunca yoğun bir şekilde devam etmiştir. Buna rağmen bu dönemde Taoizm güçlü bir konum elde etmiştir. Sung Hanedanlığı (960-1126) döneminde yeniden bir canlanma göstermesine rağmen Budizm, zamanla bu canlılığını yitirmiş ve 4. yüzyılda Kore'ye yayılmış, buradan da 6. yüzyılda Japonya'ya taşınarak orada hayat bulmuştur.¹⁹

4. Budizm'in Mezheplere Ayrılması

Buda'nın ölümünden sonra müritleri arasında öğretilerini anlama ve uygulama bakımından farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla düzenlenen konsiller çare olmamış aksine bölünmeler giderek artmıştır.

Budizm tarihinde yaşanan ilk büyük bölünmenin II. Konsil'in (M.Ö. 383) hemen ardından ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu bölünmenin Sthaviravadin (Pali dilinde

¹⁷ Mateja Petrovčič, "Distribution of Personal Pronouns in Chinese Translations of Buddhist Scriptures", **The Yields of Transition: Literature, Art and Philosophy in Early Medieval China**, ed. Jana S. Rošker and Nataša Vampelj Suhadolnik, UK 2011, s. 32.

¹⁸ www.newworldencyclopedia.org/entry/Kumarajiva, 15.03.2017.

¹⁹ Nikkyō Niwano, "The Threefold Lotus Sutra: An Introduction", **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo 2002, s. 39.

“Yaşlıların Öğretisi” anlamına gelen Theravadin) ve Mahasanghika (Büyük Cemaat) denilen ve ilerleyen zamanda Budizm’in iki büyük mezhebi Hinayana (Küçük Araç) ve Mahayana (Büyük Araç)’nın prototipi olarak kabul edilen iki grup arasında yaşadığı varsayılmaktadır. Bu gruplardan ilki, orjinal Budizm’i manastır geleneğiyle bağdaştırılan muhafazakarlar diye tanımlanırken diğeri ise daha yenilikçi ve dindarlar şeklinde tanımlanmaktadır.²⁰

Budizm’deki bu bölünmenin ardından M.S. 1. yüzyıla kadar sayıları otuzu bulan alt bölünmeler ortaya çıkmıştır. İlk kaynaklarda bu alt ekollerin sayısı on sekiz olarak geçtiğinden dolayı bunlara “on sekiz okul/ekol” adı verilmiştir. İçinde Theravadin, Sarvastivadin vb. on sekiz okulu barındıran muhafazar Budist koluna, Budizm’in yenilikçi kolu Mahasanghika veya sonraki adıyla Mahayana mezhebi tarafından Hinayana (Küçük Araç) adı verilmiştir.²¹ Bütün insanları kurtuluşa erdirmek gayesini taşıyan yenilikçi Mahayana mezhebi, bireysel kurtuluşu savunduğundan dolayı Theravada mezhebini küçümsemek maksadıyla Hinayana şeklinde adlandırmıştır. Ancak Hinayana mezhebine mensup olanlar bu tabiri reddederek kendilerini “atalarının öğretilerine sadık kalanlar” anlamına gelen Theravada şeklinde adlandırmış ve Buda’nın orjinal öğretilerini kendilerinin muhafaza ettiklerini iddia etmişlerdir.²²

Budizm’deki bölünmelerin kaynağında yatan ana tartışma konusu manastır ile ilgili konulardır. Ancak doktrinsel, ritüel ve skolastik konularla ilgili tartışmalar da bölünmede büyük rol oynamıştır.²³ Ayrıca Mahasanghika grubu tarafından Buda’nın tabiatına aşkınlık ve uluhiyet atfedilmesi de bölünmeye yol açan konular arasında sayılmaktadır.²⁴

²⁰ Frank E. Reynolds ve Charles Hallisey, “Buddhism:An Overview”, **The Encyclopedia of Religion**, (E.R.), ed. Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York 1986, C. II, s. 338.

²¹ Luis O. Gomez, “Buddhism:Buddhism in India”, **The Encyclopedia of Religion**, (E.R.), ed. Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York, C. II, s. 361.

²² Sikora, **Religions of India**, s. 56.

²³ Gomez, “Buddhism:Buddhism in India”, (E.R.), C. II, s. 361.

²⁴ Yami, **Japonya’da Budizm**, s. 15.

Güney Budizmi olarak da adlandırılan Theravada mezhebi, Sri Lanka, Myanmar, Tayland, Vietnam ve Laos vb. Güney Doğu Asya ülkelerinde yaygın hale gelmiştir. Kuzey Budizmi olarak adlandırılan Mahayana mezhebi ise Çin, Tibet, Japonya ve Kore'ye yayılmıştır.²⁵

Pek çok ortak yönlerinin bulunmasına rağmen Mahayana mezhebi ile Theravada mezhebi arasındaki farklılıklara değinilecek olursa Buda ve Buda'nın doğası, dharma, bağımlı varoluş yasası, nirvana, ve ideal kişi vb. konularda görüş farklılıkları görülecektir.²⁶

Her iki mezhep Buda'nın üç bedeninden (*Trikaya*) olan Nirmana-kaya (Buda'nın tarihsel bedeni gibi yeryüzündeki değişik şekillerde bedenlenmesi) ve Sambhoga-kaya (Buda'nın şeffaf/ruhani şekildeki haz bedeni) konusunda hemfikirken Dharma-kaya (Buda'nın varlığı ve yokluğu içine alan, tüm evreni kapsayan kişisiz bedeni) ile ilgili görüş ayrılığı yaşamaktadırlar. Theravada mezhebine göre tarihsel Sakyamuni Buda, Dharma-kaya olarak görülürken Mahayana mezhebine göre Buda formunda tecelli eden Tanrı'nın ta kendisidir. Tarihsel Buda, Dharma-kayanın yeryüzündeki yüzlerce tezahüründen biridir ve ne ilk ne de sondur. Theravada mezhebi Buda'nın beşeri yönüne önem verir, onu kurtuluş yolunu gösteren bir rehber olarak görür. Mahayana mezhebi ise Buda'yı tanrılaştırarak onu her şeyin kaynağı ve mutlak gerçeklik olarak görür. Bu nedenle Mahayana mezhebinde Buda'ya bir tapınma nesnesi olarak yönelinerek ondan yardım beklenir.²⁷ Ayrıca Mahayana mezhebinde Buda sözcüğü Theravada mezhebindekinden farklı olarak nirvanayı gerçekleştiren herkes için kullanılabilir. Hatta Budalığı elde etme yoluna giren her birey, bir Buda adayı olarak kabul edilmektedir.²⁸

²⁵ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 84.

²⁶ A. Küçük – G. Tümer – M. A. Küçük, **Dinler Tarihi**, s. 277.

²⁷ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 88-89; A. Küçük – G. Tümer – M. A. Küçük, **Dinler Tarihi**, s. 277.

²⁸ Güngören, **Buda ve Öğretisi**, s. 216.

Theravada mezhebine göre eşyayı oluşturan en küçük parça, atomlar veya onların küçük parçaları diyebileceğimiz dharmalardan oluşur ve alemdeki her şey bu dharmaların sürekli akışıyla oluşmuştur. Mahayana'ya göre ise dharmalar zihinsel kurgudan ibarettir çünkü eşya *sunyatadır* yani gerçekliği yoktur.²⁹

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere eşyayı oluşturan dharmaların ortaya çıkmalarını ve yok olmalarını düzenleyen bir çeşit nedensellik yasası olarak kabul edilen yasa, on iki basamaklı bağımlı varoluş yasasıdır. Ancak Mahayana, Theravada'nın bu görüşüne karşı çıkararak dharmaların varlığını gerçek ve sabit bulmadığı için bu yasayı 2500 yıl önce söylenmiş göreceli bir yasa olarak kabul etmektedir.³⁰

Buda'nın öğretisinin tek amacı, mutlak kurtuluşu ifade eden nirvanaya götüren yolu göstermek olduğu için tüm Budistlerin hedefi de nirvanaya götüren doğru yola girmektir. Theravada mezhebinde nirvana, samsaranın tam karşısı bir durum olarak görülmektedir. Samsara çarkından kurtularak özgürleşmek yani nirvanaya erişmek bu mezhebin en yüksek hedefidir. Mahayana ise her iki durumu aynı kabul etmektedir. Zira bu mezhepte en yüksek hedef nirvana değil Budalıktır. Kişi, nirvanayı elde etmesine rağmen samsara çarkında kalmaya devam edip bir Buda olarak diğer canlıların da Budalığı elde etmesine yardımcı olmaktadır.

Her iki mezhebi birbirinden ayıran en belirgin özelliklerden birisi de ideal kişi ve özelliğidir. Zira Theravada mezhebinde ideal kişi bireysel kurtuluşu hedefleyen *arhat* iken Mahayana'da nirvanaya ulaştığı halde bundan feragat ederek kendisini diğer insanların kurtuluşuna adayan yani evrensel kurtuluşu hedefleyen *bodhisattva*dır. Mahayanacılar bireysel kurtuluşu hedefleyenleri dinleyici, seyirci (sravaka, pratyekabuda) gibi sözcüklerle tanımlayarak bencillikle suçlar. Arhatın aksine

²⁹ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 88.

³⁰ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 86.

bodhisattva, diğ er insanların acılarına seyirci kalmayarak merhametle ve sevecenlikle kendini onların kurtuluş yoluna girmesine adar.³¹

7. yüzyıldan itibaren Nepal ve Tibet'in Himalaya bölgeleri ile Sibiry ve Moğolistan'ın bazı yerlerinde Vajrayana (farklı kaynaklarda Mantrayana, Tantrik Budizm, Ezoterik Budizm, Tantrayana, Gizli Mantra ve Elmas Taşı t) adı verilen üçüncü büyük Budist mezhebi hakim olmuştur. Söz konusu mezhep, Mahayana'nın bir alt hareketi olarak ortaya çı kmıştır. Felsefi olarak Mahayana Budizmi'nden pek farklı olmayan Vajrayana mezhebi yeni uygulama metodlarıyla ayrılmaktadır. Bu mezhepte tam Budalığ a ulaşı lmadan önce Buda tabiatının mistik tecrübe ile deneyimlenmesi gerekmektedir.³²

C. BUDİZM'DE KUTSAL KİTAP ANLAYIŞI

Buda'nın kurduğ u din, Batı dillerinde Budizm olarak adlandırılırsa da Asya'daki Budist ülkelerinde bu din, Buda–sasana (Buda'nın öğ retileri veya mesajı), Buda–vacana (Buda'nın sözleri) veya Buda–Dharma (Buda'nın ş eriatı) olarak adlandırılmaktadır.³³ Buda'nın öğ retileri, Budizm'in özünü oluşturmaktadır. Bu sebeple Budizm'in varlığı ve devamı Buda'nın öğ retilerine bağ lıdır. Buda'nın öğ retilerini ise Buda'nın sözlerinde aramak yerinde olacaktır. Buda'nın sözlerinden kastedilen ise Buda tarafından ortaya konulan öğ reti (dharma) ve disiplindir (vinaya). Buda'nın sözlerinin korunması ve nakledilmesi, Buda'nın öğ retilerinin devamı anlamına gelmektedir. Ancak Buda, öldükten sonra yerine geçerek öğ retinin devamını sağ layacak herhangi birisini tayin etmemiştir. Bunun yerine o, ortaya koyduğ u öğ reti ve disiplinin inanırlara yol gösterici olacağ ını söylemiştir.³⁴

³¹ Sikora, **Religions of India**, s. 57; Güngören, **Buda ve Öğ retisi**, s. 217.

³² A. Küçük – G. Tümer – M. A. Küçük, **Dinler Tarihi**, s. 276.

³³ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 45.

³⁴ P.A.Payutto, **The Pali Canon What a Buddhist Must Know**, Trans. by S. Chanawangsa, Thailand: Liberty Press, Bangkok 2003, s. 4-5.

İki bin beş yüz yıldan fazla bir geçmişe sahip olan Budizm, dünyanın yaşayan en eski dinlerinden biri niteliğindedir. Hindistan’da doğup zamanla evrensel bir kimlik kazanan Budizm’i, diğer dinlerden farklı kılan birtakım özellikler mevcuttur. Mutlak bir yaratıcı tanrı fikri, sabit bir ruh inancı ve kurban kesme anlayışı gibi kavramların yer almadığı bu din, kutsal literatür bakımından da farklı bir yere sahiptir. Çünkü Budist kutsal literatürü tek bir *külliyyattan* oluşmamaktadır. Zamanla Budizm içerisinde dilsel, bölgesel ve mezhepsel farklılıklar yaşanması sebebiyle birbirinden ayrı birden fazla külliyyat meydana gelmiştir. Bu külliyyatların içinden bazıları ebatlarıyla dikkat çekmektedir. Söz konusu külliyyatlar, içlerinden bazıları oldukça uzun olan pek çok sayıda kutsal metni kapsamaktadır ve hacim olarak da oldukça fazla yer tutmaktadır.³⁵

Budist kutsal metinleri, Budist toplumu için büyük bir önem taşımaktadır. Zira bu metinler inananlar açısından yol gösterici bir harita niteliğindedir. Budistler, davranış ve düşünce tarzlarını kutsal kitaplarına göre düzenleyip, inançlarının farklı yönlerini açıklarken onlardan yardım almaktadırlar. Ayrıca onlar, dua ve meditasyon içeren metinler sayesinde ruhsal gelişimlerine yön verebilmektedirler. Kısaca ifade etmek gerekirse Budist kutsal metinleri, Budist inanırların sadece günlük hayatlarına şekil vermekle kalmayıp manevi ve dini bakımdan da onlara kılavuzluk etmektedir.

Kutsal metinlerin kullanım alanları konusunda farklı Budist gelenekleri arasında benzerlikler görülebilmektedir. Buda’nın sözleri olarak kabul edilen kutsal metinlerin ezberlenmesinin kişiye daha fazla erdem kazandırdığı inancı yaygındır. Bunun yanı sıra bazı kutsal metinler dini törenlerde kullanıldığı için ezberlenmektedir. Örneğin Kalp Sutra, Doğu Asya ve Tibet Budist geleneklerinde dini törenler esnasında ezberden okunur. Ezberlemenin dışında kutsal metinler çoğunlukla ibadet ve tapınma esnasında sunakların üzerinde sergilenen nesnelere birini oluşturmaktadır. Bir tapınma nesnesi olarak kullanılan kutsal metinler, Budizm’de *Buda*, *Dharma* ve *Sangha*’dan oluşan üç

³⁵ Lancaster, “Buddhist Literature: Canonization”, (E.R.), C. II, s. 504.

mücevherden (Sanskritçe’de triratna) ikincisini temsil etmektedir. Kutsal metinlere günlük hayatın farklı alanlarında da rastlamak mümkündür. Örneğin bazı Budist geleneklerinde ekim ve hasat zamanı öncesi tarlaya kutsal metinlerin getirilmesinin altında daha iyi bir ürün yetişmesi ile toprağın kutsanması beklentisi yatmaktadır. Bazen de kutsal metinlerden parçalar vücuda dövme şeklinde uygulanabildiği gibi muska veya tılsım şeklinde de vücutta taşınabilmekte ya da yakılarak kalıntıları yutulabilmektedir. Bu uygulamalardaki amaç yine kötülüklerden ve kazalardan korunmaktır. Bu tarz popüler uygulamaların yanı sıra daha elit bir kesime ait uygulamalar da vardır. Hint Budizmi’nin son dönemleri ile Tibet ve Doğu Asya Budizmi’nde çoğunlukla erkek keşişler tarafından kutsal metin önce dinlenilip üzerinde düşünülürken, ardından da meditasyon yapılmaktadır. Bu uygulamanın odak noktasını kutsal metnin içeriğinin ve anlamının anlaşılması oluşturmaktadır.³⁶

Kutsal metinlerin çalışılması konusunda ise farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır. Hint ve Tibet Budist ekolleri farklı kutsal metinlerden oluşan geniş bir müfredat sunmalarının aksine Doğu Asya Budist ekolleri belli bir kutsal metin veya birkaç kutsal metinden oluşan küçük bir grup metin üzerine yoğunlaşmaktadır. Örneğin T’ien T’ai ekolü Lotus Sutra’yı kendi sisteminin merkezine yerleştirmiştir. Kutsal metinlerin çalışılmasından yana olmayan ve Niçiren Budizmi’nden kaynaklanan Japon Budist ekolleri de bulunmaktadır. Buna örnek olarak ise Lotus Sutra’nın içeriğinin incelenmesi yerine *Nam-myō-ho-renge-kyō* mantrasının tekrarlanması gösterilebilir. Ayrıca hepsinde olmamakla birlikte bazı Zen ekollerinde kutsal metin çalışması özellikle yeni başlayanlar açısından zihin bulandırıcı bir yöntem olarak görüldüğü için bu uygulamadan sakınılarak meditasyona önem verilir.³⁷

³⁶ José Ignacio Cabezón, “Scripture”, **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 756-757.

³⁷ Cabezón, “Scripture”, (E.B.), C. II, s. 757-758.

Budizm içerisinde zamanla farklı mezheplerin/ekollerin ve geleneklerin ortaya çıkması Budist kutsal metinlerinin sayı ve çeşit olarak artmasına yol açmıştır. Budist kutsal kitapları sayı ve ebat bakımından oldukça fazladır. Buda'nın gerçek sözlerini içerdiğine inanılan kanonik kitapların yanı sıra kanonik kitaplar üzerine yapılan yorum niteliğinde kanonik olmadığı iddia edilen eserler de mevcuttur. Yine de tüm Budist ekollerinin hemfikir olduğu nihai bir hedef bulunmaktadır. Samsara dünyasında yeniden doğma mecburiyetinden kurtulmak anlamına gelen bu hedef, dolaylı ya da doğrudan bir mesaj olarak tüm Budist metinlerinde karşımıza çıkmaktadır.³⁸

Theravada geleneği tarafından kanonik kitap olarak kabul edilen Tripitaka dışında diğer Budist gelenekleri tarafından da kanonik olduğu iddia edilen pek çok metin yer almaktadır. Bu metinlerin nesilden nesile aktarımı başlarda şifahi olarak yapılırken ilerleyen yüzyıllarda yazılı olarak devam etmiştir. M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren önce ağaç yaprakları ve kabuklarına yazılan metinler ilerleyen zamanlarda tahta levhalar üzerine kaydedilmiştir. Bu metinlerin sayısı zamanla o kadar çok artmıştır ki sadece belli bir sutrayı veya sutraları kendisine temel alan, diğerlerini dışlayan veya reddeden Budist grupları ortaya çıkmıştır.³⁹

Budizm'in ilk zamanlarından itibaren hangi metinlerin Buda'nın gerçek sözlerini ve öğretisini içerdiğine dair bir anlaşmazlık süregelmiştir. 1. yüzyılda Mahayana mezhebinin ortaya çıkmasıyla bu mesele gün yüzüne çıkmıştır. Çünkü bu mezhebe göre Buda'nın ilk kutsal metinlerde yer alan öğretisi ve uygulamalarından çok daha fazlası bulunmaktadır. Bu öğretisi ve uygulamaların yer aldığı kutsal metinlerin ortaya çıkması için dünyanın yeterince olgunlaşması gerektiği inancından dolayı, bu metinler bir süre gizli kalmış ve zamanı gelince ortaya çıkmıştır.⁴⁰ Böylece Tripitaka'yı da kapsayan ayrı bir Mahayana Kanonu meydana gelmiştir. Mahayana Kanonuna ait kutsal metinlerin

³⁸ Karel Werner, "On the Nature and Message of the Lotus Sutra in the Light of Early Buddhism and Buddhist Scholarship (Towards the Beginnings of Mahayana)", *Asian Philosophy*, London 2004, C. XIV, s. 209.

³⁹ Yami, *Japonya'da Budizm*, s. 21-22.

⁴⁰ Cabezón, "Scripture", (E.B.), C. II, s. 756.

tümünün M.Ö. 100 yılından sonra oluşturulduğu konusunda ortak bir görüş bulunmaktadır.⁴¹ Her ne kadar bu kanona ait metinler başta Pali metinlerinin Sanskritçe karşılığı niteliğinde olsa da zamanla daha gizemci, ezoterik (içe yönelik), Tanrıbilimsel ve Tanrı aşkıyla kurtuluşa yönelik bir içerik kazanmışlardır.⁴² Budizm'in farklı coğrafyalara yayılarak farklı kültürlerle karşılaşması sonucu Mahayana külliyyatının diline Tibetçe ve Çince de eklenmiştir.

Benzer şekilde Theravada ve Mahayana'dan sonra Budizm'in üçüncü kolu sayılan Vajrayana, kendi metinlerinin kutsal olduğunu iddia etmektedir. Ancak Vajrayana mensupları kendi metinlerini *sutra* yerine *tantra* şeklinde adlandırmıştır. Tantra metinlerinin tarihsel Buda'nın veya tam Budalığı elde etmiş ilahi varlıkların sözlerini muhteva ettiğini iddia etmektedirler. Vajrayana mensupları da tantraların geç ortaya çıkması konusunda Mahayanacılarınkine benzer bir açıklama yapmaktadırlar. Buna göre tantralar, ortaya çıktıkları döneme kadar gizli kalmış metinlerdir veya tam görüşü elde ederek öteki dünyadaki semavi alemlere yaptıkları yolculuklar esnasında *yogi* ve *siddhalara* yeniden vahyedilmişlerdir.⁴³

D. BUDİST KUTSAL METİNLERİNİN TEŞEKKÜL SÜRECİ

Buda, hayatının son kırk beş yılında Magadha Krallığı'nın sınırları içerisinde dolaşp vaazlar vererek öğretisini yaymaya çalışmıştır. Öldüğünde ise arkasında herhangi bir kutsal metin veya yerine geçebilecek bir kimseyi bırakmamıştır. O, herkesin kendi kendisine yol gösterebileceği telkininde bulunmuştur. Buda'nın öğretisinin devamı açısından Buda tarafından yerine geçecek bir kişinin tayin edilmemesi ve yazılı bir kaynak bırakılmaması sangha teşkilatını harekete geçmeye yöneltmiştir. Bu teşkilat, Buda'nın ölümüyle ortaya çıkan çeşitli konuları görüşmek ve sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla birtakım konsiller düzenlemiştir.

⁴¹ Alan W. Watts, *Zen Yolu/ Zen Budizm'in İlkeleri*, Çev. Sena Uğur, Şule Yay., İstanbul 1998, s. 54.

⁴² Güngören, *Buda ve Öğretisi*, s. 214.

⁴³ Cabezón, "Scripture", (E.B.), C. II, s. 756.

Geniş katılımlı dinsel toplantılar niteliğindeki konsiller, Budist kutsal literatürünün oluşturulmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Budist keşişler belirli dönemlerde bir araya gelerek Buda'nın öğretisini ve disiplinini bu konsillerde tespit ederek muhafaza etmeye çalışmışlardır. Bu çaba sonucunda ortaya çıkan külliyat, Pali dilinde yazıldığı için Pali Kanon veya üç ana bölümden oluştuğu için Üç Sepet anlamına gelen Tipitaka (Sanskritçe'de Tripitaka) adını almıştır. Tripitaka'nın bölümleri şöyledir: Buda'nın ve bazı öğrencilerinin vaaz ve konuşmalarını içeren *Sutta Pitaka*, Sangha kurallarını içeren *Vinaya Pitaka* ve Buda'nın öğretilerini açıklayan yorumlar niteliğindeki *Abhidhamma Pitaka*.

Her ne kadar Budistler bu konsilleri *sangiti* veya *sangayana* (*prova*, *ezberden okuma*, *toplulu ezber*) diye adlandırsa da bu terim, Batı dillerine konsil şeklinde geçmiştir. Bazı kaynaklara göre Budist konsilleri Hıristiyan dünyasındaki konsillerle benzerlik taşısa da özünde oldukça farklı olduğu görüşüne yer verilmektedir. Bu görüşe göre Hıristiyanlık'ta konsil, akide konusundaki tartışmaları kesinleştirmek ve dogmalarını oluşturmak için düzenlenmişken, Budizm'de ise Buda'nın orjinal öğretilerini mümkün olduğunca değiştirmeden, ilaveler veya eksiltmeler yapmadan korumaya yönelik yapılmıştır. Bu sebeple de birtakım İngilizce kaynaklarda *konsil* yerine *rehearsal* (*prova/tekrar*) kelimesi kullanılmıştır.⁴⁴

Öğretilerin muhafazasında uygulanan ve *sangayana* ya da *sangiti* şeklinde adlandırılan metot, çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. Buna göre ilk önce öğretilerin bir araya toplanması sağlanmıştır. Sonrasında ise toplanan öğretiler, kolayca ezberlenecek şekilde tasnif edilmiştir. Daha sonrasında yapılan toplu tekrarlar vasıtasıyla her şey zihne yerleşinceye kadar gözden geçirilmiş ve ezberlenecek öğretilerin son şekli

⁴⁴ Payutto, **The Pali Canon What a Buddhist Must Know**, s. 13-14; Tümer, “Budizm”, (TDVİA), C. VI, s. 355.

onaylanmıştır. Son aşamada ise öğretilerin diğer insanlara ve gelecek nesillere aktarılması sağlanmıştır.⁴⁵

Budist kutsal metinlerinin teşekkül sürecini Buda'nın yaşadığı döneme kadar dayandırmak mümkündür. Zira Budist kutsal metinlerinden Sangiti Sutta'da anlatılanlara göre Buda henüz hayattayken Caynizm'in kurucusu Vardhamana (Nigantha Nataputta) vefat eder ve öğrencilerinin arasında Vardhamana'nın öğretileri hakkında çıkan tartışmalar mezhepsel bölünme derecesine ulaşır. Buda'nın en önemli iki öğrencisinden biri olan Sariputra'nın yardımcısı Cunda, tüm bu gelişmeleri Buda'ya aktarır. Bunun üzerine Buda, öğretinin devamlılığını sağlayabilmek için tüm keşişlere toplu bir şekilde Dharmayı ezberleyerek tekrarlamalarını tavsiye eder.

Sariputra ise bir konuşmasında konuyla ilgili olarak ortaya çıkan sorunu Vardhamana'nın öğretilerinin toplanmamasına ve derlenmemesine bağlar. Benzer bir durumun Budist toplumunda yaşanmaması için, sangha teşkilatı olarak Buda'nın öğretilerinin bir araya getirilerek derlenmesi için bir tekrar yapmayı önerir. Bu tekrarın nasıl yapılması gerektiğini ise Buda ve sanghanın önünde gösterir. Sariputra, uyguladığı metotta Buda'nın önemli öğretilerinin uzun bir listesini yaparak bunları birli gruptan onlu gruplara kadar maddelere ayırmıştır. Buda, Sariputra'nın bu metodunu beğenerek tasdik etmiştir. Bu metot, Buda'nın ölümünden sonra sangha üyeleri tarafından düzenlenen konsillere bir nevi örnek teşkil etmiştir.⁴⁶

Sariputra'nın Buda'nın öğretilerinin devamı için ortaya koyduğu örnek metot, onun Buda'dan önce ölmesi sebebiyle yarım kalmıştır. Ancak öğretilerin tekrar edilmesi görevi, Buda'nın başka bir kıdemli öğrencisi olan Mahakasyapa (Pali dilinde Mahakassapa, bazen de Kasyapa veya Kassapa) tarafından sürdürülmüştür. Buda'nın en son kabul ettiği öğrencisi olan Subhadda adında bir keşişin, Buda'nın ölümünün ardından ağlayan keşiş arkadaşlarına üzülme yerine sevinmelerini zira Efendilerinin

⁴⁵ Payutto, **The Pali Canon What a Buddhist Must Know**, s.13.

⁴⁶ Payutto, **The Pali Canon What a Buddhist Must Know**, s.12-13; Matthew Meghappasara, **New Guide to the Tipitaka**, A Sangha of Books, USA 2013, s. 17.

usandırıcı kontrolünden kurtuldukları ve artık istediklerini yapabilecekleri şeklindeki konuşması Mahakasyapa'nın kulağına gitmiştir. Subhadda'nın sözlerini gelecekte Dharma ve Vinaya'nın aslının korunmasına bir tehdit olarak gören Mahakasyapa, sanghanın da onayını alarak bir konsil düzenlemiştir.⁴⁷

İlk Budist Konsili, Buda'nın ölümünden üç ay sonra M.Ö. 483'te Magadha Kralı Ajatasatru tarafından başkent Rajagaha'nın yakınında bulunan Sattapannai Mağarası'nda inşa edilen bir salonda toplanmıştır. Konsilin toplanma amacı, Budist cemaatin bütünlüğünü korumak, Buda'nın ölümünden sonra öğrencileri arasında ortaya çıkan Dharma ve Vinaya'ya ilişkin farklı yorum ve açıklamaları ortadan kaldırmak ve Buda'nın öğretilerinin en saf haliyle korunması için çözüm aramaktır.⁴⁸

Mahakasyapa'nın başkanlığında toplanan Rajagaha konsiline beş yüz arhat katılmıştır. Manastır kurallarına sıkı bağlılığı ile tanınan ve Buda'nın önde gelen on talebesinden birisi olan Upali manastır kurallarını detaylarıyla birlikte ezbere söylemiştir. Sangha üyeleri tarafından da onaylanan bu kurallar, Vinaya'yı oluşturmaktadır. Dharma'yı ise hafızası ile ünlü Ananda ezbere söylemiştir. Buda'nın en iyi talebelerinden biri ve aynı zamanda amcasının oğlu olan ve ona yaşamının son yirmi beş yılında hizmetkarlık eden Ananda, Buda'nın vaazlarının pek çoğunda bulunmuş ve onları ezberlemiştir. Buda'nın öğretilerini en net haliyle hatırladığını iddia eden Ananda, konsil lideri Mahakasyapa'nın sorularına cevap verecek şekilde karşısında özel bir yere oturtularak anlatımına "Böyle işittim" (Pali dilinde evam maya srutam) ifadesi ile başlamıştır. Bu ifade, Buda'nın vaazları veya sutraları olduğu iddia edilen metinlerin başlangıç formülü niteliğindedir. Buda'nın ölümünden yüzyıllar sonra oluşturulan metinlerin pek çoğunda bu formüle rastlanmaktadır. Bu sözün ardından Ananda, Buda'nın vaazını ne zaman, nerede ve hangi koşullarda dinlediğini kelimesi kelimesine

⁴⁷ Kashi Nath Upadhyaya, **Early Buddhism and the Bhagavadgita**, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi 1998, s. 41; Payutto, **The Pali Canon What a Buddhist Must Know**, s. 14-15.

⁴⁸ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 363; Charles S. Prebish, "Councils: Buddhist Councils", **The Encyclopedia of Religion**, (E.R.), ed. Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York, C. II, s. 120.

aktarmaktadır. Konsilde yer alan diğer arhatlar ise anlatılanları kendi ezberindekilerle karşılaştırarak hemfikir olduktan sonra vaazı tespit etmişlerdir. Böylece Tripitaka veya Pali Kanon adı verilen Budist kutsal kitabının şifahi olarak temeli atılmıştır.⁴⁹

Dharma ve Vinaya şeklinde iki grupta toplanan Buda'nın öğretilerinin öğretmenden öğrencisine şifahi olarak aktarılması sürecinde kolayca ezberlenerek tekrarlanabilmesi için Dharma, sutralar ve gathalar (dize) şeklinde derlenmiştir. Sanskritçe'de kelime olarak "ip, bağ" anlamına gelen sutra, yoğunlaştırılmış Budist öğretilerinin yer aldığı kelime ve hecelerden oluşan vecizeler veya kuralları ifade etmektedir. Ancak sutralarda yer alan kısa kelimeler pek çok farklı şekilde yorumlanabildiği için yorumların da metinlere dahil edilmesiyle ortaya daha uzun sutralar çıkmıştır. Böylece Buda'nın öğretilerinin nesilden nesile aktarımı hem düz yazı hem de dize şeklinde gerçekleşmiştir. Benzer şekilde Vinaya kurallarının da derlenmesiyle kanunname şeklindeki Pratimokşa kuralları oluşmuştur. Oluşan Pratimokşa kurallarının her biri üzerine yorumların eklenmesiyle manastır ilke ve kuralları belirlenmiştir.⁵⁰

Birinci Budist Konsili, yedi ay kadar bir süre tamamlanmıştır. Konsille ilgili bilgilere Vinaya Pitaka'da yer alan Culla Vaga'nın 11. bölümünden ulaşılabilmektedir.⁵¹

İkinci Budist konsili, Buda'nın ölümünden yüz yıl kadar sonra M.Ö. 383'te Vaisali'de toplanmış ve on sekiz ay sürmüştür. Kral Kalasoka himayesinde düzenlenen bu konsile keşiş Reveta başkanlık etmiştir ve yedi yüz keşiş katılmıştır. Rivayete göre keşiş Yasa, Vaisali ziyareti esnasında bir grup Vajjiputtaka keşişinin (Bazı kaynaklarda ait oldukları kabilenin adı dolayısıyla Vajji/Vrjiputraka şeklinde de

⁴⁹ Niwano, "The Threefold Lotus Sutra:An Introduction", **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, s. 33; Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 120; Akira Hirakawa, "Buddhist Literature:Survey of Texts", **The Encyclopedia of Religion**, (E.R.), ed. Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York 1987, C. II, s. 510.

⁵⁰ Hirakawa, "Buddhist Literature:Survey of Texts", (E.R.), C. II, s. 510.

⁵¹ Payutto, **Pali Canon What a Buddhist Must Know**, s. 17.

isimlendirilmektedirler.) altın ve gümüş dilendiğini ve aldığını görünce onları uyarmasına rağmen keşişler bu uygulamadan vazgeçmez. Bunun üzerine keşiş Yasa, bu durumu oldukça saygı duyulan keşiş Revata'ya bildirir. Keşiş Revata, hem orijinal Buda öğretisinin ve disiplininin güncellenmesi hem de birtakım keşişlerin yanlarında para, gümüş, altın taşıması, öğleden sonra yemek yemesi ve günde birden fazla dilenmesi gibi on adet manastır kuralının⁵² gözden geçirilmesi için bir konsil düzenleme kararı alır. Konsilde bu uygulamaların tümü heretik kabul edilerek bunları uygulayan keşişler kınanır ve Vinaya Pitaka'da ufak tefek düzeltmeler yapılır. Ayrıca konsilde yaşanan tartışmalar nedeniyle Budist cemaati Sthaviravadin ve Mahasanghika grubu şeklinde ikiye ayrılarak Budizm'de ilk büyük bölünme gerçekleşmiştir.⁵³

II. Konsil kararlarını reddeden Mahasanghika keşişleri (Vajjiputtaka) bazı kaynaklara göre M.Ö. yaklaşık 350 yılında I. Pataliputra Konsili adında üçüncü bir konsil düzenlerler. Ancak varlığı hakkında kesin bir bilgi olmayan bu konsil, Budizm tarihinde kanonik konsiller arasında yer almaz. Theravada mezhebine bağlı keşiş ve okullar bu konsilin kararlarını kabul etmezler. Onlar, üçüncü konsil olarak Kral Aşoka döneminde gerçekleştirilen II. Pataliputra Konsili'ni kabul ederler.⁵⁴

Üçüncü Budist Konsili, Maurya Kralı Aşoka'nın⁵⁵ desteğiyle M.Ö. 250 yıllarında yeni başkent Pataliputra (günümüz Patna şehri)'da toplanmıştır. II. Pataliputra

⁵² İkinci Budist Konsili'nin toplanma amaçlarından biri olarak Vajji keşişlerine ait on heretik uygulama şunlardır: Keşişlerin sangha dışındaki dindarlardan altın ve gümüş kabul etmesi, mayasız şarap tüketmesi, günde birden fazla dilenmeye çıkması, öğleden sonra yemek yemesi, bir boynuzun içinde tuz saklaması, yanlış boyutta minder kullanması, sanghanın çoğunluğunu sağlamadan prosedür uygulaması, yemekten sonra yayılmamış süt içmesi, Uposatha törenine yakın civardaki keşişlerle birlikte katılması ve belli bir uygulamayı kendi öğreticisine dayanarak yerine getirmesi. (Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 5.)

⁵³ Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 121; Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 5; Yitik, **Hint Dinleri**, s. 48-49.

⁵⁴ Yitik, **Hint Dinleri**, s. 49; Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 122.

⁵⁵ Kral Aşoka (M.Ö. 300-232), yaklaşık olarak M.Ö. 268-232 yıllarında Mauryan Hanedanlığı'nı yöneten üçüncü ve Hindistan'ın en büyük imparatorlarından biridir. Kendisi de bir Budist olan Aşoka, Budizm tarihinde önemli bir şahsiyettir. Zira daha önceden sadece Hindistan Yarımadası'nın kuzeyinde etkin olan Budizm, Aşoka'nın himayesi altına girmesiyle resmîyet kazanarak tüm kıtaya yayılma imkanı bulmuştur. Bu dönemde imparatorluk sınırları içerisinde ve özellikle başkent Pataliputra'da kayaların ve taş tabletlerin üzerine Dharma'yı öven Budist metinler yazdırılarak pek çok stupa, vihara ve manastır inşa edilmiştir. Ayrıca kral, Budizm'in yayılması için kızı Sanghamitra ve oğlu Mahindre'yi Sri Lanka'ya

adı verilen bu konsile bin adet keşiş katılmıştır. Konsilin toplanma amacı tıpkı birinci ve ikinci konsilde olduğu gibi Buda'nın öğretisinin ve disiplininin yozlaşmasını önleyerek güncellemesini yapmaktır. Çünkü İmparator Aşoka döneminde Budist toplumu refaha ermiş ve bu refah pek çok keşişi cezbetmiştir. Bu keşişlerin dini hassasiyetlerindeki azalma ve yozlaşma hem sangha içerisinde heretik görüşlere hem de sanghanın toplum içerisindeki itibarının azalmasına yol açmıştır. Budizm açısından kötü bir itibar oluşturan bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla Aşoka'nın tayin ettiği keşiş Moggaliputtatissa'nın başkanlığında bir konsil toplanarak keşişler sınavdan geçirilmiş ve Buda'nın öğretilerine sahip olmayan sahte keşişler sanghadan çıkarılmış ve heretik görüşler reddedilmiştir. Bu görüşler, Abhidhamma Pitaka'nın Kathavatthu adı altındaki bölümde derlenerek konsil esnasında Tripitaka'ya dahil edilmiş ve böylece Tripitaka'nın üçüncü bölümü olan Abhidharma Pitaka'nın da büyük bir kısmı tamamlanmıştır. Ayrıca kralın desteğiyle konsil tarafından Buda'nın öğretisinin yayılması amacıyla misyonerlerin örgütlenerek Keşmir, Kandahar, Mysore, Sri Lanka, Himalayalar, Myanmar (Burma veya Birmanya) ve Güney Hindistan gibi yerlere gönderilerek Budizm'in ilk kez Hindistan dışında tanıtılması sağlanmıştır.⁵⁶

Kuşan Hanedanlığı Kralı Kanişka⁵⁷ tarafından yaklaşık olarak M.S. 100 yıllarında Jalandhar'da (günümüz Keşmir'de) dördüncü bir konsil düzenlenmiştir. Theravadinler tarafından kabul edilmeyen bu konsil, başka bir Hinayana kolu olan Sarvastivadinler tarafından kabul edilmektedir. Vasumitra'nın başkanlığını yaptığı bu konsile beş yüz keşiş katılmıştır. Konsilde mevcut kutsal metinlerin ve Budist

göndermiştir. (John S. Strong, "Aśoka", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 34; Yamı, **Japonya'da Budizm**, s.15.)

⁵⁶ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 6; Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 122-123.

⁵⁷ Kanişka, Kuşanların M.S. 78-120 yıllarında hükümdarlığını yapmıştır. Aşoka'dan sonra Budizm'in ikinci büyük koruyucusu olarak adı geçen Kanişka zamanında Budizm, Orta Asya'ya yayılma fırsatı elde etmiştir. Mahayana Budizmi'nin de giderek geliştiği bu dönemde - önceden Buda'nın resminin ve heykelinin yapılmasına müsaade edilmediği halde - üzerinde Buda'nın kabartmalarının bulunduğu paralar bastırılmıştır. Böylece net bir tanrı anlayışına sahip olmayan ve genellikle tanrısız bir din olarak kabul edilen Budizm, tanrıların ve yarı tanrıların olduğu çok tanrılı bir din haline gelmiştir. (Bkz. Jan Nattier, "Central Asia", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s.120-121.)

öğretilerinin gözden geçirilmesinin yanı sıra Abhidharma metni olan Jnanaprasthana üzerine Mahavibhasa adında bir yorum derlenmiştir.⁵⁸ Ayrıca konsilde Sarvastivadin kanonunun dili olarak ilk kez Pali dili yerine Sanskritçe kullanılmıştır. Mahayana Budizmi'nin bazı kutsal metinleri bu konsilde oluşturulan metinlere dayanmaktadır.

Budizm tarihinde gerçekleşen ilk üç konsil tüm Budist mezheplerince kabul edilmekle birlikte sonraki konsiller ihtilafıdır. Ayrıca buraya kadar bahsedilen beş konsil, Hindistan'da düzenlenmesi bakımından Hint Budizmi açısından büyük önem taşımaktadır. Bundan sonra yer vereceğimiz konsiller ise Budizm'in farklı coğrafyalara yayılması sebebiyle doğduğu toprakların dışında düzenlenmiştir.⁵⁹

Theravadinler Dördüncü Budist Konsili olarak M.Ö. 1. yüzyılda Kral Vattagamani himayesinde Sri Lanka'da gerçekleştirilen ve beş yüz keşişin bir araya geldiği toplantıyı kabul etmektedirler. Konsilin toplanma nedeni ise o dönemde Sri Lanka'da hüküm süren kıtlık nedeniyle pek çok keşişin hayatını kaybetmesi ve Tripitaka'nın hacminin gittikçe büyümesi sebebiyle ezberlenmesinin zorlaşması sorununa çözüm bulmaktır. Konsilde bu soruna yeni bir yöntemle çözüm bulunmuştur; *yazmak*. Tripitaka'nın beş yüz keşişin ezberiyle palmiye yapraklarına yazılması üç yıl kadar sürmüştür. Böylece yaklaşık yarım asırdır sözlü bir şekilde aktarılan Tripitaka yazıya geçirilerek bir nevi kaybolma tehdidi ortadan kalmış ve konsilde derlenen Pali metinleri tüm Güney ve Güney Doğu Asya Theravada ülkelerinde günümüze kadar kullanılagelmiştir.⁶⁰

M.S. 792-794 yılları arasında Tibet'in başkenti Lhasa'da bir konsil düzenlenmiştir. Konsilin toplanma amacı bir süredir devam eden Santiraksita ve Çinli keşiş Hva-shang Moheyan (kısaca Moheyan) arasındaki tartışmadır. Geleneksel Budist görüşünü savunan Santiraksita'ya göre aydınlanma yavaş yavaş gerçekleşirken

⁵⁸ Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 123.

⁵⁹ Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 123.

⁶⁰ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 6; Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 123.

Moheyan'a göre ise aniden sezgisel olarak elde edilebilmekteydi. Konsilde Santiraksita'nın öğrencisi Kamalasila tarafından temsil edilen geleneksel Hint Budizmi, Moheyan'ın temsil ettiği Çin Budizmi'ne galip gelmiştir. Çinli keşiş ülkeden gönderilmiş ve ani aydınlanmayı savunan tüm metinler toplatılmıştır. Böylece Çin Budizmi'nin çıkarılarak geleneksel Hint görüşünün ağırlık kazanması bakımından bu durum, Tibet Budizmi'nde önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır.⁶¹

Theravadinlerce kabul edilen beşinci konsil ise 1871'de Mandalay (Myanmar)'da Kral Mindon Min tarafından düzenlenmiştir. Başkanlığını Mahathera Jagarabhivamsa, Narindabhidhaja ve Mahathera Sumangalasami adlarında üç yaşlı keşişin yaptığı konsile iki bin dört yüz keşiş katılmıştır. Konsilin ana amacı Tripitaka'nın gözden geçirilerek Buda'nın öğretilerinin daha kesin bir versiyonunu ortaya koymaktır. Beş aylık bir çalışmanın sonucunda Tripitaka'nın yeni versiyonu Kral Mindon Min'in talimatıyla yedi yüz yirmi dokuz mermer tablet üzerine yazılarak stupaların içerisine yerleştirilmiştir. Dünyanın en büyük kitabı olarak anılan bu Tripitaka, Mandalay Tepesi'nde bulunan Kuthodaw Pagodası içerisinde günümüze kadar varlığını korumuştur.⁶²

Altıncı Theravadin Konsili ise 1954'te Rangoon'da (Myanmar'ın diğer adı Yangon olan eski başkenti) Burma hükümetinin sponsorluğunda organize edilmiştir. Konsile sekiz ülkeden (Sri Lanka, Nepal, Hindistan, Kamboçya, Vietnam, Burma, Laos ve Tayland) iki bin beş yüz keşiş katılmıştır. Konsilin amacı tıpkı ilk konsilde olduğu gibi Buda'nın öğretilerinin en orijinal haliyle korunmasını garanti altına almaktır. İki yıl gibi uzun bir çalışmanın ardından Tripitaka gözden geçirilerek Pali dilindeki yeni versiyonundan diğer katılan ülkelerin alfabelerine çevirisi sağlanmıştır. Konsil, Burma halkının hesabına göre Buda'nın ölümünün iki bin beş yüzüncü yıldönümünün milli bir

⁶¹ http://www.chinabuddhismencyclopedia.com/en/index.php/Council_of_Lhasa, 07.03.2017; Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 123-124.

⁶² Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 6; Prebish, "Councils:Buddhist Councils", (E.R.), C. II, s. 124.

festival şeklinde kutlanmasıyla sonuçlanması sebebiyle dini bakımdan büyük önem taşımaktadır. Ayrıca bu konsil ile farklı ülkelerdeki Tripitaka versiyonları arasındaki farklılıklar en aza indirilerek tüm Theravada Budistleri arasında bir birlik sağlanmıştır.⁶³

1882’de ise Pali Kanon’un muhafazasını sağlamak ve tercümesini yapmak adına Pali Text Society⁶⁴ tarafından Latin alfabesiyle yazım ve basımı gerçekleştirilmiştir.

⁶³ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 6.

⁶⁴ Pali Text Society, 1881’de Thomas William Rhys Davids tarafından Pali dilinde oluşturulmuş metin çalışmalarlarıyla ilgilenmek ve bu çalışmaları teşvik etmek adına kurulan bir dernektir. (Geniş bilgi için bkz. <http://www.palitext.com>, 07.03.2017.)

BİRİNCİ BÖLÜM

BUDİST KUTSAL METİNLERİ

Budist kutsal metinleri, Budizm'in temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Sayı ve hacim olarak oldukça fazla olan bu metinlerin hepsi Budistler açısından aynı derece öneme sahip değildir. Budist mezhepleri ve ekolleri kendi görüşlerine göre belirli bir metni veya metinleri kutsal saymaktadırlar. Budizm'in iki ana mezhebi açısından bakılacak olursa Theravada mezhebi, Tripitaka'yı kutsal metin olarak kabul ederken Mahayana mezhebi ise Tripitaka'yı kabul etmesinin yanı sıra pek çok sutrayı kutsal olarak görmektedir. Bu nedenle Mahayana mezhebine ait tek tip bir külliyattan bahsetmek söz konusu değildir. Farklı Mahayana ekolleri belirli bir sutrayı veya sutraları kutsal kabul etmiş ve düşünce sistemlerini bu çerçevede oluşturmuştur. Theravada ise Mahayana'ya nispeten derli, toplu bir külliyata sahiptir. Ancak Theravada kutsal metni olan Tripitaka'nın da ekollere göre farklılıklar gösteren çeşitli versiyonları bulunmaktadır.

A. THERAVADA KUTSAL METİNLERİ

Buda'nın ölümünden sonra sangha teşkilatı tarafından öğretilerinin tespit edilerek kayda geçirilme çalışmaları başlatılmış ve bu sayede Budizm'de bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Düzenlenen konsillerle önce Buda'nın sözleri ve vaazlarını içeren Sutta Pitaka ile manastır kurallarının yer aldığı Vinaya Pitaka tespit edilmiş, sonrasında ise bunların üzerine din büyüklerinin yaptıkları yorumları içeren Abhidhamma Pitaka metinleri bir araya getirilmiştir. Böylece üç sepetten (pitaka) oluşan Tripitaka ortaya çıkmıştır.

Budizm'de bütünlük oluşturma çabası, II. konsille birlikte ortaya çıkan tartışmalar sebebiyle yarım kalmıştır. Sayıları on sekiz olarak zikredilen ancak daha

fazla olduğu iddia edilen geleneklere ait farklı metinlerin oluşmasıyla her birine ait ayrı birer kanon meydana gelmiştir. Söz konusu kanonların pek çoğu zamanla kaybolmuştur. Günümüze ulaşmayı başarabilen kanonlarda içerik ve düzenlenme olarak temelde bir benzerlik söz konusudur. Bazı Budist ekolleri 3. sepet olan Abhidhamma Pitaka'yı reddetse de pek çok gelenek, üç sepetten oluşan Tripitaka'nın otoritesini kabul etmektedir.⁶⁵

Budist dini külliyatından günümüze ulaşan hiçbir metin ilk mezhepsel bölünmenin öncesine ait değildir. Budizm'in en eski vakayinamesi olan Dipavamsa'ya göre Pali metinlerinin yazıya geçirilmesi M.Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısında Seylan'da gerçekleşmiştir.⁶⁶ Palmiye yaprağı, ağaç kabuğu vb. materyaller üzerine kaydedilen metinlerin pek çoğu zamanla yok olmuştur. Bütün halde günümüze kadar ulaşmayı başarabilen tek külliyat Theravadinlere ait Pali dilinde yazılmış olan Tripitaka (Pali Kanon)'dır. Bunun yanı sıra Çince, Tibetçe ve Sanskritçe olmak üzere farklı dillerde mevcut kanonik metinlere ait parçalar da bulunmaktadır. Altı farklı ekole ait vinayanın yanı sıra Sarvastivadin, Dharmaguptaka ve Mahasanghika ekollerine ait sutta pitakaların parçaları ve özellikle Theravadin ve Sarvastivadin ekolleri olmak üzere çeşitli ekollere ait Abhidhamma metinleri günümüze kadar ulaşmıştır.⁶⁷

1. Tripitaka (Pali Kanon)

Tripitaka (Pali dilinde Tipitaka), Theravada Budistlerince Buda'nın öğretilerinin orjinal derlemesi olduğuna inanılan kanonik bir kutsal kitaptır. Kırkın üzerinde büyük ciltten oluşan bu kitap, ilk başlarda birbirine dikilerek tutturulan dar ve uzun yapraklar üzerine yazılarak sepetlerde muhafaza edildiğinden dolayı Tripitaka yani "Üç Sepet"

⁶⁵ Hirakawa, "Buddhist Literature:Survey of Texts", (E.R.), C. II, s. 511.

⁶⁶ Hirakawa, "Buddhist Literature:Survey of Texts", (E.R.), C. II, s. 511; Tümer, "Budizm", (TDVİA), C. VI, s. 355.

⁶⁷ Paul Harrison, "Canon", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 112-113.

adını almıştır.⁶⁸ Orjinal yazı dili Pali olduğu için metin, Pali Kanon diye de adlandırılmaktadır.

Her ne kadar bilim adamları Buda'nın yaşadığı Magadha Krallığı'nın⁶⁹ ortak dili olan eski Magadhi dilini kullandığını ileri sürse de ortada kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Batılı bilim adamlarının tespitlerine göre Buda'nın sözlerinin bize orjinal dilinde ulaşma ihtimali zayıftır. Ancak batılı bilim adamlarının aksine Theravada mezhebi, kutsal kitaplarının yazıldığı Pali dilinin Buda'nın konuştuğu dil olduğunu iddia etmektedir.⁷⁰

Araştırmamızın bu bölümünde Theravada kanonunu detaylı bir biçimde ele almak suretiyle yeri geldiğinde Tripitaka'nın bölümlerinin farklı Budist ekollerindeki durumlarına da ana hatlarıyla yer vereceğiz.

Pali Kanon üç ana bölümden oluşmaktadır: Sutta Pitaka, Vinaya Pitaka ve Abhidharma Pitaka.

a. Sutta Pitaka

Pali dilinde kelime anlamı olarak “ip, bağ, zincir” gibi anlamlara gelen *sutta* (Sanskritçe’de sutra), “konuşma, vaaz, söylem” gibi anlamlara da gelmektedir. Terim anlamı olarak ise Budist öğretisi ile insanlar ve yaşayışları arasındaki bağı ifade etmektedir. Sutta Pitaka, Buda'nın konuşma ve vaazlarından oluşan metinleri içermektedir.⁷¹

Sutta Pitaka, Tripitaka'nın bölümlerinden biri olan Konuşmalar sepetidir ve Budist inancının tüm öğretilerini kapsamaktadır. Bu kaynağın büyük bir kısmı Buda'nın kendi vaazları şeklinde aktarılmakla birlikte bazı suttalar, öğrencileri tarafından

⁶⁸ Cabezon, “Scripture”, (E.B.), C. II, s. 755.

⁶⁹ Magadha Krallığı, antik Hindistan’da bulunan on altı krallıktan biridir. Merkezi, Ganj Nehri’nin güneyindeki Bihar bölgesinde bulunan Magadha Krallığı’nın ilk başkenti Rajagaha (günümüzde Rajgir) iken daha sonra Pataliputra (günümüzde Patna) olmuştur.

⁷⁰ Gomez, “Buddhism: Buddhism in India”, (E.R.), C. II, s. 360.

⁷¹ A. Küçük – G. Tümer – M. A. Küçük, **Dinler Tarihi**, s. 264; John S. Strong, “Sutra”, **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C.II, s. 810.

anlatılmıştır. Bu suttadaki diyaloglar ve anlatımlar büyük ölçüde düz yazı ile dile getirilmiştir. Genel olarak Sutta Pitaka'da yer alan suttaların giriş bölümünde hangi koşullarda anlatıldıklarına dair bilgi verilmektedir. Her ne kadar bazılarında sonradan eklemeler yapılmış olsa da suttalar genel itibarıyla uzunluklarına göre kategorilendirilmiştir.⁷²

Bütün Budist ekollerinde Sutta Pitaka, *agama* veya *nikaya* adı verilen bölümlere ayrılmıştır. Pali ve Sanskrit dilinde “cilt, koleksiyon, sınıf, grup” vb. anlamlara gelen *nikaya* ile Sankritçe bir kelime olan ve “kutsal metin” anlamına gelen *agama* uzunluk, tema ve başka kategorilere göre sınıflandırılan konuşma gruplarını ifade etmektedir. Theravada Sutta Pitakasının yanı sıra muhtelif ekollere ait agamaların Çince çevirileri günümüze kadar muhafaza edilmekle beraber Sankritçe ve Tibetçe çeviri versiyonlarında da agamalardan parçalar mevcuttur. Zaman zaman eş anlamlı olarak kullanılmalarının yanı sıra Theravada ekolü *nikayayı*, diğer ekoller *agamayı* kullanmayı tercih ederler.⁷³

Sutta Pitaka'da içerik olarak da birbirlerine benzer olan beş *agama/nikaya* mevcuttur: Dighanikaya, Majjhimanikaya, Samyuttanikaya, Anguttaranikaya ve Khuddakanikaya. Khuddakanikaya da kendi içerisinde on beş ayrı metin içermektedir. Bazı ekoller özellikle Sarvastivada ekolü Khuddanikaya'yı Sutta Pitaka'ya dahil etmeyip dört *nikaya/agama* olduğunu iddia etmektedir.⁷⁴

a.1- Digha Nikaya

Digha Nikaya (Uzun Konuşmalar), Buda'nın vaaz ve söylemlerini içeren üç ana kısım ve otuz dört uzun suttadan oluşur. İlk kısım Silakkhandha Vagga (Pali dilinde *vagga*, “bölüm, kısım” anlamına gelmektedir.), ahlak ve ahlaki davranışlar konularını

⁷² Kaya, **Buddhistlerin Kutsal Kitapları**, s. 50.

⁷³ Jens-Uwe Hartmann, “Agama/Nikaya”, **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 10-11.

⁷⁴ Hartmann, “Agama/Nikaya”, (E.B.), C. I, s. 10-11.

ele alır. On üç suttadan oluşan bu kısımda ahlak ilkeleri ve Buda'nın zamanında yer alan çeşitli önemli doktrinlerin ahlaki hataları üzerinde durulmaktadır. İkinci kısım olan Maha Vagga ise düşüncelerin ve zihnin kontrolü ile ilgilenmektedir. Digha Nikaya'nın ana bölümü sayılan Maha Vagga'da Buda'nın yaşamı ve ölümü, geçmişteki hayatları ve Budist öğretisinin kilit noktaları gibi konuları elen alan önemli suttaların yer aldığı on sutta bulunmaktadır. Üçüncü kısım Pathika Vagga ise büyük çoğunlukla meditasyonla alakalıdır. Bu kısımda on bir adet sutta yer almaktadır.⁷⁵

a.2- Majjhima Nikaya

Majjhima Nikaya, Buda'nın orta uzunluktaki konuşmaları ve vaazlarından oluşan ikinci bölümdür ve üç ana kısma ayrılır. Toplamda yüz elli iki suttadan oluşan Majjhima Nikaya'daki konuşmaların pek çoğu Buda'nın öğrencileri Sariputra, Ananda, Maha Kaccana ve Maha Moggallana'ya aittir. Bu konuşmalarda Buda'nın en derin ve kapsamlı öğretileri yer almaktadır. Buda, bu metinlerde Hint toplumunun farklı tabakalarından insanlarla diyalog halindeki sıradan bir insan olarak karşımıza çıkmaktadır. Suttalardaki anlatımların tekrarlarının dikkat çektiği bu nikayanın başlıca konuları ise Buda'nın biyografisi, bodhisattva olarak geçmiş hayatı, dört temel gerçek, sabit bir ruhun yokluğu (anatta), ıstırapın (dukkha) nedeni ve sona erdirme yolları (sekiz dilimli yol), nirvana, meditasyon teknikleri, arhat, karma ve yeniden doğuştur.⁷⁶

a.3- Samyutta Nikaya

Samyutta Nikaya, birbiriyle bağlantılı veya alakalı beş ayrı bölüme ayrılan Buda'nın vaaz ve konuşmalarından oluşur. Aynı şekilde her bir bölüm de kendi içinde birbiriyle bağlantılı suttalara bölünmüştür. Buda'nın öğretisinin pek çok farklı yönüne

⁷⁵ Meghaprasara, *New Guide to the Tipitaka*, s. 8; Payutto, *The Pali Canon What a Buddhist Must Know*, s. 36-37.

⁷⁶ *The Middle Length Discourses of the Buddha-A New Translation of the Majjhima Nikaya*, Trans. by Bhikkhu Nanamoli ve Bhikkhu Bodhi, Buddhist Publication Society, Sri Lanka 1995, s. 19-53.

değindiği için 2875 adet olan sutta sayısı bakımından diğer nikayalardan oldukça fazladır. (5. yy Budist yorumcu ve alim Buddhaghosa, kısaltılmış sutraları da saydığı için 7762 adet sutra hesaplamıştır.)

Samyutta Nikaya'nın bölümleri şöyle sıralanabilir: Sagatha Vagga, Nidana Vagga, Khandha Vagga, Salayatana Vagga ve Maha Vagga. Sagatha Vagga, dizelerden oluşurken Nidana Vagga ise nedensellik üzerine suttalardan meydana gelmektedir. Khandha Vagga beş kütle (skandha) ile ilgilidir. Salayatana Vagga, altı iç ve dış duyu temelinden bahseder. Maha Vagga ise, sekiz dilimli yol, farkındalık temelleri, aydınlanmanın yedi elementi ve trans gibi Budizm'in hayati önem taşıyan konularını çok fazla detaya inmeden dile getirir.⁷⁷

a.4- Anguttara Nikaya

Anguttara Nikaya, 2198 adet sutranın (Buddhaghosa'ya göre 9557 adet) yer aldığı ve öğretilen konuların sayısına göre düzenlendiği numaralandırılmış konuşmalardır. Bu konuşmalar on bir kitaptan oluşur ve kitapların her biri kendi içinde farklı başlıklara ayrılır. Her bir başlık altında Buda tarafından verilen bir dersi veya vaazı içermektedir. İlk kitapta her başlıkta tek bir öğretim konusundan bahsedilirken ikinci kitapta iki, üçüncü kitapta üç ta ki on birinci kitapta konu sayısı on bir olacak şekilde kitapların sayısı ile konu sayısı arasında paralel bir artış görülmektedir. Anguttara Nikaya, binden fazla sutta içeren büyük bir kitaptır. Uzun ve sıkıcı tekrarlar nedeniyle suttaların sayısı on bine yakındır. Genel olarak bu sutralarda Budist öğretisinin pratikte uygulanmasına farklı açılardan yaklaşmıştır.⁷⁸

⁷⁷ K. R. Norman, "Pali Literature", **A History of Indian Literature**, ed. Jan Gonda, Wiesbaden 1983, C. VII/II, s. 53.

⁷⁸ Bhikkhu Bodhi, **The Numerical Discourses of the Buddha**, Wisdom Publications, Boston 2012, s. 18-21; Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 189.

a.5- Khuddaka Nikaya

Khuddaka Nikaya, on beş bölümden oluşan Buda'nın küçük vaaz ve konuşmalarını içeren geniş bir koleksiyondur. Bu bölümler şöyle sıralanmaktadır: Khuddakapatha, Dhammapada, Udana, Itivuttaka, Sutta Nipata, Vimanavatthu, Petavatthu, Theragatha, Therigatha, Jataka, Niddessa, Patisambhidamagga, Apadana, Buddhavamsa, Cariya Pitaka. Burma Tripitaka'sında bunlara ek olarak üç bölüm daha mevcuttur: Nettipakarana, Petakopadesa ve Milindapanho.⁷⁹

Tripitaka'nın en önemli, en çok bilinen ve değer verilen suttalarının bir kısmı Khuddaka Nikaya'da yer almaktadır. Bunlardan Dhammapada, dizeler şeklinde yazılmış ve pek çok dile çevrilmiştir. Yirmi altı bölüm ve toplamda dört yüz yirmi üç suttadan oluşan Dhammapada, “gerçeğin yolu” anlamına gelmektedir. Budist öğretisinin önemli parçalarını bir araya getirdiğinden dolayı tüm Budist geleneklerinde büyük bir popüleritesi vardır. Özellikle yeni Budist olanlar için harika bir başlangıç eseri olarak görülmektedir. Jataka ise Buda'nın doğumuna ait 547 adet hikaye içermektedir. Büyük çoğunluğu düz yazı ve şiir şeklinde yazılmış bu hikayelerde Buda'nın bodhisattvalık dönemi, son kez dünyaya gelmeden önceki insan, fil, geyik vb. şekillerindeki yaşamları konu edilir.⁸⁰

b- Vinaya Pitaka

Kelime olarak “yol göstermek, götürmek, evcilleştirmek, eğitmek, yönlendirmek” anlamlarına gelen Sanskritçe bir fiilden türeyen *vinaya*, davranışlarla ilgili Buda'nın özel öğretilerini ve bu öğretilerin yer aldığı metinleri ifade etmektedir. Kısacası sangha ve keşişler ile ilgili kural ve düzenlemeleri kapsayan Vinaya Pitaka,

⁷⁹ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 279.

⁸⁰ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 281-304.

Tripitaka'nın en eski ve en küçük ikinci sepeti olan Disiplin Sepetidir. Oldukça geniş olan vinaya literatürünün henüz büyük bir kısmı araştırılmamıştır.⁸¹

Buda'nın öğrencilerine vaaz ettiği ilk yıllarda sangha uyum içerisindeydi ve vinaya herhangi bir ihtiyaç duyulmamıştı. Ancak öğretinin yeni coğrafyalara yayılması ve sanghanın büyümesiyle daha karışık bir cemaat yapısı oluşmuş ve zamanla sorunlar ortaya çıkmıştır. Buda, her bir çıkan sorun için ilerde tekrarlanabilecek suçların önüne geçebilecek nitelikte caydırıcı bir ceza bulma yöntemi geliştirmiştir. Vinaya Pitaka metinleri de Buda'nın sorunlara nasıl bir çözüm bulunduğunu detaylı bir biçimde anlatan hikayelerle birlikte sangha ve keşilerle ilgili kuralları ele almaktadır.⁸²

Altı farklı Budist ekolüne ait vinaya günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlardan ilki, üç bölümden oluşan Theravada versiyonuna ait Pali Kanon'da yer alan vinadır.⁸³ İkincisi, yedi bölümden oluşup günümüzde Tibet Budist ekolünde kullanılan Mulasarvastivada versiyonunun Tibetçe çevirisidir. Üçüncüsü ise dört bölümden oluşan Dharmagupta versiyonunun Çince çevirisidir. Bu vinaya, Çin Budist geleneğinde ve türevleri olan Kore, Japon ve Vietnam Budist geleneklerinde kullanılır. Bahsedilen ilk üç vinaya versiyonu günümüzde kullanılmakla birlikte diğerleri Sarvastivada, Mahisasaka ve Mahasanghika versiyonlarının Çince çevirileridir.⁸⁴

Farklı Budist ekollerine ait vinayalar olmasına rağmen hepsinin yapı ve içerik olarak birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Buna dayanarak farklı ekollere ait vinayaların Budist dininin farklı ekollere bölünmeden sonraki geç bir tarihte oluştuğu, böylelikle birbirleri arasında alışverişler yaşandığını ileri süren bir görüş mevcuttur. Bu

⁸¹ Gregory Schopen, "Vinaya", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 885

⁸² Hammet Arslan, **Kutsal Metinlere Göre Budizm'de Manastır Hayatı**, Tibyan Yayıncılık, İzmir 2015, s. 47-52; <http://www.accesstoinsight.org/tipitaka/vin/>, 09.03.2017.

⁸³ Günümüzde bilim adamları, bir bütün halinde günümüze kadar ulaşmayı başarabilen Theravada geleneğine ait Pali dilinde yazılı olan vinayanın orijinal başka bir versiyondan çeviri olduğu görüşündedirler. (Schopen, "Vinaya", (E.B.), C. II, s. 887.)

⁸⁴ Arslan, **Kutsal Metinlere Göre Budizm'de Manastır Hayatı**, s. 54-55; Schopen, "Vinaya", (E.B.), C. II, s. 887; https://en.wikipedia.org/wiki/Vinaya_Pitaka, 09.03.2017.

görüşün tam tersi olarak vinaya metinlerinin, bölünmeden önce oluştuğu ve bu nedenle yapı ve içerik bakımından benzerlikler taşıdıkları görüşü de yaygındır.⁸⁵

Vinaya metinleri haricinde bu metinler üzerine yazılan çok sayıda yorumlar ve el kitapçıkları (kılavuzlar) bulunmaktadır. Özellikle el kitapçıkları pek çok keşişi devasa vinaya literatürünü okuma zahmetinden kurtararak onlara bu literatürün özetlerini ve kılavuzlarını okuma imkanını sunmuştur.⁸⁶

Tripitaka (Pali Kanon)'da Vinaya Pitaka üç bölümden oluşmaktadır: Sutta Vibhanga, Khandhaka ve Parivara.

b.1- Sutta Vibhanga

Sutta Vibhanga, keşişlerin uyması ve kaçınması gereken kuralları yer aldığı bölümdür. Bu bölümde yer alan kurallar Pratimokşa (Pali dilinde Pattimokkha) şeklinde adlandırılmaktadır. Pratimokşa, keşişlerin uyması gereken kuralların özü ve Vinaya'nın en eski kısmı olarak kabul edilir ve en ciddi suçlardan başlayarak gittikçe hafifleyen suçlar şeklinde sekiz kategori olarak derecelendiren suçlardan oluşan bir listedir. Listede yer alan kuralların sayısı erkek keşişler için 227, kadın keşişler için 311 olmakla birlikte gelenekten geleneğe farklılık göstermektedir. En kısa liste 218 (Mahasanghika), en uzun liste ise 263 (Sarvastivada) adet kural içermektedir.⁸⁷ Theravada Budizmi'nin yaşandığı ülkelerde kutsal kabul edilen Uposatha günlerinden yeni ay ve dolunay günlerinde bu kurallar, keşişler tarafından okunur ve işlenen suçların itirafı yapılır.⁸⁸

⁸⁵ Schopen, “Vinaya”, (E.B.), C. II, s. 888; Hirakawa, “Buddhist Literature:Survey of Texts”, (E.R.), C. II, s. 511.

⁸⁶ Schopen, “Vinaya”, (E.B.), C. II, s. 889.

⁸⁷ Hint Budizmine bağlı Sarvastivadin, Dharmagupta, Mahisasaka ve Mahasanghika ekolleri, Vinaya Pitaka'nın ilk bölümü olan Sutta Vibhanga'yı *Bhiksuvibhanga* ve *Bhikkunivibhanga* şeklinde ikiye ayırmıştır. Mulasarvastivada ve Kasyapiya ekolleri ise *Bhiksupratimoksa* ve *Bhiksunipratimoksa* diye sınıflandırmıştır. Theravada geleneğinde Sri Lankalıların öncülüğünde ise Sutta Vibhanga'nın çoğunlukla *Parajika* ve *Pacittiya* şeklinde ayrılması yaygın hale gelmiştir. (www.budsas.org/ebud/ebdha308.htm, 10.03.2017)

⁸⁸ Schopen, “Vinaya”, (E.B.), C. II, s. 887; Arslan, **Kutsal Metinlere Göre Budizm'de Manastır Hayatı**, s. 58-59; Mustafa ÜNAL, **Dinlerde Kutsal Zamanlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 90.

Pratimokşa'da en ciddi suçları “zina, hırsızlık, kasıtlı adam öldürmek ve doğaüstü güçleri olduğu yalanını söylemek” teşkil etmektedir. Parajika adı verilen ilk kategoride yer alan bu dört suçun telafisi yoktur ve bu suçlardan herhangi birini işleyen erkek ve kadın keşişler sanghadan çıkarılır.⁸⁹

Pratimokşa'nın diğer altı suç kategorisinde (on üç adet sanghadisesa, iki adet aniyata, otuz adet nissaggiya, doksan iki adet pacittiya, dört adet patidesaniya, yetmiş beş adet sekhiya suçları) yine önem derecesine göre hafifleyen suçlardan bahsedilir. Bu suçlar da Prajika'da olduğu gibi cinsellik, mülk edinme ve uygun davranışlar ile ilgilidir. Söz konusu suçların telafileri ise sanghanın toplanıp karar vermesi gereken, itiraf gerektiren ya da kefarete ödenmesi gereken şekilde sınıflandırılmaktadır. Sekizinci kategori (adhikarana samatha) ise sorunları karara bağlamak için 7 adet hükmi prosedürün tanımlandığı bölümdür.⁹⁰

b.2- Khandaka

Kelime olarak “bölümler” anlamına gelen Khandaka, Maha Vagga (Büyük Bölüm) ve Cula Vagga (Küçük Bölüm) şeklinde ikiye ayrılır. Maha Vagga'da manastıra veya keşişliğe giriş, Uposatha törenleri ile Pratimokşa kurallarının okunması, yağmur sezonu, giyecek, yiyecek vb. ile ilgili pek çok konuyla alakalı kural bulunur ve on bölüme ayrılır. Cula Vagga ise konulara Maha Vagga'dan daha detaylı yaklaşmanın yanı sıra Maha Vagga'dan iki bölüm daha fazla içermektedir. Cula Vagga'nın son iki bölümünde I. ve II. Budist Konsil kayıtlarına yer verilmiştir.⁹¹

⁸⁹ Schopen, “Vinaya”, (E.B.), C. II, s. 887; Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 357.

⁹⁰ Hirakawa, “Buddhist Literature: Survey of Texts”, (E.R.), C. II, s. 511; Schopen, “Vinaya”, (E.B.), C. II, s. 888; Arslan, **Kutsal Metinlere Göre Budizm'de Manastır Hayatı**, s. 62-63; Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 357-360.

⁹¹ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, 360-363.

b.3- Parivara

Parivara ise Sutta Vibhanga ve Khandaka'dan farklı olarak ortaya yeni bir muhteva koymaz, önceki iki bölümde yer alan bilgileri yeniden düzenler ve sınıflandırır. On dokuz bölümden oluşan bu metin, Vinaya Pitaka'nın tamamını analitik olarak incelemek isteyen bir kimse için kılavuz görevi görmektedir. Parivara, sadece Theravada ekolüne ait Tripitaka'da yer almaktadır. Diğer ekollerde bu metin yerine başka metinler eklenmiştir.⁹²

c. Abhidhamma Pitaka

İsmi "yüksek din" anlamına gelen *abhidhamma* (Sanskritçe'de *abhidharma*) sözcüğünden alan ve Tripitaka'nın üçüncü sepeti olan Abhidhamma Pitaka, Buda'nın parinirvanasını takip eden yüzyıllarda (yaklaşık olarak M.Ö. 2. veya 3. yüzyıldan M.S. 5. yüzyıla kadar geçen yedi yüzyıllık bir dönemde) ortaya çıkmıştır. İçerdiği metinler ve yapı bakımından ekolden ekole benzerlikler ve farklılıklar gösterebilen Abhidhamma metinleri, Tripitaka'nın diğer iki kitabına nazaran daha geç bir zamanda oluşturulmuştur. Theravada ve Sarvastivada ekollerine ait Abhidhamma koleksiyonları ile bazı tanınmayan ekollere ait metinler günümüze kadar varlığını korumuştur.⁹³

Bu kitap, yeni bir bilgi sunmaktan ziyade Sutta ve Vinaya Pitaka'da mevcut olanı özetleyen ve sistematik bir biçimde sınıflandıran bir açıklama kitabı niteliğindedir. Kitap, Buda'nın öğretisini detaylı ve uzun bir biçimde felsefi olarak açıklar ve psikolojik yorumlar içerir. Her ne kadar Buda'nın suttaları her tür dinleyiciye hitap etse

⁹² Arslan, **Kutsal Metinlere Göre Budizm'de Manastır Hayatı**, s. 76-80; Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 363.

⁹³ Collett Cox, "Abhidharma", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s.1-2.

de Abhidhamma Pitaka, büyük bir manevi ve akli kapasiteye sahip dinleyicilere göre tasarlanmıştır ve felsefi bir yapıya sahiptir.⁹⁴

Pali dilindeki Theravada ile Çince Sarvastivada ekollerine ait Abhidhamma koleksiyonları yedi bölüme/kitaba ayrılır. Theravada'ya ait Abhidhamma Pitaka'da yer alan bölümler/kitaplar şunlardır: Dhammasangani, Vibhanga, Dhatukatha, Puggalapannatti, Kathavatthu, Yamaka ve Patthana.⁹⁵

c.1- Dhammasangani

“Dhammaların Özeti” anlamına gelen bu bölüm, tüm Dhammaların (fenomenlerin) tanımlarını yapar ve onları kategorilendirir. Budistler için “Psikolojik Ahlak El Kitabı” görevi gören bu kitap, tüm fenomenlerin listesinin yer aldığı *matika* adı verilen giriş bölümünün ardından dört bölüme ayrılmaktadır.⁹⁶

c.2- Vibhanga

“Sınıflandırma” anlamına gelen bu bölüm, Dhammasangani'de yer alan fenomenlerin bir kısmını daha detaylı bir analitik yaklaşımla inceleme altına almaktadır. Yeni sınıflandırmalara da yer verilen bu kitapta on sekiz bölüm bulunmaktadır.⁹⁷

c.3- Dhatukatha

Dhatukatha da sadece beş küme, on iki his ve sekiz element açısından tüm fenomenleri incelemektedir. Fenomenlerin söz konusu üç şemaya dahil olup olmadıklarını veya ne derece dahil olduklarını saptamaya çalışmaktadır. Soru cevap tarzında hazırlanmış bu bölüm on dört kısma ayrılmaktadır.⁹⁸

⁹⁴ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 365.

⁹⁵ Cox, “Abhidharma”, (E.B.), C. I, s. 2-3.

⁹⁶ **An Analysis of the Pāli Canon**, ed. Russell Webb, BPS Online Edition 2008, s. 26; Kaya, **Buddhistlerin Kutsal Kitapları**, s. 161.

⁹⁷ Kaya, **Buddhistlerin Kutsal Kitapları**, s. 161; Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 366.

⁹⁸ **An Analysis of the Pāli Canon**, ed. Russell Webb, s. 26.

c.4- Puggalapannatti

Puggalapannatti, farklı çeşitteki bireylerin tanımlandığı bir katalog sunar. Bu kitabın Abhidhamma Pitaka'nın ilk kitabı olduğu düşünülmektedir. İçerik itibariyle Sutta Pitaka ile büyük bir benzerlik gösterir ve on bölümden oluşur.

c.5- Kathavatthu

İhtilafli konuların ele alındığı bir kitap olan Kathavatthu, 3. Budist Konsili'nin düzenlendiği zamana ait yanlış öğretiyi ve görüşlerden bahseder. Bu kitabın, İmparator Aşoka'nın desteğiyle düzenlenen 3. Budist Konsili'nde konsil başkanı keşiş Moggaliputta Tisa tarafından derlenerek Tripitaka'ya eklendiği varsayılmaktadır. Kathavatthu, o dönemde Budist gruplar arasında ortaya çıkan ihtilafli konuları çözüme kavuşturmak amacıyla derlenmiştir. 23 başlık altında 219 farklı heretik görüş belirtilerek bunların reddi yapılmıştır.⁹⁹

c.6- Yamaka

Yamaka ise birbirine zıt ikili sorular ve cevapları ile Budizm'deki çeşitli terim ve kavramlara açıklık getirmeye çalışmaktadır. Konularına göre sorular on ayrı bölümde ele alınmıştır. Sorular vasıtasıyla Budizm öğretisine ait önemli terim ve kavramlar hakkında oluşabilecek yanlış anlaşılmalara önlenmeye gayret edilmiştir.¹⁰⁰

c.7- Patthana

Kitap, Abhidhamma Pitaka'nın en sonuncu ve en büyük bölümü olup binlerce sayfadan oluşmaktadır. Bu bölüm, ilk bölüm olan Dhammasangani ile bağlantı kurarak tüm fiziksel ve zihinsel fenomenlerin kökünü ve ilişkisini inceler. Bunu yaparken de on

⁹⁹ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 370.

¹⁰⁰ Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 376-377.

iki halkalı nedensellik çemberine alternatif olarak yirmi dört koşulu (Pali dilinde paccaya) yöntem olarak kullanır. Yirmi dört koşul, “kök-neden, nesne, üstünlük, öncelik, devamlılık, ortak oluş hali, karşılıklılık, destek, kararlı destek, oluş hali-öncesi, oluş hali-sonrası, tekrarlama, karma, karma-sonucu, besin, kuvvet, dhyana, yol, birlik, ayrılma, mevcudiyet, yokluk, kaybolma, kaybolmama” aşamalarından oluşmaktadır.¹⁰¹

2. Pali Dilinde Yazılmış Diğer Eserler

Tripitaka dışında Pali dilinde yazılmış ve Budistlerce kutsal kabul edilen bir takım eserler mevcuttur. Bunlar farklı türlerde kaleme alınmış eserlerdir. İçlerinden biri Theravada Tripitaka metinlerinin açıklamaları niteliğindeki yazılardır. Pali dilinde *Atthakatha* denen bu yorumların Tripitaka gibi ezberlenip önce şifahi olarak aktarıldığı ve sonrasında da Tripitaka ile aynı zamanlarda palmye yaprakları üzerine kaydedildiği (M.Ö. 1. yy) iddia edilmektedir. Ancak bunlar, Tripitaka’dan farklı olarak Pali dilinde değil Seylanca’da kayda alınmıştır. M.S. 4. yüzyıldan itibaren önemli yorumcular Buddhaghosa ve Dhammapala tarafından Pali diline çevrilerek yeni dilde düzenlemesi yapılmıştır.¹⁰²

Tripitaka’nın incelenmesinde önemli bir referans olarak başvuru olan bu yorumlar dışında farklı zamanlarda ortaya çıkmış Pali Budist metinleri de bulunmaktadır. Bu metinler öğretisi ve disiplin açısından bilgili keşişler tarafından kaleme alınan bağımsız eserlerdir. Bu eserlerden en çok değer verilenler arasında *Nettipakarana (Kılavuz Kitabı)*, *Petakopadesa (Pitakalar Üzerine Talimatlar)*, *Dipavamsa* ve *Milindapanha (Milinda’nın Soruları)* gelmektedir. Yorumların derlenmesinden önceki bir periyotta ortaya çıkan bu metinler Myanmar’da Tripitaka’nın Khuddakanikaya kısmına dahil edilmiştir.

¹⁰¹ Thich Naht Hanh, **Buda’nın Öğretisi Acıyı Huzur, Neşe ve Özgürlüğe Dönüştürme** Yolu, Çev. Nur Yener, Okyanus Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 240-241; Meghaprasara, **New Guide to the Tipitaka**, s. 377.

¹⁰² Payutto, **The Pali Canon What a Buddhist Must Know**, s. 49-53.

M.Ö. 100 yılına dayanan Milindapanha, Kuzey Hindistan'da yaklaşık olarak 3. yüzyılda ve Pali dilinde derlenmiştir. Kitap, kanonik bir metin olmamasına rağmen Myanmar'da Sutta Pitaka'nın Khuddakanikaya bölümüne dahil edilmektedir. Kitapta, Greko-Baktriyan Kralı Menandros (Pali dilinde Milinda) ile bölgeyi ziyaret eden Hintli bir keşiş olan Nagasena arasında Budizm'e dair entellektüel tartışmaları konu edilmektedir.¹⁰³

Yorum eserler dönemine ait Buddhaghosa tarafından yazılmış *Visuddhimagga* ise tüm Theravada Budistlerince oldukça saygı duyulan bir eserdir. Atthakatha (yorumlar) periyodundan sonraki dönemlerde yorumları detaylı bir şekilde ele alan açıklama metinleri (*Tika*) ile bu metinleri açıklayan başka bir kılavuz (*Anutika*) metin kategorisi daha yer almaktadır.¹⁰⁴

Tripitaka'yı yorumlamaya yönelik bu eserlerin haricinde efsaneler özellikle Buda'nın önceki doğum hikayelerinin yer aldığı mitolojik olayların anlatıldığı *Jataka ve Avadana* koleksiyonları, tarihçeler ve dil bilgisi kitapları da büyük bir önem arz etmektedir.¹⁰⁵

B. MAHAYANA KUTSAL METİNLERİ

Mahayana mezhebinin ortaya çıkmasıyla, bu mezhebe ait yeni bir literatür oluşmaya başlamıştır. Genel itibariyle Tripitaka gibi üç gruba ayrılan Mahayana literatürü, manastır kurallarının yer aldığı *vinayalar*, Buda'ya atfedilen temel öğretileri içeren *sutralar* ve felsefi yorumların yer aldığı *sastralardan* oluşmaktadır. Ancak Mahayana mezhebi, Madhyamika, Yogacara vb. okulların yanı sıra Çin, Tibet, Japon Budizmi gibi geliştikleri coğrafyanın ismini alan çeşitli alt ekollere ayrıldığı için tek bir kanondan ziyade ekolden ekole farklılık gösteren kutsal metinlere sahiptir. Mahayana

¹⁰³ Peter Masefield, "Milindapanha", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 536-537.

¹⁰⁴ Payutto, **The Pali Canon What a Buddhist Must Know**, s. 49-53.

¹⁰⁵ Payutto, **The Pali Canon What a Buddhist Must Know**, s. 49-53.

literatürünün M.Ö. 1. yüzyılda oluşturulmaya başlanıp M.S. 5. veya 6. yüzyıla kadar devam ettiği varsayılmaktadır. Önceki ekollere ait kutsal literatürlerden farklı olarak Mahayana literatürü, doğduğu topraklarda derlenen düzgün ve sonlandırılmış bir formda değildir. Yüzyıllardır genişlemeye devam eden literatürde özellikle sastraların sayısında ciddi bir artış görülmüştür.¹⁰⁶

Mahayana Budizmi'nde Pali Kanon gibi otoritesi kabul edilen belirgin bir kanon bulunmamaktadır. Bununla birlikte Çin ve Tibet'te bu yönde çalışmalar olmuştur. Çin Budist kanonik literatürüne ait en eski kataloğun tarihi 518 yılına dayanmaktadır. İlk Çince Tripitaka, 972-983 yılları arasında basılmıştır. Tibet kanonu ise Tibetli Budist alimi Buton (1290-1364) tarafından derlenerek tamamının basımı ilk kez 15. yüzyılın başında Beijing'de yapılmıştır.¹⁰⁷

Mahayana kutsal metinleri Sanskritçe, Tibetçe ve Çince kaleme alınmıştır. Pali dili yerine Sanskritçe yazılmasının sebebi olarak, Sanskritçe'nin zamanla halkın kullandığı dil haline gelmesi ve Pali dilinin ise sadece Budist keşişler tarafından kullanılması gösterilebilir. Zira Mahayana literatürünün de oluşmaya başladığı tarih olarak kabul edilen milattan sonraki zamanlarda Pali diline nazaran Sanskritçe, halkın anlayabileceği bir dil haline gelmiştir. Bu sebeple, Budist öğretiler yeni dilde yazılmaya başlanmıştır.¹⁰⁸ İlerleyen yüzyıllarda Mahayana Budizmi'nin Çin ve Tibet'e yayılmasıyla yüzlerce kutsal metnin Çince ve Tibetçe'ye çevirisi yapılmıştır.

Her ne kadar Mahayana mezhebi kendi kutsal metinlerinin yanı sıra Tripitaka'yı kabul etse de Hinayana mensupları Mahayanist eserleri sahih kabul etmezler. Ancak 1. yüzyıldan itibaren oluşturulan Mahayana literatürü, Buda'nın orjinal sözlerinden oluştuğu iddiasını taşımaktadır. Mahayana sutralarının *evam maya srutam* ("Böyle işittim") ifadesiyle başlaması I. Konsil esnasında Buda'nın öğrencisi Ananda

¹⁰⁶ Gomez, "Buddhism: Buddhism in India", (E.R.), C. II, s. 366; Yamı, **Japonya'da Budizm**, s. 27.

¹⁰⁷ **Eastern Religions**, ed. Michael D. Coogan, Oxford University Press, New York 2005, s. 146.

¹⁰⁸ Walter Ruben, **Eski Metinlere Göre Budizm**, Çev. Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayıncılık ve Yapımcılık Ltd. Şti., İstanbul 1995, s. 24; Yitik, **Hint Dinleri**, s. 59.

tarafından anlatıldığını, dolayısıyla da Buda'nın gerçek sözleri olduğunu kanıtlar niteliktedir. Hatta bazı Mahayana Budistleri, Mahayana sutralarının Buda'nın zamanında yazıldığını ancak beş yüz yıl kadar gizli tutulduğunu ve insanlar bu yüce öğretiler için hazır olunca açığa çıkarıldığını iddia etmektedirler. Söz konusu öğretiler, Buda tarafından sadece seçilmiş bodhisattvalara veya semavi varlıklara açıklanmıştır.¹⁰⁹

Pali metinlerinin yorumu niteliğindeki yüzlerce eserden oluşan Mahayana sutraları, Buda'nın veya herhangi bir yakınının ağzından anlatılmaktadır. Çeşitli Budist geleneklerindeki keşifler tarafından derlenen bu literatür, genel olarak Buda'nın yüceliğini ve Buda algısını konu etmesinin yanı sıra herkes tarafından takip edilebilecek Budalığa götüren Bodhisattva yolunu savunmaktadır. Uzunluk olarak bakılacak olursa sadece bir kelimedenden oluşan Mahayana sutrası bulunduğu gibi yüz bin dizelik sutraya (Satasahasrika/Yüz bin satırda Bilgeliğin Mükemmelliği) da rastlanmaktadır.

Mahayana kutsal metinlerinin Çince'ye çevirileri 2. yüzyılın ortalarında keşif An Shigao ve çağdaşları Lokakşema ve Dharmarakşa gibi isimlerin çevirileriyle başlamıştır. Ancak ilk çevirilerde görülen yetersizlik ancak 5. yüzyılın başlarında Kumarajiva'nın çabalarıyla giderilmeye başlanmıştır. 6. ve 7. yüzyıllarda Çin'de hüküm süren Sui ve T'ang hanedanlıkları döneminde Budizm'in altın çağını yaşamasıyla çeviri faaliyetleri de hız ve önem kazanmıştır. Bu dönemdeki çeviri faaliyetlerinin devamını sağlayan önemli isimlerin başında Çinli Budist keşif Hsüan-tsang (Xuanzang; 600-664) ve I-Ching (635-713) gelir. Çinli bilim adamları çeviri faaliyetlerine büyük bir önem verip yüzyıllar süren disiplinli çalışmalar sonucu yüzlerce Mahayana sutrasını ve vinaya kurallarını Çince'ye kazandırmıştır.¹¹⁰

Mahayana mezhebi içinde Madhyamika ve Yogacara olmak üzere iki önemli dini-felsefi akım bulunmaktadır. Kesin olmamakla birlikte M.S. 150-250 yılları arasında yaşadığına inanılan ve en önemli Hint Budist filozofu olarak görülen Nagarjuna'nın

¹⁰⁹ Sikora, **Religions of India**, s. 58; Gomez, "Buddhism: Buddhism in India", (E.R.), C. II, s. 365.

¹¹⁰ V. Şafak Yayı, "Budizm'in Çin'e Girişi ve Madhyamika Okullarının İlk Devreleri", **Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, 2011, s. 96-98.

Madhyamika felsefesinin kurucusu olduğu kabul edilmektedir. Yaşamı ve hangi eserlerin ona atfedildiği konusunda kesin bir bilgi olmamakla birlikte *Mulamadhyamaka-karika (Orta Yol Üzerine Temel Satırlar)* ve *Vigrahavyavartani (Tartışmaların Sonu)* isimli eserlerin yazarı olduğuna dair ortak bir görüş vardır. Nagarjuna'ya atfedilen pek çok eser, 5. yüzyılın başlarında Kumarajiva tarafından Çince'ye tercüme edilmesiyle öğretisi Çin'e taşınmıştır.

Felsefi olarak *sunyata (boşluk)* kavramı ilk kez Nagarjuna tarafından açıklanmıştır. Mulamadhyamaka-karika'nın temel konusu olan boşluk öğretisi, *eternalizm (ebedicilik)* ile *nihilizm (hiçlik)* arası bir orta yolu takip etmektedir. Madhyamika (Orta Yol) felsefesinin adı da bu öğretilen ileri gelmektedir. Orta Yol öğretiline göre gerçeklik ve gerçek dışılık yoktur. *Sunyata*, en yüce ve nihai gerçekliktir. Sonsuz bir değişim ve yeniden oluşum içerisinde olan dharmaların (dünyevi elementler/fenomenler) özü, *sunyatadır*. *Sunyatanın* gerçek mahiyetini kavrayan kişi yaşamın bütün acılarından yani *dukkhadan* kurtularak nihai gerçekliğe ulaşır. Madhyamika felsefesinin çıkış noktası, Vaisali Konsili sonrasında Mahasanghikalar ile Sthivira grubu arasında çıkan ihtilafa dayandırılmaktadır. Hedefinde Theravadin mezhebinin çıkış noktasını oluşturan Sthaviravadin grubunun görüşleri bulunmaktadır.¹¹¹

Hint Mahayana Budizmi'nin ikinci felsefe okulu olan Yogacara ya da diğer adıyla Vijnavada ise zihnin işleyişini inceleyen ve tarif eden en karmaşık yapıya sahip Budist okuludur. İsmi *Yogacarabhumi (Yoga Pratiğinin Aşamaları)* adlı metinden alan bu okulun kurucusu olarak Vasubandhu ile üvey kardeşi Asanga gösterilmektedir. İlk olarak 4. yüzyılda Madhyamika Okulu'nun aşırı zihinciliğine karşı gelişen bu ekol, bilinci gerçek olarak görüp, onu temizleme ve aydınlatma yoluyla manevi hakikatin elde edilebileceğini savunmuştur. Yogacara felsefesi, 629 yılında Hindistan'a gidip

¹¹¹ Yami, **Japonya'da Budizm**, s. 41-44; Yami, "Budizm'in Çin'e Girişi ve Madhyamika Okullarının İlk Devreleri", **Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, s. 92-94.

beraberinde altı yüzün üzerinde metinle dönen Hsüan-tsang vasıtasıyla Çin'e ve 8. yüzyılda ise ilk Budist misyonerlerinden Santaraksita (725-790) ve öğrencisi Kamalasila (740-795) vasıtasıyla Tibet'e taşınmıştır.¹¹²

Mahayana metinleri, Nagarjuna döneminden önce ve sonra oluşturulan metinler şeklinde iki ana gruba ayrılabilir. Birinci grupta, Nagarjuna tarafından Mūlamadhyamakakārikā isimli ünlü eserinde sistematikleştirilen ve kısmen de olsa açığa çıkarılan Prajnaparamita literatürü yer alır. İkinci grubu ise Nagarjuna'nın döneminden sonra derlendiği düşünülen ve *Yogacara* ve *Tathagatagarbha* düşüncesi ile ilgili metinler oluşturmaktadır.¹¹³

1. Prajnaparamita Literatürü

Prajnaparamita, Sanskritçe'de "Aşkın Bilgelik/Hikmetin Mükemmeliyeti" anlamına gelmektedir. Prajnaparamita düşüncesinin oluşması ve ilk metinlerinin yazıya geçirilmesi, Hinayana ekollerine ait kanonların yazıya geçirildiği aynı yüzyıla (M.Ö. 1. yüzyıl) rastlamaktadır.¹¹⁴ Başlarda Güney Hindistan'da ortaya çıkan bu metinler, daha sonra Hindistan'ın batısına ve nihayetinde kuzeyine geçmiştir.¹¹⁵

Mahayana literatürünün ilk örneklerini oluşturan Prajnaparamita literatürünün kim tarafından yazıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte bu literatür, Nagarjuna'ya atfedilmektedir. Sayıları yaklaşık kırk olan bu metinler, Aşkın Bilgelik doğasının anlaşılmasını konu edinmişlerdir. Bilgelik ile beceri araçlarının (upaya) birleştirildiği bu metinlerde, Buda'nın uygun söz, hareket ve öğretilerle ızdıraba çare bulabilme yönündeki eşsiz yeteneğine vurgu yapılmaktadır.¹¹⁶ Söz konusu metinlerde Nagarjuna

¹¹² Dan Lusthaus, "Yogācāra School", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 914-916; Yamı, **Japonya'da Budizm**, s. 43-44.

¹¹³ Hirakawa, "Buddhist Literature:Survey of Texts", (E.R.), C. II, s. 518-521.

¹¹⁴ Linnart Mäll, **Studies in the Astasahasrika Prajnaparamita and Other Essays**, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi 2005, s. 99.

¹¹⁵ Hirakawa, "Buddhist Literature:Survey of Texts", (E.R.), C. II, s. 518; Yamı, **Japonya'da Budizm**, s. 33.

¹¹⁶ John Schroeder, "Truth, Deception, and Skillful Means in The Lotus Sutra", **Asian Philosophy**, C. XXI, 2011, s. 37.

tarafından ortaya konan *sunyata (boşluk)* öğretisi ön plana çıkmakta ve tam aydınlanma *sunyatının* elde edilmesiyle gerçekleşmektedir. Ayrıca tüm Budistlerin takip etmesi gereken yolun *Bodhisattva* yolu olduğu açıklanmaktadır. Mahayana Budizmi'ne göre bir *bodhisattvanın* Buda makamına ulaşabilmesi için *dana (hayırseverlik)*, *sila (güzel ahlak)*, *ksanti (kendi gibi olmayana tahammül)*, *virya (sebat)*, *dhyana (meditasyon)*, *prajna (aşkın bilgelik/hikmet)*'dan oluşan altı *paramitaya* erişmesi gerekmektedir.¹¹⁷

Buda'nın biyografilerinde yer alan bu altı paramitanın tanımlarından gelişen Prajnaparamita metinleri, Mahayana Budizmi'nin özünü temsil eden ve bütün görüngünün gerçek doğasının ayırdayına varılması ile ilgili sutralar ve yorumlardan oluşmaktadır.

Prajnaparamita sutraları çeşitli şekillerde görülmektedir. Bazıları içerik olarak birbirine benzemesine rağmen uzunluklarına göre birbirlerinden ayırt edilmektedir. Bu gruptaki en eski sutra 8.000 satırdan, en uzununu ise 100.000 satırdan oluşmaktadır. Bunlara ek olarak 18.000 ve 25.000 satırlık sutralar bulunmaktadır. Bu sutralar uzunluklarına göre isimlendirilmiştir. Ancak sutraların çok uzun olması muhafaza zorluğu doğurduğu için sutralardaki öğretinin özünün kısa formatlarda sunulması çözüm yollarından birisi olarak görülmüştür. Küçültülerek oluşturulan bu sutralardan Doğu Asya Budist manastır ve dini törenlerde en çok okunanların başında Elmas ve Kalp Sutra gelmektedir. Bir diğer şekil ise tantrik akımının etkileriyle oluşmuştur. Mantra ve dharanilerin (mantra benzeri Budist dua okuma biçimi) baskın olduğu bu sutraların en küçük şekli prajnaparamita öğretisini içeren tek bir "A" harfidir.¹¹⁸

Edward Conze,¹¹⁹ Prajnaparamita literatürünün bin yıldan fazla süren gelişim sürecini dört devreye ayırmaktadır: Yaklaşık olarak M.Ö. 100 ile M.S. 100 yılları

¹¹⁷ Yamı, **Japonya'da Budizm**, s. 33.

¹¹⁸ Lewis Lancaster, "Prajnaparamita Literature", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 666.

¹¹⁹ Tam adı Eberhart (Edward) Julius Dietich Conze (1904-1979)'dir. Anglo-Alman kökenli bir bilim adamı olan Conze, Budhist metinlerin çevirisindeki öncülüğüyle tanınmaktadır. Yayınladığı iki yüz elli adet kitap ve makalenin altmış bir tanesi özel ilgi alanı ile alakalı iken geri kalanı ise Prajnaparamita

arasını kapsayan ilk temel metinlerin oluştuğu devir; bu devri takip eden iki yüz yıl (M.S. 100-300) boyunca ilk metinlerin genişletildiği devir; temel öğretilerin kısa sutralarda ve dize şeklinde yazılan özetlerde yeniden ifade edildiği M.S. 500 yılına kadar geçen iki yüz yıllık devir; M.S. 600-1200 yıllarında tantrik etkilerin görüldüğü devir.¹²⁰

Prajnaparamita koleksiyonunun en önemli ve en eski eseri kabul edilen Astasahasrika Prajnaparamita (Sekiz Bin Satırda Bilgeliğin Mükemmeliyeti) ilk devre ait olup M.S. 179 yılında Çince'ye çevrilen ilk eserdir. İkinci devirde Dasasahasrika (on bin satırda), Astadasahasrika (on sekiz bin satırda), Pancavimsatisahasrika (yirmi beş bin satırda) ve Satasahasrika (yüz bin satırda) Prajnaparamita Sutra (Bilgeliğin Mükemmeliyeti) versiyonları oluşturulmuştur. Prajnaparamita sutraları arasında oldukça önemli bir yere sahip olan Prajnaparamita Hridaya Sutra (Kalp Sutra veya Bilgeliğin Özü Sutrasi) ve Prajnaparamita Vajracchika Sutra (Elmas Sutra) üçüncü devre aittir. Dördüncü devre ait metinlere örnek olarak ise yüz elli dizeden oluşan Adhyardhasatika Prajnaparamita verilebilir.¹²¹

Astasahasrika Prajnaparamita Sutra (Sekiz Bin Satırda Bilgeliğin Mükemmeliyeti Sutrasi), Batılı araştırmacılar tarafından en eski Prajnaparamita metni olarak kabul edilip muhtemelen M.Ö. 1. yüzyılda oluşturulmaya başlanmış ve M.S. 1. yüzyılda tamamlanmıştır. Yaklaşık otuz bölümden oluşan bu sutra, Lokakşema tarafından 179 yılında Çince'ye çevrilmiştir.¹²²

Pancavimsatisahasrika Prajnaparamita Sutra (Yirmi Beş Bin Satırda Bilgeliğin Mükemmeliyeti Sutrasi), Sekiz Bin Satırda Bilgeliğin Mükemmeliyeti Sutrasi'ndan sonra derlenmiştir ve ondan farklı olarak pek çok öğretisel yenilikler

sutraları ile ilgili Budizm üzerinedir. (Geniş bilgi için bkz. https://en.wikipedia.org/wiki/Edward_Conze, 06.04.2017)

¹²⁰ Paul Williams, **Mahayana Buddhism: The Doctrinal Foundations**, Routledge, New York 2009, s. 48; Yamı, **Japonya'da Budizm**, s. 34.

¹²¹ Williams, **Mahayana Buddhism: The Doctrinal Foundations**, s. 48.

¹²² Yamı, **Japonya'da Budizm**, s. 32.

içermektedir. Doksan bölümden oluşan metnin 3. yüzyılda Çince'ye çevirisi yapılmıştır.¹²³

Prajnaparamitahrdaya (Kalp Sutra veya Bilgeliğin Özü Sutrası), Prajnaparamita koleksiyonu içerisinde yer alan ve üç yüzden daha az Çince karakterden ibaret oldukça kısa bir metindir. Çok kısa olmasına rağmen en derin Prajnaparamita öğretisine sahiptir. Doğu Asya Budizmi'nde en çok ezberlenen oldukça popüler bir kutsal metindir. Kalp Sutra'da genel itibariyle şefkat bodhisattvası olarak bilinen Avalokitesvara'nın aydınlanma deneyimi anlatılarak boşluk kavramı üzerinde durulur. İki versiyonu bulunan sutranın uzun versiyonu diğer Mahayana sutraları gibi Ananda'nın ifadeleriyle başlayan geleneksel bir giriş ve düzgün bir sonuç bölümüne sahipken orjinal olarak kabul edilen kısa versiyonunda bu unsurlar yer almaz sadece Avalokitesvara'nın *form* ve *sunyatanın* özdeşliğine dair yaptığı açıklama ile bir mantra yer almaktadır. Ayrıca Jan Nattier'in iddiasına göre metnin kısa versiyonu Budist literatüründe görülenin aksine Çince'de oluşturulmuş ve sonradan Sanskritçe'ye çevrilmiştir. Kim tarafından yazıldığı bilinmeyen sutranın Çince versiyonu ünlü Çinli keşiş ve çevirmen Hsüan-tsang'a atfedilmektedir. Kalp Sutra'nın Çince versiyonu Çin, Japonya, Kore ve Vietnam'daki sırasıyla Chan, Zen, Seon ve Thien ekolleri tarafından çeşitli törenlerde okunmaktadır. Sutra ayrıca Japonya'daki Shingon ve Tibet Budizmi'nde de önemli bir yere sahiptir. Sutranın, pek çok dile ve çok kez de İngilizce'ye çevirisi yapılmıştır.¹²⁴

Vajracchika Prajnaparamita Sutra (Elmas Sutra), Dunhuang yakınlarındaki bir mağaraya gizlenmiş kırk bin metinden birisidir. Günümüzde British Library'de sergilenen Elmas Sutra, dünyadaki basım tarihi bilinen (11 Mayıs 868) ilk kitaptır. Kesin olarak bilinmemekle beraber sutranın 2. veya 4. yüzyılda oluşturulduğuna dair

¹²³ Hirakawa, "Buddhist Literature:Survey of Texts", (E.R.), C. II, s. 518.

¹²⁴ Jan Nattier, "The Heart Sutra:A Chinese Apocryphal Text?", **Journal of the International Association of Buddhist Studies**, ed. Roger Jackson, C.XV., USA 1992, s. 153-223; John R. McRae, "Heart Sutra", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 314-315.

görüşler mevcuttur. Çince'ye ilk kez 401 yılında Kumarajiva tarafından çevrilmiş ve Asanga ve Vasubandhu gibi Budist filozofları tarafından üzerine çok sayıda yorum yazılmıştır. Prajnaparamita koleksiyonu içinde yer alan bu kısa eser Doğu Asya'daki en etkili Mahayana sutraları arasında yer alır ve Zen Budizmi'nin temelini oluşturan sutralardan biridir. Buda ile öğrencisi Subhuti arasında geçen konuşmaları içeren Elmas Sutra, *sunyata* kavramını kullanmasa da tüm fenomenlerin içinde bulunduğu boşluğu tarif eder. Buda'nın ifadesiyle Elmas Sutra, tıpkı bir elmas keski gibi dünyevi arzuları yok ederek gerçek ve ebedi olanı aydınlatacaktır.¹²⁵

2. Diğer Önemli Mahayana Sutraları

Prajnaparamita literatürüne ait metinlerin yanında diğer önemli bazı sutralar, Mahayana kutsal literatürünü oluşturmaktadır.

Amitabha Sutra (Daha Kısa Amitabha Sutrasi, Daha Küçük Sukhavativyuha Sutra ya da Amida'nın Sutrasi), Amitayurdhyana Sutra (Meditasyon Sutrasi) ve Sonsuz Yaşam Sutrasi (Daha Uzun Amitabha Sutra, Daha Uzun Sukhavativyuha Sutrasi), Temiz Ülke Okulu'nun temel öğretilerine kaynaklık eden en önemli üç sutradır. Bu sutralarda, Temiz Ülke Budizmi'nde en önemli Buda olarak kabul edilen Amitabha Buda'nın lütuf ve faziletlerinden bahsedilir ve Sukhavati denen saadet ülkesi Temiz Ülke aleminin tasviri yapılır. Bu alemde yeniden doğabilmenin yolları üzerinde durulur. Ayrıca Meditasyon Sutrasi'nda meditasyon ve hayalinde canlandırma teknikleri öğretilir. Her ne kadar bu üç sutrada Sakyamuni Buda'ya yer verilse de o, esas tapınma objesi olarak gösterilmez. Bunun yerine Amitabha tanıtılır ve onun yüceliği anlatılır.¹²⁶

Fanwang Jing (Brahma Ağı Sutrasi)'nin ne zaman oluşturulduğuna dair kesin bir veri bulunmamakla birlikte Hindistan'da Sanskritçe olarak yazıldığı

¹²⁵ Gregory Schopen, "Diamond Sutra", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 227-228; www.bl.uk/onlinegallery/sacredtexts/diamondsutra.html, 12.04.2017.

¹²⁶ Jeaneane and Merv Fowler, **Chinese Religions**, Sussex Academic Press, Brighton, Portland and Toronto 2012, s. 130-132.

varsayılmaktadır. 406 yılında Kumarajiva tarafından Çince'ye çevrilen sutra, Doğu Asya Budizmi'nde oldukça saygı duyulan bir eserdir. Sutrada Siddhartha Gautama'nın Dharma bedeni olarak kabul edilen kutsal Buda Vairocana tanıtılarak onun Gautama Buda ile olan ilişkisinden bahsedilmektedir. İki fasikülden oluşan sutranın ilk fasikülünde bodhisattva uygulamalarının aşamaları sıralanırken ikinci fasikülünde ise bodhisattvaların uyması gereken on önemli ilke ile ikinci derece önemli kırk sekiz tane ilkeye yer verilmektedir. İkinci fasikül bağımsız bir metin olarak da yaygınlık kazanmıştır ve Doğu Asya ülkelerinde “bodhisattva Pratimokşa'sı” olarak kullanılmaktadır. Sutrada yer alan kurallar, Çin ve Kore'de nadiren de olsa keşişliğe atanma töreni esnasında uygulanır ancak bu kurallar, Mahayana ilkelerine ek ilkeler olarak kabul edilmektedir. Japonya'da ise bu on kural¹²⁷, Tendai okulunun kurucusu keşiş Saicho'dan itibaren manastır kurallarının yerini almıştır. Ayrıca Çin ve Kore'de ünlü keşiş Zhiyi dahil olmak üzere pek çok önemli keşiş tarafından sutranın üzerine çok sayıda yorum yazılmıştır.¹²⁸

Huayan Jing veya diğer yaygın adıyla Avatamsaka Sutra (Çiçek Çelengi Sutrası, Çiçek Takısı Sutrası), kırk bölümden oluşan en uzun Mahayana sutralarından birisidir. Gerçek kökeni bilinmemekle birlikte, 3. veya 4. yüzyılda Orta Asya'da yazıldığı tahmin edilmektedir. Sutra, Çince'ye ilk kez Hint Budist keşiş Buddhahadra (359-429) tarafından 418-421 yılları arasında çevrilmiştir. Avatamsaka Sutra, çeşitli uzunluktaki önemli sutralardan oluşmaktadır. Bunların arasında Gandavyuha Sutra ve Dashabhumika Sutra gibi bağımsız olarak yayılan sutralar da bulunmaktadır. Avatamsaka Sutra'da Budalığa giden süreç, tüm dharmaların birbirlerine olan bağlılık derecesi gibi konuların yer almasının yanı sıra tam aydınlanmaya ulaşmadan önce bir

¹²⁷ Geniş bilgi için bkz. Yamı, **Japonya'da Budizm**, s. 30.

¹²⁸ Eunsu Cho, “Fanwang Jing (Brahma's Net Sutra)”, **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 281-282.

bodhisattvanın geçirmesi gereken on aşamadan¹²⁹ bahsedilen bölüm de oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca sutrada tasviri yapılan iç içe geçmiş alemlerden oluşan kozmos tasavvuru, Çin Huayan Ekolü'nün felsefesinin oluşmasında ilham kaynağı olmuştur.¹³⁰

Lalitavistara Sutra, yaklaşık olarak 4. yüzyılda Mahayana Budistleri tarafından Sanskritçe olarak oluşturulmuştur. Lalitavistara, tek bir yazar tarafından ele alınmış bir eser değildir. Buda'nın Tusita cennetindeki varlığından Sarnath'daki ilk vaazına kadarki yaşamını düz yazı ve şiir şeklinde ele alan bir biyografi niteliğindedir. Buda'ya doğaüstü özellikler atfetmesi bakımından Mahayanist bir metin niteliği taşımaktadır.¹³¹

Lankavatara Sutra'nın Buda tarafından Sri Lanka adasında vaaz edildiğine ve kesin olmamakla beraber yaklaşık 4. yüzyılda yazıldığına inanılmaktadır. Sutranın, ilki Dharmarakşa tarafından olmak üzere 420-704 yılları arasında dört kez Çince'ye çevirisi yapılmıştır. Bu çevirilerin üçü günümüze ulaşmıştır. Ayrıca sutranın iki adet Tibetçe çevirisi ve Nepal'de bir adet Sanskritçe el yazması mevcuttur. Nepal Budizmi'nde ise dokuz önemli Mahayana sutrasından biri olarak kabul edilmektedir. *Lankavatara Sutra*, *cittamatra* (zihnin üstünlüğünün tek gerçek olarak kabul edilmesi), *Tathagatagarbha* (tathagatanın rahmi) ve *Alayavijnana* (bilinç deposu) gibi önemli öğretileri ele aldığından dolayı çoğunlukla Yogacara geleneği ile ilişkilendirilmektedir ve Çin ile Japonya'da da önemli bir yere sahiptir. Buna kanıt olarak sutra üzerine on beş adet Çince yorumun yazılması gösterilebilir. Aynı zamanda sutra, Zen Budist geleneğinin gelişiminde ve literatüründe de önemli bir role sahiptir. *Lankavatara Sutra*'da konular sistematik olmayan, gelişi güzel bir biçimde ele alınmıştır. Pek çok önemli Mahayana öğretisinin ele alındığı sutrada, Buda'ya göre dünyadaki her şey sadece zihnimizin ürünüdür. Yanlış obje ve nesne algısı bizleri yeniden doğum çarkına mahkum

¹²⁹ Sanskritçe'de bhumi adı verilen her bir aşama Mahayana bodhisattvasının aydınlanma yolundaki ulaştığı seviyeyi ifade eder. On aşama *Lankavatara Sutra* ve *Surangama Sutra*'da da betimlenmektedir. On Bodhisattva Bhumi'si olarak adlandırılan bu aşamalar için bakınız: Yamı, **Japonya'da Budizm**, s. 29.

¹³⁰ Mario Poceski, "Huayan Jing", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 340-341.

¹³¹ John S. Strong, "Lalitavistara", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 450.

etmektedir. Bunun yanı sıra sutrada bodhisattva yeminleri, disiplini ve şefkati, samsara ve nirvananın birbirinden farklı olmadığı gibi pek çok konuya yer verilmektedir.¹³²

Lotus Sutra, en önemli Mahayana sutralarından olup bodhisattva idealizminden ve tüm varlıkların Buda doğasıyla donatılmış olduğu için hepsinin nihayetinde Budalığa ulaşacağından bahseder. Araştırmamızın da ana konusunu teşkil eden sutraya ikinci bölümde daha detaylı ve geniş bir biçimde yer verilecektir.

MahaRatnakuta Sutra (Büyük Mücevher Yığını Sutrası), *Ratnakuta Sutra* olarak da bilinir ve kırk dokuz sutradan oluşan geniş bir koleksiyondur. Koleksiyonun mevcut Çince çeviri versiyonu, Bodhiruci'nin başında bulunduğu bir ekip tarafından 706-713 yılları arasında derlenmiştir. Bodhiruci, koleksiyonda yer alan yirmi üç sutraya ait önceden yapılmış çeviriler üzerinde herhangi bir değişiklik yapmamakla birlikte önceki çevirilerini yetersiz gördüğü on beş sutrayı yeniden çevirmiş ve on bir sutrayı ise ilk kez çevirmiştir. Oluşumu ve önceki çevirileri hakkında kesin bir bilgi bulunmayan koleksiyonun 4. ve 7. yüzyıl arasında Orta Asya veya Çin'de ya da her ikisinde olduğu yönünde tahminler mevcuttur. Ratnakuta Sutra, içerik olarak farklı eserleri (Hinayana, Temiz Ülke Budizmi, Prajnaparamita, vb. eserlerin bazı bölümlerine denk gelen eserler, Jatakalar ve başka birtakım eserler) barındıran heterojen bir yapıya sahiptir.¹³³

Suramgamasamadhi Sutra (Kahramanlık Aşamasının Meditasyonu Sutrası), İngilizce'ye *The Concentration of Heroic Progress* şeklinde çevirilen ve özellikle Zen Budizmi'nde etkili olan bir sutradır. Muhtemelen 1. yüzyılın başlarında oluşturulan metin, Çince'ye ilk kez 186 yılında çevrilmiştir. Toplamda dokuz kez Çince'ye çevrilmiş ve en sonuncusu 5. yüzyıl başlarında Kumarajiva'ya aittir. Dharmarakşa ve Kumarajiva'ya ait çevirilerin haricindeki diğer Çince çeviri versiyonlarında sutranın

¹³² Daisetz Teitaro Suzuki, **Studies in the Lankavatara Sutra**, Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd., New Delhi 1998, s. 3-5, 96-101; John Powers, "Lankavatara-Sutra", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 456.

¹³³ K. Priscilla Pedersen, "Notes on the Ratnakuta Collection", **Journal of the International Association of Buddhist Studies**, ed. A. K. Narain, USA 1980, C. III, S. 2, s. 60-64.

ismi *Suramgama* şeklinde kısaltılmıştır. Sutranın ayrıca 9. yüzyılın başlarına ait Tibetçe çevirisi de mevcuttur. Sutra, ana tema olarak *samadhi (meditasyon)*'nin ve ahlak ilkelerinin önemine vurgu yapmanın yanı sıra *boşluk meditasyonunun* çeşitli metotlarını açıklamakta ve bodhisattva ideali üzerinde durmaktadır. Tarihsel bir kişilik yerine tüm diğer Budaların kaynağı olan ebedi bir evrensel Buda olarak karşımıza çıkan Buda, kahramanlık ilerlemesi sağlayan meditasyonun (*Surangamasamadhi*), Budalığa açılan kapının anahtarı olduğunu açıklamaktadır. Bu meditasyonu gerçekleştirenleri ödül olarak Hinayana mezhebindeki Pratyekabudalık ve Arhatlık yerine aşılamayan, mükemmel Budalığın beklediğini bildirmektedir. Sutrada ayrıca Budizm tarihinde Sakyamuni Buda'yı kandırmaya çalışan şeytan Mara ve yanındaki iki yüz tanrıça için de Buda tarafından gelecekte Budalık müjdesi verilmiştir.¹³⁴

Tathagatagarbha Sutraları, Tathagatagarbha Sutra, Srimaladevi Simhanada Sutra, Mahayana Mahaparinirvana Sutra, Angulimaliya Sutra, Anunatva Apurnatva Nirvesa Sutra vb. bir grup Mahayana sutrasından oluşmaktadır. M.S. 200-350 yıllarında Hindistan'da oluşturulduğu varsayılan bu sutralarda yer alan *Buda'nın rahmi/embriyosu* anlamına gelen *tathagatagarbha* kavramı, her duyarlı varlığın gizli kalan ebedi ve fitri bir aşkın öz veya potansiyele sahip olduğunu ve bu sebeple de hepsinin Budalığa ulaşabileceğini ifade etmektedir. Her ne kadar aynı anlama gelmeseler de *tathagatagarbha* ile Buda doğası bazı *tathagatagarbha* sutralarında eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Tüm canlıların aynı Buda doğasına sahip olduğu inancından dolayı bu sutralarda vejeteryanlığa doğru bir meyil de söz konusudur.¹³⁵

¹³⁴ **Śūraṅgamasamādhisūtra**, Translated and Annotated by Étienne Lamotte, English Translation by Sara Boin-Webb, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi 2003, s. 1-53; **The Pratyutpanna Samādhi Sutra**, Trans. by Lokakṣema, Translated from the Chinese (Taishō Volume 13, Number 418) by Paul Harrison and **The Śūraṅgama Samādhi Sutra**, Trans. by Kumarajīva, Translated from the Chinese (Taishō Volume 15, Number 642) by John McRae, BDK English Tripitaka 25-II, 25-III, Numata Center for Buddhist Translation and Research, USA 1998, s. 1-5.

¹³⁵ William H. Grosnick, "Tathāgatagarbha", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 826-827; http://www.chinabuddhismencyclopedia.com/en/index.php/Tath%C4%81gatagarbha_Sutras, 17.04.2017.

Vimalakirti Sutra (Vimalakirti Nirveda Sutra), Buda'nın ünlü öğrencisi Manjusri ile manastırdan olmayan zengin bir Budist olan Vimalakirti arasında Mahayana'ya ait *boşluk ve ikili olmama (non duality)* ilkeleri üzerine geçen söyleşiden oluşmaktadır. Keşif olmamasına rağmen bodhisattvalığı elde eden Vimalakirti, diğer varlıkların da ıstıraptan kurtulabilmeleri için bir beceri aracı (upaya) olarak hasta rolü yapar. Bu durumdan haberdar olan Buddha, tüm sravaka ve bodhisattva öğrencilerinin her birinden Vimalakirti'yi ziyaret etmesini rica eder. Ancak daha önceden Vimalakirti'nin üstün bilgeliği yüzünden aşağılanmış hissettikleri için Manjusri haricinde hiçbiri Buda'nın ricasını yerine getirmez ama daha sonra hepsi Manjusri ile Vimalakirti'nin yüzleşmesini izlemeye giderler. Doğu Asya Budizmi'nde özellikle de Zen Budizmi'nde oldukça popüler olan sutra, Budist toplumunda kadın erkek eşitliğini ve manastırdan olmayan sıradan Budistlerin tam aydınlanmaya ulaşabileceğini ispatlar niteliktedir. Diğer Mahayana sutraları gibi tarihçesi hakkında kesin bir bilgi bulunmayan sutranın 1. yüzyılda oluştuğuna dair ortak bir görüş hakimdir.¹³⁶

¹³⁶ Andrew Skilton, "Vimalakirti", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 885.

İKİNCİ BÖLÜM

LOTUS SUTRA’NIN BUDİST KÜLLİYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Budizm’in kutsal kitap anlayışı ve Budist kutsal metinlerinin oluşum süreci hakkında bilgi verdikten ve kutsal metinleri genel hatlarıyla ele aldıktan sonra araştırmamızın esas konusu olan Lotus Sutra üzerinde duracağız. Bu bağlamda öncelikle Lotus Sutra’nın genel özelliklerine değinecek daha sonrasında ise Budizm’deki rolü ve önemi ile içerdiği temel konulara yer vereceğiz. Böylelikle Lotus Sutra’nın Budist kutsal metinleri arasındaki yerinin ve öneminin daha iyi anlaşılmasını umut ediyoruz.

A. LOTUS SUTRA

1. Lotus Sutra ve Genel Özellikleri

Lotus Sutra, Sanskritçe *Saddharma Pundarika Sutra*, Çince *Miaofa-lian-hua jing* ve Japonca *Myō-hō-rence-kyō* olarak adlandırılmaktadır. Ancak Çince’de *Fa-hua jing* ve Japonca’da *Hoke-kyō* şeklindeki kısa isimleri yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Sutranın adı kısaltılmış şekliyle İngilizce’ye Dharma Flower Sutra (Dharma Çiçeği Sutrasi) olarak çevrilmesi gerekirken *Lotus Sutra* şeklinde adlandırılır olmuştur. Bu durum muhtemelen sutranın Batı dillerine yapılan mevcut ilk çevirisinden kaynaklanmaktadır. Bu çeviri, Eugène Burnouf tarafından *Le lotus de la bonne loi (İyi Dharma’nın Lotusu)* adıyla yapılmıştır. Bu nedenle Burnouf’un çevirisini takip eden çevirilerin pek çoğundan *Lotus Sutra* şeklinde bahsedilir olmuştur.¹³⁷

Saddharma Pundarika Sutra, kelime anlamı olarak incelenecek olursa bir ön ek olarak *sad*, “mükemmel”, *Dharma*, “Buda’nın temel öğretileri, kanun, yasa”, *pundarika*, “nilüfer çiçeği (genellikle beyaz nilüfer çiçeği)”, *sutra* ise “konuşma, vaaz,

¹³⁷ **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, Wisdom Publications, Boston 2008, s. 1.

söylem'' anlamlarına gelmektedir. Bu bağlamda *Saddharma Pundarika Sutra*'yı Türkçe'ye "Mükemmel Yasanın Nilüfer Çiçeği Sutrası" olarak çevirmek uygun olacaktır. Nitekim sutranın adı İngilizce'ye de genellikle benzer biçimde "Mükemmel Dharmanın Lotus Çiçeği Sutrası" anlamına gelecek şekilde *The Sutra of The Lotus Flower of The Wonderful Dharma* veya *The Wonderful Dharma Lotus Flower Sutra* olarak çevrilmiştir.¹³⁸

Lotus Sutra, en popüler ve etkili Mahayana sutralarından biridir ve Budizm'in T'ien T'ai ve Niçiren okulları bu kitaba dayanmaktadır. Lotus Sutra, Budizm'in başlangıcından miladi ilk asırlara kadar belli bölgelerde uğradığı değişiklikler ve Mahayana literatürü hakkında bilgi vermektedir. Her ne kadar Hint ve Tibet Mahayana geleneklerinde çok fazla değeri farkedilmese de Lotus Sutra, Doğu Asya Budist düşüncesini, sanatını ve edebiyatını yüzyıllardır derinden etkilemektedir.¹³⁹

Lotus Sutra'nın adı Sanskritçesi *padma, pundarika, utpala* olan genellikle beyaz renkli lotus çiçeğinden gelmektedir. Lotus çiçeği, geçmişten günümüze kadar Hindistan'da en güzel çiçek olarak kabul görmüştür. Hindistan'ın ilk zamanlarından itibaren edebiyat ve sanattaki popüleritesini sürdürmüştür. Hint kutsal metinlerinden olan ilk Veda metinlerinde bahsedilmeye başlanarak Brahmanizm mitolojisinde önemli bir rol oynamıştır. Lotus, Hindistan tarihindeki bütün sanat dönemlerinde ve dinlerinde dikkat çeken dekoratif bir unsur olarak yer almıştır. En eski Budist mimarisinde ve Caynizm ve Hinduizm'in sonraki dönem mimarilerinde olmak üzere tüm Hindistan'da lotus çiçeğine rastlanmaktadır.¹⁴⁰ Budizm'de ise lotus sembolü, Brahmanizm'den aynen alınmıştır. Geleneksel Hint ve Budist açıklamasına göre lotus çiçeği, kirli topraktan değil suyun yüzeyinden ortaya çıkmıştır ve göl suyu ne kadar kirli olursa olsun o, saf ve

¹³⁸ **Dharma Flower Sutra (The Lotus Sutra) Seen Through the Oral Transmission of Nichiren**, Trans. by Martin Bradley, 2nd Revised Edition, Dharmagata Press, 2015, s. 32-33.

¹³⁹ Jacqueline I. Stone, "Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. I, s. 471; L. De La Vallée Poussin, "Lotus Of The True Law", **Encyclopedia of Religion and Ethics** (E.R.E), ed. James Hastings, Charles Scribner's Sons, New York 1951, C. VII, s. 145.

¹⁴⁰ A. A. Macdonell, "Lotus (Indian)", **Encyclopedia of Religion and Ethics** (E.R.E), ed. James Hastings, Charles Scribner's Sons, New York 1951, C. VII, s. 142.

tertemizdir. En yaygın Budist sembollerinden biri olarak lotus çiçeği, yeryüzü çamuruna sıkıca kök salmış ve gökyüzüne doğru çiçek açan *bodhisattvayı* yani yeryüzünde diğerlerinin de uyanmasına yardım etmek için çalışmayı sembolize etmesi bakımından özellikle Mahayana Budizmi'nde önem taşımaktadır. İsmi lotus çiçeğinden alan Lotus Sutra da Buda-dharmanın çiçek açtığını göstermektedir.¹⁴¹

Pek çok Mahayana sutrası gibi Lotus Sutra'nın kökeni ve oluşum koşulları hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte 19. yüzyıldan itibaren Tibet, Nepal, Keşmir ve Orta Asya'nın diğer bazı yerlerinde Lotus Sutra'ya ait Sanskritçe el yazma parçaların bulunmasıyla oluşum tarihi hakkındaki karanlık noktalar aydınlatılmaya çalışılmaktadır.¹⁴² Bunlara dayanarak bazı bilim adamları sutranın orijinal şeklinin Kandahar bölgesinde Prakrit dilinde veya Orta Asya'da Kuşhan İmparatorluğu'nun merkezinde yerli bir dilde oluşturulduğu ve sonradan eğitilmiş çevrelerde ününü artırmak ve öğretilerini yayabilmek için Sanskritçe'ye çevrildiği fikrini ileri sürerler. Lotus Sutra muhtemelen M.S. ilk iki yüzyılda oluşturulmuştur ancak içeriği bunun biraz öncesine dayanmaktadır.¹⁴³ Yazıya geçirilmeden önce ise tamamının olmasa da büyük bir kısmına ait sözlü versiyonlarının var olduğu tahmin edilmektedir. Özellikle son altı bölüm ile Devadatta ve ejderha prenses ile ilgili hikayelerin yer aldığı 12. bölüm şifahi olarak sutradan bağımsız bir şekilde yayılmıştır. Ayrıca Avalokitesvara ile ilgili 25. bölüm ise yüzyıllardır sutradan ayrı olarak günümüze kadar aktarılmış hatta zaman zaman sutranın kendisiyle karıştırılmıştır.¹⁴⁴

Lotus Sutra'nın yazıldığı tarihin II. Budist Konsili'nin ardından ortaya çıkan hizipleşme dönemine denk geldiği ve hizipleşmeden doğan her iki mezhebin (Mahayana ve Hinayana) de katı bir şekilde savundukları bakış açılarını genişleterek bakışlarını tek

¹⁴¹ L. A. Waddell, "Lotus (Indian)", **Encyclopedia of Religion and Ethics** (E.R.E), ed. James Hastings, Charles Scribner's Sons, New York 1951, C. VII, s. 144.

¹⁴² Stone, "Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)", (E.B.), C. I, s. 471-472.

¹⁴³ Werner, "On the Nature and Message of the Lotus Sutra in the Light of Early Buddhism and Buddhist Scholarship (Towards the Beginnings of Mahayana)", **Asian Philosophy**, C. XIV, s. 210 (Kern, 1963; Watson, 1993).

¹⁴⁴ **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 3-6.

bir büyük yola çevirme amacıyla yazıldığı yönünde görüşler mevcuttur. Lotus Sutra'yı kaleme alanlara göre Büyük Araç (Mahayana) veya Küçük Araç (Hinayana) diye bir şey yoktur, tek bir araç vardır, o da Ekayana'dır. Onlara göre, Buda'nın müritleri ufak tefek detaylar üzerinde tartışmak yerine Buda'nın ölmeden önce verdiği ve sonradan Lotus Sutra olarak kaydedilen büyük vaazında ortaya çıkardığı gerçek niyetine dönmeleri gerekmektedir. Lotus Sutra'nın oluştuğu dönemin sorunlarına bu şekilde ışık tutmaya çalışması ona tarihsel bir önem kazandırmaktadır.¹⁴⁵

Mahayana Budizmi, M.S. 1. yüzyılda Orta Asya ve Çin'e geçmiş, buradan da Doğu Asya'ya yayılmıştır. Yayılma ile birlikte Lotus Sutra'nın da 3. ve 5. yy arasında Çince'ye çevirileri yapılmıştır. Toplamda altı adet Çince çevirisinin varlığı bilinmekle beraber bunlardan sadece üçü günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlar; *Zheng-fa-hua jing (Doğru Yasanın Lotus Sutrasi)* adıyla on cilt, yirmi yedi bölüm halinde Dharmarakşa tarafından 286 yılında; *Miao-fa-lian-hua jing (Mükemmel Dharmanın Lotus Çiçeği Sutrasi)* adıyla sekiz cilt, yirmi sekiz bölüm halinde Kumarajiva tarafından 406 yılında ve *Tianben miao-fa-lian-hua jing (Mükemmel Yasanın Tamamlanmış Lotus Sutrasi)* adıyla yedi cilt, yirmi yedi bölüm halinde ve Jnanagupta ve Dharmagupta tarafından 601 yılında yapılan Çince çevirileridir. Bunlardan en çok saygı duyulana ve esas alınan ise Kumarajiva tarafından yapılan çeviridir. Kumarajiva'ya ait olan çeviride yer alan 12. bölüm olan *Devadatta*, diğer iki çeviride 11. bölümün sonuna dahil edildiğinden dolayı bu çevirilerde toplamda yirmi yedi bölüm bulunmaktadır. Sutra, 9. yüzyılda Surendrabodhi ve Sna nam Ye shes sde tarafından Tibetçe'ye de çevrilmiştir. Lotus Sutra'nın Batı dillerindeki mevcut ilk çevirisi, 1852 yılında Eugène Burnouf tarafından *Le lotus de la bonne loi* adıyla Sanskritçe'den Fransızca'ya yapılmıştır. İlk İngilizce çeviri versiyonu (Max Müller tarafından düzenlenen *The Sacred Books of the East*'in bir cildi olarak 1884'de Hendrik Kern'in "*Saddharmapundarika; or, The Lotus*

¹⁴⁵ Niwano, "The Threefold Lotus Sutra: An Introduction", **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, s. 35.

of the True Law” adıyla Sanskritçe eski bir el yazmasına dayanan çevirisi) hariç diğer bütün İngilizce versiyonları hatta diğer Batı ve Doğu Asya dillerine çevrilen versiyonları Kumarajiva’nın çevirisine dayanmaktadır. Batılı bilim adamlarının ve dindar Budistlerin Lotus Sutra’ya olan ilgisinin giderek artmasından dolayı İngilizce ve diğer Batı dillerine yapılan çevirilerin sayısı da 20. yy sonlarında hızla artış göstermiştir.¹⁴⁶

Eski çağlardan itibaren Çin ve Japonya’da Lotus Sutra, kendisine önsöz ve sonsöz mahiyetinde iki kısa sutrayla birlikte yer almıştır. Önsöz niteliğindeki *Sayısız Anlamlar Sutrası* (Sanskritçe’de *Ananta Nirdeśa Sutra*)¹⁴⁷, Lotus Sutra’nın giriş bölümü veya açılış sutrası olarak kabul edilirken Sanskritçe adı bilinmeyen ve dilimize *Samantabhadra (Evrensel Erdem Bodhisattvası) Meditasyon Sutrası* (pinyin: *guān pǔxián púsà xíngfǎ jīng*)¹⁴⁸ şeklinde çevirebileceğimiz sutra ise son bölüm veya kapanış sutrası olarak görülmektedir. Üç sutradan oluşan bu eser, *Üçlü/Üç Katlı Lotus Sutra* şeklinde adlandırılmaktadır ve sadece dini metin olarak değil edebi metin olarak da

¹⁴⁶ Stone, “Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)”, (E.B.), C. I, s. 471-472; **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 2-5; “The Lotus Sutra”, **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, Dallas: Schlager Group 2011, s. 373-380, <http://www.nichirenlibrary.org/en/dic/Content/L/56, 07.04.2017>.

¹⁴⁷ İngilizce’ye *The Sutra of Innumerable Meanings* şeklinde çevrilen ve üç bölümden oluşan *Ananta Nirdeśa Sutra*, 5. yüzyılın sonlarında Çin’e giden ve Hintli bir keşiş olan Dharmajātayaşas tarafından Çince’ye çevrilmiştir. Lotus Sutra ile birlikte okunmasının hangi tarihe dayandığı bilinmemekle beraber Budist kaynaklarına bakıldığında önemli Çinli Budist öğretmeni ve Lotus Sutra yorumcusu Zhiyi’nin gençliğinden itibaren bu iki sutrayı beraber okuduğu anlaşılmaktadır. Lotus Sutra’nın hemen öncesinde Buda tarafından vaaz edildiğine inanılan Sayısız Anlamlar Sutrası’nda Buda, yaşamının son kırk yılındaki pek çok öğretisinin amacını açıklar ve o zamana kadarki öğretilerinin tamamen doğru ve önemli olmasına rağmen henüz nihai gerçeği açıklamadığını bildirmektedir. Açıkça belirtilmemekle birlikte nihai gerçeğin Lotus Sutra olduğu iddia edilmektedir. Buda’nın tüm diğer öğretileri Lotus Sutra’nın nihai gerçeğinden türediği şeklindeki bu öğretisi, “sayısız anlamlar öğretisi” olarak bilinmektedir. (Niwano, “The Threefold Lotus Sutra: An Introduction”, **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, s. 29-30.)

¹⁴⁸ Dharmamitra tarafından 5.yy’ın ortalarında Çince’ye çevrildiğine inanılan Samantabhadra Meditasyon Sutrası, daha önce de biri Kumarajiva tarafından olmak üzere iki defa çevrilmiştir ancak bu çeviriler kaybolmuştur. İngilizce’de ise *The Sutra of Meditation on the Bodhisattva Universal Virtue* adıyla bilinen sutranın adı Lotus Sutra’da açıkça belirtilmektedir. Söz konusu sutra, insanları yanlışlıklardan kurtaracak ve duygusal çalkantılarla baş etmesine yardımcı olacak tövbe uygulamasını öğretmektedir. (**The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 4.)

oldukça saygı görmektedir.¹⁴⁹ Sanskritçe versiyonları yok olan bu iki sutranın kökeni ve Lotus Sutra'yla olan bağlantısı hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir.¹⁵⁰

Birtakım modern metin çalışmaları, Lotus Sutra'nın üç aşamada oluşturulduğu düşüncesini doğurmaktadır. Oluşum sırasıyla ilgili genel bir uzlaşma olmasına rağmen her bir aşamanın hangi tarihte oluştuğuna dair kesin bir mutabakata varılamamıştır.¹⁵¹ Ayrıca üç aşamaya ait bölümlerle ilgili bazı kaynaklarda birtakım farklılıklara rastlamak da mümkündür. Bireysel olarak bölümlerin oluşum tarihleri ciddi farklılıklar gösterebilmekle birlikte genel itibariyle ekayana (tek araç) ve upaya (beceri araçları) temaları üzerine yoğunlaşan ilk dokuz bölüm, başlangıç aşamasını; bodhisattva ahlakı, sutraya duyulan saygı, sutranın vaaz edilerek yayılması ile Buda'nın ebedi ve aynı anda her yerde mevcut olan varlığı konularının yer aldığı 10-22 bölümleri, ikinci aşamayı ve son olarak da çeşitli bodhisattvaların yaşamları ile bodhisattva uygulamaları ile ilgili sonradan eklenmiş gibi görünen 23-28 bölümleri ise üçüncü aşamayı oluşturmaktadır.¹⁵² Başka bir kaynakta ise ilk bölüm, 10-22 bölümlerinin yer aldığı ikinci gruba dahil edilmektedir. İlk iki grubu birbiriyle uyumlu hale getirme çabasıyla 1. bölümün, giriş bölümü olarak 2. gruba birlikte oluşturulduğu ileri sürülmektedir.¹⁵³ Bir başka yerde ise ilk aşama, 2-9 bölümlerinden; 2. aşama (yaklaşık M.S. 100 yılları), 1. ve 22. bölümler ile 10-21 (12. bölüm hariç) bölümlerinden ve 3. aşama (Yaklaşık M.S. 150 yılları) ise 12. bölüm ve 23-28 bölümlerinden oluşmaktadır.¹⁵⁴

Geleneksel olarak ise Lotus Sutra, oluşum aşamalarından ziyade içeriğine göre iki gruba ayrılmıştır. T'ien T'ai Okulu'nun kurucusu Zhiyi'ye göre ilk on dört bölüm

¹⁴⁹ Stone, "Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)", (E.B.), C. I, s. 472, https://en.wikipedia.org/wiki/Lotus_Sutra, 06.04.2017; Niwano, "The Threefold Lotus Sutra: An Introduction", **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, s. 27.

¹⁵⁰ **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 4.

¹⁵¹ Stephen F. Teiser and Jacqueline I. Stone, "Interpreting The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York 2009, s. 8.

¹⁵² Stone, "Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)", (E.B.), C. I, s. 472.

¹⁵³ **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 3.

¹⁵⁴ Teiser and Stone, "Interpreting The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 8.

geçici olarak insan beninde ortaya çıkan tarihi Sakyamuni Buda tarafından vaaz edilen öğretiyi içerirken diğer on dört bölüm ise akıl almayacak derece uzak bir geçmişten beri aydınlanmış hakiki veya başlangıçtan beri var olan Buda'nın ortaya çıkardığı öğretiyi kapsar.¹⁵⁵ İlk yarıda yer alan 2. bölüm merkez alınarak pek çok beceri aracı ve tek araç konu edilmektedir. İkinci yarıda Buda'nın ömrünün uzunluğu hakkındaki 16. bölüm ise Buda'nın ebedi ve pek çok şekilde bedenlendiği konusunu işlemektedir. Geleneksel tasnif yöntemi, sutranın temel öğretilerini anlamak açısından faydalı olurken modern üç gruba ayırma yöntemi ise sutranın tarihsel gelişimi hakkında bilgilenmemizi sağlamaktadır.¹⁵⁶

Araştırmamızda faydalanmayı uygun gördüğümüz Kumarajiva'ya ait Çince çeviri versiyonundan elde edilen mevcut İngilizce versiyonlarına göre Lotus Sutra, farklı uzunluklarda yirmi sekiz bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm nesir ve genellikle nesiri tekrarlamak ve güçlendirmek amacıyla yazılmış nazım bileşiminden oluşmaktadır. Çoğu bilim adamı sutranın nazım kısımlarının daha eski olduğu görüşündedir.¹⁵⁷

Geç bir tarihte oluşmasına rağmen “Böyle işittim” formülüyle başlayan ilk dönem konuşma geleneğine sıkı sıkıya bağlı olan Lotus Sutra, Mahayana terimini ilk kullanan sutradır. Bunun yanı sıra Lotus Sutra'yı Buda'nın diğer vaazlarından ayıran en belirgin farkı uslubudur. Zira o, fantastik olaylar, iddialar ve metaforlarla dolu mübalağalı bir anlatım tarzına sahiptir. Pek fazla dogmatik öğreti içermez ve en yüce gerçeği ortaya koyduğuna dair iddiasına ve ısrarına rağmen oldukça basit bir yapıdadır, mesajını kısa ifadelerle verir. Oldukça dramatik bir yapıda olan edebi formu onu popüler ve etkileyici kılmaktadır. Bu dramatik özelliği, ani sahne değişimleri, beklenmedik ve tuhaf oyuncu girişleri ve şaşırtıcı olay döngüsüyle kendisini

¹⁵⁵ Stone, “Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)”, (E.B.), C. I, s. 472.

¹⁵⁶ **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 3-11.

¹⁵⁷ “The Lotus Sutra”, **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 374.

göstermektedir. Tüm bunlara bakıldığında Lotus Sutra, Buda'nın Pali vaazlarının ciddi özüne karşıt olarak ilk bakışta fantastik bir metin izlenimi verebilir ancak metinlere bir bütün olarak bakıldığında Sutta Pitaka ile Lotus Sutra arasında büyük bir fark olmadığı anlaşılacaktır.¹⁵⁸

Lotus Sutra, kendisini okuyan, kopya eden, ezberleyen ve vaaz edenlerin elde edeceği muhteşem faydalardan bahsetmektedir. Hatta sadece bunları yapanların bile sadaka vermek, sabretmek ve nezaket göstermek gibi ahlaki davranışların karşılığında alacağı fayda ve erdemlerin (ahlaki eylemlerle elde edilen karmik değerler) çok çok üstünde sonsuz faydalar elde edeceği kanaati gelişmiştir. Dolayısıyla ritüel eylemlere yatırım yapmanın ahlaki davranışlardan elde edilen erdemlerden daha fazla faydalar sağlandığı yönünde hakim bir kanaat mevcuttur. Esasında Mahayana literatüründe ahlakın önemi tasdik edilse de erdem kavramı genişletilerek büyük ölçüde ritüel eylemlerden sağlanacak faydalar fikri öne çıkarılmıştır. Zira ritüel eylemler, içerisinde büyümlü bir güç barındırdığı için ahlaki davranışlardan çok daha fazla getiri sağlamaktadır.¹⁵⁹ Ayrıca Buda, Lotus Sutra'nın dini uygulamalar için model oluşturması, okunması, ezberlenmesi vb. yönündeki isteğini belirtirken Lotus Sutra'nın öğretilerini kötüleyecek düşmanlar için de uyarıda bulunmaktadır.¹⁶⁰

Stil olarak Lotus Sutra, çoğunlukla zaman ve mekan için fazlaca sayı ve ölçü kullanarak bir zamansızlık ve anlaşılmazlık hissi uyandırmaktadır. Sakyamuni, ilk aydınlanmasından beri yalnızca kozmik sayılarla ifade edilebilecek genişlikte bir zaman ve mesafe geçtiğini dile getirmektedir. Bu zaman ve mekan birbirine eşdeğer ve birbirinden ayrılmaz niteliktedir. Geçen zaman ifade edilirken *kalpa*, *koti*, *nayuta* ve *asmkhyeya* gibi çok büyük rakamları ifade eden Sanskritçe terimler kullanılmaktadır.

¹⁵⁸ Werner, "On the Nature and Message of the Lotus Sutra in the Light of Early Buddhism and Buddhist Scholarship (Towards the Beginnings of Mahayana)", **Asian Philosophy**, C. XIV, s. 211-220.

¹⁵⁹ George J. Tanabe, Jr., "Merit and Merit-Making", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 532.

¹⁶⁰ Teiser and Stone, "Interpreting The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 1.

Sakyamuni, aydınlanmasının gerçek özünü açıklarken cemaatini sınırlı zaman ve mekan tecrübesinden çıkararak ve fizik ötesi bir aleme taşıyarak zaman ve mekandaki muhteşem hareket özgürlüğünü göstermiştir. Vaazının başlangıcında alından yaydığı bir ışıkla cemaatine çok sayıda alemi görünür kılmıştır. Tıpkı zaman gibi cemaatinin sayısı ile vaazının süresi de anlaşılamayacak derecede fazladır. Ancak vaaz, cemaate sadece birkaç saat sürmüş gibi gelmiştir. Bu bağlamda, zaman ve mekan kavramıyla Lotus Sutra'nın evreni anlama bakımından modern bilimle uyum içerisinde olduğu düşünülmektedir. Zira her ikisine göre yaşadığımız evren, belirli olmasına rağmen aslında sınırsızdır. Sakyamuni, mekan ve zamanın sınırlarını aşarak ve tüm varlığı bir bütün olarak kuşatarak Ebedi Buda'nın gerçek doğasını ortaya çıkarırken Einstein'ın izafiyet teorisine ait dört boyutlu uzay-zaman sürekliliğini çağlar öncesinden öngörmüştür.¹⁶¹

2. Lotus Sutra'nın Budizm'deki Rolü ve Önemi

Lotus Sutra'yı önemli kılan başlıca etkenlerden biri, T'ien T'ai (9. yüzyılda Tendai adıyla Japonya'da kurulmuştur.) ve Niçiren adındaki Budist okullarının ve türevlerinin kurulmasındaki rolüdür.

Kumarajiva'nın 406 yılında yapmış olduğu Lotus Sutra'nın Çince tercümesi, Budizm'in Çin'de yayılması için önemli bir araç olmuştur. 6. yüzyılda ise keşiş Zhiyi (538-597) tarafından kurulduğu kabul edilen Çin Budist okullarından T'ien T'ai, diğer Budist sutralarının varlığını kabul etmekle birlikte Lotus Sutra'yı temel alarak ortaya çıkmıştır. Zhiyi (Wade-Giles: Chih-i), kaleme aldığı *Fa-hua-hsüan-i* (*Lotus Sutra'nın Engin Anlamı*), *Fa-hua-wen-chü* (*Lotus Sutra Üzerine Metinsel Bir Yorum*) ve *Mo-ho-chih-kuan* (*Büyük Tefekkür ve İçgörü*) isimli üç büyük eseriyle Lotus Sutra'nın gerçek

¹⁶¹ J. Douglas Wolfe, "The Lotus Sutra and the Dimension of Time", **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, s. 161-164; Werner, "On the Nature and Message of the Lotus Sutra in the Light of Early Buddhism and Buddhist Scholarship (Towards the Beginnings of Mahayana)", **Asian Philosophy**, C. XIV, s. 211.

değerinin insanlar tarafından ilk kez anlaşılmasını sağlamıştır. Zira, önceki çağlarda edebi üslubundan dolayı Lotus Sutra'nın anlaşılması güç olmuştur. Zhiyi sayesinde Lotus Sutra'da yer alan deyimler özenle tanımlanarak izah edilmiş, öğretiler düzenlenerek anlaşılır hale getirilmiştir.¹⁶²

Zhiyi'nin silsilesinden gelen Tan-jan veya diğer bilinen adıyla Miao-lo (711-782) adında bir keşiş, tüm Budist kutsal metinleri üzerinde yaptığı çalışmaların sonucunda her bir mezhebin iyi yönleri olduğunu ancak en derin haliyle Buda'nın gerçek mesajının Lotus Sutra'da olduğunu savunmuştur. Tan-jan'ın çabaları neticesinde Lotus Sutra, Çin'de yayılma imkanı bulmuştur. Japon keşiş Saicho ise, T'ien-t'ai öğretilerini Çin'den Japonya'ya aktarırken Tan-jan'ın öğrencileriyle görüşerek öğrendiği öğretinin doğruluğunu onlara tasdik ettirmiştir.¹⁶³

Budizm'in Japonya'ya giriş tarihi ise kesin değildir. Bir kaynağa göre Kore yarımadasında yer alan Paekche Krallığı'nın hükümdarı Syong-myong, 538 yılında (8.yüzyıla ait Japon vakayinameleri Nihon Shoki'ye göre 552 yılında) Japon Kralı Kimmei (531-571)'ye resmi bir heyet göndermiş ve düşmanlarına karşı Japon Kralından destek istemiştir. Heyet tarafından takdim edilen hediyeler arasında bir Buda figürü ve Budist kutsal metin parçaları da bulunmaktadır. Ancak Japonya'nın Budizm'le çok daha önceden tanıştığına dair deliller de mevcuttur. Lotus Sutra ise Budizm'in Japonya'ya resmi girişi kabul edilen bu tarihten otuz dokuz yıl sonra Naniwa'ya (günümüzde Osaka) götürülmüştür.¹⁶⁴

Çin üzerinden Japonya'ya yayılan Budizm, zamanla Japon halkının hayatında önemli bir yer edinmiştir. Bunda diğer Budist kutsal metinlerinin yanı sıra Lotus Sutra'nın etkisinin oldukça büyük olduğu ileri sürülür. Bu bakımdan Lotus Sutra'nın

¹⁶² Fowler, **Chinese Religions**, s. 119; Niwano, "The Threefold Lotus Sutra:An Introduction", **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, s. 37-38.

¹⁶³ Niwano, "The Threefold Lotus Sutra:An Introduction", **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, s. 38-39.

¹⁶⁴ Yami, **Japonya'da Budizm**, s. 48; Niwano, "The Threefold Lotus Sutra:An Introduction", **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, s. 39-40.

Japonya’da gördüğü itibar ve yaptığı etki incelenecek olursa, dört dönem halinde ele alınabilir.¹⁶⁵

İlk dönem olan Asuka ve Nara (538-794) şehirleri döneminde Lotus Sutra, kraliyet ailesinin ve devletin korunması için inanılan sutralardan biri haline gelmiştir. Her ne kadar Japonya’nın Budizm’le tanışması daha önceki yıllara dayansa da Prens Shotoku (574-622)’ya kadar Budizm’e sadece hastalıktan kurtulma, savaş kazanma, kuraklık dönemlerinde yağmur dileme gibi dünyevi menfaatler amacıyla inanılmaktaydı. Prens Shotoku ile birlikte Japon Budist tarihi de gerçekten başlayarak Budizm’i ahlaki ve felsefi olarak derinden inceleme fırsatı elde edilmiştir. Budizm’in yayılmasına ön ayak olan Shotoku’ya göre Lotus Sutra, evrensel kurtuluşun ve çağlar boyunca tüm varlıkların kurtuluşu için sayısız bodhisattvalar gönderen Ebedi Buda’nın öğretisidir. Prens Shotoku’dan sonraki dönemlerde manastır düzeninin kraliyet kontrolü altına girmesiyle Lotus Sutra, ülkenin korunması için saygı duyulan ve inanılan üç sutradan birisi haline gelmiştir.¹⁶⁶ Bunun yanı sıra hastalıktan kurtulma ve ölümlerin anılmasında da Lotus Sutra’ya büyük saygı duyulmuştur. Bu dönemden itibaren sutranın ezberlenmesi amacıyla ülke sınırları içerisinde manastırlar inşa edilmiştir.¹⁶⁷

İkinci dönem olarak ise Heian (günümüzde Kyoto) şehri (794-1185) döneminde Saicho (767-822) tarafından Tendai mezhebinin ve Heian yakınlarında bulunan Hiei Dağı’ndaki ünlü Enryaku-ji Tapınağı’nın kurulması gösterilebilir. 9. yüzyılda Saicho’nun Tendai mezhebini kurması, Lotus Sutra’ya olan bağlılık tarihinde de dönüm

¹⁶⁵ Koichi Miyata, “The Acceptance and Impact of the Lotus Sutra in Japan”, **Journal of Oriental Studies**, Tokyo 2001, C. XI, s. 123.

¹⁶⁶ Ülkenin korunması için inanılan diğer iki sutranın isimleri İngilizce’ye *The Sutra of the Golden Light* ve *The Sutra for Humane Kings* şeklinde çevrilmiştir. Her iki sutra ülkenin korunması ile ilgili içeriğe sahipken Lotus Sutra, onların aksine böyle bir içeriğe veya öğretiye sahip değildir. Ancak yine de ülkenin korunması için inanılan üç sutradan biri haline gelmiştir. Bunda her eyalette kadın ve erkek keşişler için birer manastır kurularak ülkenin refahı için her ay keşişler tarafından Golden Light Sutra’nın ve kadın keşişler tarafından ise Lotus Sutra’nın okunmasının etkisi büyüktür. Ayrıca Tendai ekolünün kurucusu Saicho da Lotus Sutra’nın ülkeyi koruduğuna inanılan sutralardan birisi haline gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. (Jacqueline I. Stone, “Realizing This World As The Buddha Land”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York 2009, s. 217-219.)

¹⁶⁷ Miyata, “The Acceptance and Impact of the Lotus Sutra in Japan”, **Journal of Oriental Studies**, C. XI, s. 123-127.

noktasını oluşturmaktadır. Japon Kralının ve maiyetindekilerin huzurunda Lotus Sutra hakkında bilgi veren Saicho, sutrada yer alan tek araç öğretisine göre her varlığın Budalığı elde edebilecek potansiyele sahip olduğunu savunmuştur. O, diğer sutralarda yer alan Budalık için gerekli görülen uzun zahitlik anlayışına karşın Lotus Sutra'nın kişiye mevcut haliyle Budalığa direkt bir yol gösterdiği için onu diğer sutralardan üstün olarak kabul etmiştir. Heian döneminde Lotus Sutra, edebiyat, müzik ve sanat gibi çeşitli kültürel alanlarda oldukça etkili bir role sahip olmuştur. Tendai mezhebi ilerleyen dönemlerde ortaya çıkan Zen, Shingon¹⁶⁸, Jodo (Temiz Ülke Budizmi)¹⁶⁹ ve Niçiren gibi birçok Budist mezhebi etkilemiştir.¹⁷⁰

Üçüncü dönem olarak ise Kamakura şehri (1185-1336) döneminde Niçiren Budist ekolünün kurulması gösterilebilir. 13. yüzyılda Niçiren (1222-1282) adındaki Japon keşiş, Niçiren Budist okulunu Lotus Sutra'yı temel alarak kurmuştur. O, Lotus Sutra haricindeki bütün sutraları dışlayarak Lotus Sutra'nın Buda'nın tam aydınlanma ve Budalık hakkındaki en yüce öğretilerini içerdiğine inanmıştır. Niçiren'e göre Lotus Sutra haricindeki Mahayana sutraları, insanların (sraavaka ve pratayekabuda) her iki araca bağlanmakla Budalığı elde edemeyeceğini iddia etmektedir. Lotus Sutra ise tüm duyarlı varlıklar için kurtuluş vaadinde bulunmaktadır. Niçiren'e göre Lotus Sutra ve Buda bir ve aynı şeydir, başka bir ifadeyle Lotus Sutra, Buda'nın bedenlenmiş halidir. Bundan dolayıdır ki Lotus Sutra'yı yüceltmek, kişinin Buda'nın kendisini kalbinde ve

¹⁶⁸ 774-835 yılları arasında yaşamış ve Çin'de öğrenim görmüş Kukai (Kobo Daishi) adında bir Japon keşiş tarafından kurulan Shingon ekolü, günümüzde Vajrayana (Tantrik/Ezoterik) Budizmi'nin önemli kollarından birini oluşturur. "Japon Ezoterik Budizmi" olarak da adlandırılan bu ekol, Japonya'da önemli Budist okullardan biridir. (Geniş bilgi için bkz. Ryūichi Abé, "Shingon Buddhism, Japan", **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 764-766.)

¹⁶⁹ Japonya'da "Jodo-mon", "Jodo-kyo" veya "Jodo-shu" olarak adlandırılan Temiz Ülke Budizmi, Çin kökenli Ching-t'u (Temiz Ülke) Ekolü'nün Japon versiyonudur. Keşiş Honen (1133-1212) tarafından kurulan bu ekolün temel öğretisi "Amida Buda" veya Japonca "Amida Butsu" 'dur. Amida "sonsuz ışık", "temiz ülke" veya "ebedi hayat sürdürülen kutsal yer" anlamlarına gelir. "Namu Amida Butsu" şeklindeki *nembutsularını* zikrederek tapınan ve meditasyon yapan inanırlar, Sonsuz Işık Budası Amida'nın Temiz Ülkesi (Sukhavati cenneti)'nde tekrar hayat bularak aydınlanmayı elde edeceklerine inanırlar. (Hüsamettin Karataş, "Erken Dönem Japon Budizmi", **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. XVIII, S.2, 2013, s. 60-61.)

¹⁷⁰ Karataş, "Erken Dönem Japon Budizmi", **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. XVIII, S:2, s. 59-60; Miyata, "The Acceptance and Impact of the Lotus Sutra in Japan", **Journal of Oriental Studies**, C. XI, s. 127-131.

benliğinde kabullenerek muhafaza etmesi anlamına gelir. Bu sebepten ötürü Niçiren Lotus Sutra'nın okunmasının Buda ile yüzyüze görüşmeye eşdeğer olduğunu, sutranın tek bir kelimesinin okunmasının veya ezberlenmesinin ise aydınlanmaya erişmeyi veya çeşitli dünyevi faydalar elde etmeye yarayacağını ileri sürmektedir. Buna en uygun kelimenin ise sutranın tamamını kapsadığına inanılan başlığının yani adının olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda o, sutranın okunması haricinde yayılması ve mesajının tüm dünyada fark edilebilmesi için sutranın takipçilerinin bu yolda hayatlarını ortaya koyması gerektiğini düşünmektedir.¹⁷¹

Niçiren, Lotus Sutra'ya olan ortodoks inancı sürdürdükleri ve yaydıkları için Buda Sakyamuni, T'ien T'ai, Saicho ve kendisini sırasıyla Hindistan, Çin ve Japonya'nın dört öğretmeni olarak görmüştür. Niçiren, T'ien T'ai'nin *ichinen sanzen*¹⁷² (bir anlık düşüncede üç bin alem) öğretisini miras alarak bu öğretinin, tüm varlıkların Budalığı elde edebilmesinin temelini oluşturduğunu vurgulamıştır. Ayrıca o, Saicho'nun Lotus Sutra'yı Budalığa götüren pek çok yoldan biri olarak kabul etmesine karşın, Budalığa ulaşabilmenin yolunun sadece Lotus Sutra'dan geçtiğini iddia ederek diğer sutraları dışlamıştır. Çünkü diğer sutralar, *ichinen sanzen* öğretisini içermediklerinden dolayı tüm varlıklar Budalığa sadece Lotus Sutra vasıtasıyla ulaşabilirler.¹⁷³

Saicho, insanların yanı sıra yaşadıkları aleme de kurtuluş vaadeden Lotus Sutra'yı evrensel ve kapsayıcı olarak görmesine rağmen onun Japonya ile özel bir bağının bulunduğunu ileri sürmüştür. Ona göre Buda'nın geçici öğretilerinin tıpkı güneş gibi batıda batmak üzere olduğunu ve gerçek öğretisinin (Lotus Sutra) artık doğudaki

¹⁷¹ Ruben L. F. Habito, "Bodily Reading of The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York 2009, s. 195; Koichi Miyata, "The Lotus Sutra and Tsunesaburo Makiguchi and Josei Toda", **Journal of Oriental Studies**, Tokyo 2000, C. X, s. 57; Stone, "Realizing This World As The Buddha Land", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 220-221.

¹⁷² Zhiyi'nin *Moho chih-kuan* isimli eserinde öğrettiği doktrindir. (Geniş bilgi için bkz. Miyata, "The Lotus Sutra and Tsunesaburo Makiguchi and Josei Toda", **Journal of Oriental Studies**, C. X, s. 58.)

¹⁷³ Miyata, "The Acceptance and Impact of the Lotus Sutra in Japan", **Journal of Oriental Studies**, C. XI, s. 131-132.

topraklarda yükseleceğini ifade etmiştir. Saicho'nun doğudaki topraklardan kastettiği yer Lotus Sutra'nın yayılacağı Japonya'dır. Niçiren de Saicho'dan ve diğer Tendai seleflerinden süregelen Lotus Sutra ve Japonya arasında özel bir bağ bulunduğu görüşünü miras almıştır. O, söz konusu özel bağdan dolayı sadece Japonya'daki insanların Lotus Sutra'yla alakalı ayrıcalıklarının olduklarını iddia etmiştir. Ayrıca ona göre son dharma çağında Budizm, buradan tüm dünyaya yayılacaktır.¹⁷⁴

Niçiren, tüm Lotus Sutra öğretilerinin özünün ve tüm canlılar için Budalığın kaynağının Lotus Sutra'nın Japonca adı olan *Myo-ho-rengе-kyo* (*Myo:gizemli ho:kanun/yasa, rengе:lotus çiçeği ve kyo:öğreti, inanç, sutra*)'yu oluşturan beş hecede somutlaştığını iddia etmiştir.¹⁷⁵ Niçiren'e göre sadece Nam-myo-ho-rengе-kyo¹⁷⁶ (*Nam, adanma, teslimiyet anlamlarına gelen Sanskritçe namas kelimesinden gelmektedir.*) mantrasının hecelenerek pratik edilmesi bile tam aydınlanmayı elde edebilmek için özellikle sıradan inanırlar için –Lotus Sutra'da tarif edilen sutranın ezberlenmesi, kopya edilmesi vb. uygulamalar sadece zengin ve eğitilmiş insanlar için mümkün olduğundan yeterlidir ve söz konusu uygulamaların hepsini kapsamaktadır. Çünkü söz konusu uygulama esnasında Myo-ho-rengе-kyo'da somutlaştırılan Lotus Sutra'daki Buda'nın Muhteşem Yasası, uygulayan kişiye aktarılır ve kişi, gerçek Buda ile özdeşleşerek kendi içindeki Buda doğasına sahip çıkmak için karar verir. Böylece mantra, kişinin güvenli yaşayabilmek, problemlerin ve acıların üstesinden gelebilmek ve mutlu bir hayat sürdürebilmek için gerekli gücü ve bilgeliği elde edebileceğine ve diğer insanlara da bu

¹⁷⁴ Stone, “Realizing This World As The Buddha Land”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 219-224.

¹⁷⁵ Hüsamettin Karataş, Nichiren Budizmi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2012, s. 110-115.

¹⁷⁶ Niçiren Budizmi'nin temel pratiği olarak söylenen mantradır. Lotus Sutra'nın Japonca adının yer aldığı bu mantra, genel itibarıyla *Lotus Çiçeği Sutrasi'nin Muhteşem/Gizemli Yasasına Sığınırım* anlamına gelmektedir. Japonca'da daimoku (başlık) denilen bu mantranın söylenmesindeki amaç mükemmelleşme ve tam uyanışı elde edebilmektir. Telaffuzu, anlamı ve Budist pratiğindeki yeriyle alakalı Niçiren Budizminin alt kollarında ve çeşitli okullarda küçük farklılıklar görülebilir. Zamanla Niçiren'in gerçek mesajı kaybolmaya veya bozulmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak *daimokunun*, Lotus Sutra'nın gerçek öğretilerinden daha önemli kabul edilmesi şeklinde yanlış yorumlamalar ortaya çıkmıştır. Bu yorumlamalara göre kişinin kurtuluşu ermesi için Nam-myo-ho-rengе-kyo formülünü zikretmesi yeterli olacaktır. (Niwano, “The Threefold Lotus Sutra: An Introduction”, **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, s. 48)

konuda yardımcı olacağına dair ettiği bir tür yemini ifade eder. Özetlemek gerekirse Niçiren'in öğretilerinde Myo-ho-rengé-kyo'nun zikredilmesi kişiye hem tam aydınlanmayı garanti etmekte hem de dünyevi faydalar sağlayarak onu kötülüklerden korumaktadır. Ayrıca Niçiren, kendisinin ortaya çıkardığı mantra uygulamasını (Nam-myó-ho-rengé-kyo), T'ien T'ai'nin öğretisiyle (ichinen sanzen) kıyaslayarak kendi uygulamasının Lotus Sutra'nın esas öğretilerine dayanan gerçek bir uygulama, diğerinin ise sadece Lotus Sutra'nın teorik öğretilerine dayanan bir teoriden ibaret olduğunu iddia etmiş ve böylelikle Niçiren Budizmi'nin T'ien T'ai Budizmi'nden üstün olduğu çıkarımında bulunmuştur.¹⁷⁷

Niçiren Budizmi'nde Budalığa ulaşabilmek için temel kaide niteliğindeki Üç Büyük Gizemli Yasa gereklidir. Bunların ilki, kağıt veya ahşap parçasına Budaları içeren on alemin¹⁷⁸ yanı sıra Gizemli Yasa'yı temsil eden Çince ya da Sansritçe karakterlerle yazılan ve Lotus Sutra'nın temel öğretisinin dua objesi olan *mandala*dır. Niçiren, önceden dua objesi olarak kullanılan Budalar ve bodhisattvalardan oluşan pahalı heykel ve resimlerin yerine oldukça ucuz bir dua objesi olarak mandalayla getirmiştir. O, merkezde Gizemli Yasa ya da diğer bir deyişle Nam-myó-ho-rengé-kyo'nun yer aldığı ve etrafında on alemde yer alan varlıkların isimlerinin bulunduğu pek çok mandala oluşturmuştur. İkinci temel kaide ise Lotus Sutra'nın temel öğretisinin zikrilmesinden oluşmaktadır. Zikir uygulaması, Lotus Sutra'nın kutsal kabul edilen adından ibaret olan Nam-myó-ho-rengé-kyo mantrasının tekrar edilmesi şeklinde

¹⁷⁷ "The Lotus Sutra", **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 379; Miyata, "The Acceptance and Impact of the Lotus Sutra in Japan", **Journal of Oriental Studies**, C. XI, s. 132; Habito, "Bodily Reading of The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 190.

¹⁷⁸ Budist kozmolojisinde altısı üst, dördü alt alemden oluşan on adet ruhsal alem vardır. Bunlar: Cehennem, aç ruhlar, hayvanlar, asuralar (üç başlı ve dört veya altı kollu yarı tanrı), insanlar, cennet, shravakalar, pratyekabuddhalar, bodhisattvalar, budalar. (<http://www.lotus-happiness.com/ten-worlds-ten-spiritual-realms-in-buddhist-cosmology/>, 02.05.2017)

gerçekleştirilir. Üçüncü temel kaide ise Lotus Sutra öğretisinin sürdürülerek yayılmasına hizmet edecek kutsal mekan anlayışları demektir.¹⁷⁹

4. dönem olarak ise Lotus Sutra'yı temel alarak modern dönemde oluşturulan birtakım yeni dönem dini hareketlerinden bahsedilebilir. Bunlardan başlıcaları *Reiyu kai*, *Risshō Kōsei-kai*, *Soka Gakkai* (*Soka Kyoiku Gakkai*) şeklinde sayılabilir. Bu tarz dini oluşumlar bu dünyadaki mutluluğu ve mantra söylemek gibi kolay ibadet biçimlerini ön plana çıkarmaktadır. Bunun sonucunda da fakir, eğitimsiz ve alt tabaka insanlar tarafından kabul görmüştür. Bu yeni dönem dini hareketlerin içinde en büyük ve en etkili olanı 1930 yılında Tsunesaburo Makiguchi ve Josei Toda tarafından kurulan Soka Gakkai derneğidir. Eğitimsel reformlar amacıyla kurulan söz konusu dernek, bünyesinde birtakım dini öğeler de barındırmaktaydı. Dinin bilimle uyuşması gerektiği görüşündeki eğitimci Makiguchi, dinin insanlara bireysel mutluluk, sosyal sorumluluk ve ahlak kaynağı teşkil etmesi gerektiğine inanmıştır. Makiguchi, incelediği dinlerin nihayetinde Niçiren Budizmi'ni ideal din olarak benimsemiştir. Soka Gakkai, İkinci Dünya Savaşı sırasında devlet destekli Şinto dinine karşı tutumu nedeniyle baskılara maruz kalmış, lideri ise hapse atılmıştır. Makiguchi, 1944'te 73 yaşında hapisteyken ölmüştür. Hareketin önde gelen isimlerinden Josei Toda, 1945'te hapisten çıkarak Soka Gakkai'nin yeniden kurulmasında büyük rol oynamıştır. 1950 ve 60'larda kitle sayısı hızla artan hareketin faaliyetleri ABD'ye kadar yayılma imkanı bulmuştur. 1975'te 3. Başkan Daisaku Ikeda, Soka Gakkai International (SGI)¹⁸⁰ adıyla hareketi uluslararası bir organizasyonun şemsiyesi altında resmi olarak toplamıştır. Günümüzde ise yaklaşık 12 milyon üyesiyle Soka Gakkai International, birçok ülke dini harekete dayalı kültür,

¹⁷⁹ Miyata, "The Acceptance and Impact of the Lotus Sutra in Japan", *Journal of Oriental Studies*, C. XI, s.132-133; Miyata, "The Lotus Sutra and Tsunesaburo Makiguchi and Josei Toda", *Journal of Oriental Studies*, C. X, s. 59-60.

¹⁸⁰ Geniş bilgi için bkz. <http://www.sgi.org>, 02.05.2017.

barış ve eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir.¹⁸¹ Soka Gakkai kadar ünlü olmasa da 1938’de Nikkyō Niwano ve Myōkō Naganuma tarafından kurulan Risshō Kōsei-kai ise, benzer Niçiren varsayımlarını ve Lotus Sutra’ya olan bağlılığın devam etmesi gerektiği inancını kendisine temel almıştır.¹⁸²

3. Lotus Sutra’ya Giriş

Lotus Sutra’nın giriş cümlesi olarak pek çok Budist kutsal metnin de giriş ifadesini oluşturan ve Ananda’ya ait olduğu varsayılan “Böyle işittim” ifadesi yer almaktadır. Bu ifadenin ardından Sutta Pitaka’da Buda’nın erkek ve kadın keşişler, keşiş sınıfından olmayan dindarlar ve çoğunlukla insanüstü varlıklardan (devatalar) oluşan bir topluluğa Kuzey Hindistan’da yer alan Rajagaha (günümüzde Rajgir) şehri yakınındaki Kutsal Kartal Tepesi (Grdhrakuta)’nde¹⁸³ verdiği vaazlara benzer bir sahne tasvir edilmektedir.

Buda’nın vaazını dinleyenler arasında Buda’nın başlıca on müridi olarak kabul edilen Sariputra, Ananda, Upali, Mahakasyapa, Maudgalyayana, Subhuti, Purnamaitrayaniputra, Katyayana, Aniruddha ve Rahula’nın isimleri zikredilmektedir. Bunlara ek olarak sayıları binlerle ifade edilen arhatlar, bodhisattvalar, keşişler, Keşiş Mahaprajapati ve Yasodhara ile beraberindeki kadınlar, dinleyiciler (sravakalar), halkıyla birlikte Magadha Kralı Ajatasatru ile *deva*, *naga*, *yaksa*, *gandhara*, *asura*, *garuda*, *kimnara*, *mahoraga* şeklinde sıralanan mitolojik varlıklar ve insanüstü varlıklar Buda’nın vaazını dinleyen kalabalık cemaati oluşturmaktadır. Tüm bu insan ve

¹⁸¹ Jacqueline I. Stone, “Soka Gakkai”, **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 781; Miyata, “The Acceptance and Impact of the Lotus Sutra in Japan”, **Journal of Oriental Studies**, C. XI, s. 135-139; <http://www.sgi.org>, 02.05.2017.

¹⁸² “The Lotus Sutra”, **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 380.

¹⁸³ Gene Reeves, *The Stories of The Lotus Sutra* adlı eserinde söz konusu tepeyi ziyaret ettiğini ancak tepenin dik ve engebeli bir dağ yamacında yer alan bir kaya tabakasından ibaret olduğunu, bu nedenle de birisinin oturup vaaz dinleyebileceği tarzda bir yer olmadığını ve üç düzineden fazla insanın buraya sığamayacağını belirtmektedir. Lotus Sutra’da ise binlerle hatta on binlerle ifade edilen devasa bir cemaatin Buda’yı dinleyebilmek için bu tepede toplandığı bildiriliyor. Bu sebeple yazara göre Kutsal Kartal Tepesi, fiziksel ve tarihsel bir yer olmasının yanı sıra mitolojik bir yer olma özelliği de taşımaktadır. (Gene Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, Wisdom Publications, Boston 2010, s. 11-12.)

insanüstü varlıklardan oluşan topluluklar, Buda'nın önünde eğilerek geri çekilmekte ve bir kenarda yerlerini almaktadırlar. Cemaati tarafından etrafı çevrilen Buda ise talimatlar ve Budaların kıymetli bilgilerinin yer aldığı Sayısız Anlamlar Sutrası'nı (Ananta Nirvesa Sutra) bodhisattvalara henüz vaaz etmiş ve bağdaş kurarak meditasyona girmiş vaziyettedir. Bu sırada Buda'nın ve dinleyicilerinin üzerine gökten yağmur gibi nadide çiçekler yağmış ve yeryüzü altı farklı şekilde sarsılmıştır. Bunun üzerine tüm cemaat, daha önceden görmedikleri eşsiz bir durum yaşadıklarının farkına vararak neşeli bir şekilde Buda'ya odaklanmıştır. Bunun ardından Buda, kaşlarının arasındaki beyaz bir tüy demetinden ışık saçar ve bu ışık hüzmeleri ile doğuda, Avici adındaki en aşağıdaki cehennem ve Akanistha adındaki en yukarıdaki cennete kadar on sekiz bin dünyayı aydınlatır. Böylece bu dünyalarda yaşayan tüm duyarlı canlılar ile geçmiş ve gelecekteki Budalar görülebilmekte ve Budaların öğrettikleri Dharma duyulabilmektedir. Buda'nın bu mucizevi hareketi tüm cemaatte merak uyandırmıştır. Cemaatte yer alan ve Geleceğin Budası olarak nitelendirilen Bodhisattva Maitreya, Buda meditasyonda olduğu için en eski bodhisattva ve Buda'nın en bilge müridi olarak kabul edilen Bodhisattva Manjusri'ye Buda'nın mucizevi işaretinin sebebini sorar. Geçmişte sayısız Budaya hizmet etmiş olan Manjusri, Buda'nın gerçek Dharmayı vaaz etmek için hazırlandığını zira geçmişteki Budaların da gerçek Dharmayı vaaz etmeden önce aynı mucizevi işareti gösterdikleri cevabını verir.

Buda, çeşitli kehanetler göstererek cemaatini vereceği vaazı dinlemeye hazır hale getirmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere çiçek yağmuru, yerin sarsılması ve Buda'nın kaşlarının arasından ışık yayarak on sekiz bin dünyayı detaylarıyla görünür kılması bu kehanetler arasında sıralanmaktadır. Tüm bu kehanetlere bakıldığında Lotus Sutra'nın okuyucuyu farklı, fantastik ancak aynı zamanda bu dünyaya bağlanmış bir dünyaya çektiğini söyleyebiliriz. Tarihsel olayları olduğu gibi anlatmak yerine mitolojik bir dille anlatmayı tercih eden sutra, okuyucu da sadece bilgilendirmekle kalmıyor,

okuyucunun hayal dünyasını kullanmasını sağlayarak onu sutranın büyüdü dünyasına katılmaya davet ediyor. Sutrada pek çok fantastik hikayeler, olağanüstü olaylar ve Budaların ve bodhisattvaların sahip olduğu kutsal veya olağanüstü güçlerin varlığı, sutranın bir nevi kutsallığını artıran faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸⁴

Manjusri, uzak geçmişteki çağlarda Güneş-Ay Işığı (Sanskritçe’de Chandra-surya-pradipa) denilen bir Tathagata (Buda’nın en yüce ünvanı) olduğunu ve onun ardından aynı ismi taşıyan yirmi bin tane Buda’nın geldiğini söyler. Bu Budaların en sonuncusunun tıpkı Sakyamuni Buda’nın yaptığı gibi Sayısız Anlamlar Sutrası’nı vaaz ettikten sonra meditasyona girdiğini ve sonrasında ise Manjusri’nin geçmişteki tecessümü olan Bodhisattva Varaprabha’ya Lotus Sutra’yı aktardığını, kendisinden sonraki Buda’nın Srigarbha adında bir bodhisattvanın olacağını ve gece yarısında nirvanaya gireceğini anlatır. Ayrıca Varaprabha’nın sekiz yüz müridinden birisinin gelecekte Buda Maitreya olarak geleceğinin müjdesini de vermiştir. Manjusri, tüm anlattıklarını bulunduğu duruma uygulayarak Sakyamuni Buda’nın da meditasyondan çıkarak Lotus Sutra’yı vaaz eceği kanaatinde bulunmaktadır.¹⁸⁵

Önceki paragraftan da anlaşılacağı üzere Sakyamuni Buda’nın konuşmacı olarak yer almadığı giriş bölümünde Maitreya ve Manjusri arasında geçen soru cevap şeklindeki diyalog önce düz yazı ile aktarılarak ardından da dizeler şeklinde tekrarlanmıştır. Sakyamuni Buda, öğretisini vaaz etmeye 2. bölümde başlamaktadır. Ayrıca bu bölüm, sutranın diğer bölümlerinde yer alan konular hakkında okuyucuları fikir sahibi yapmakta ve sutranın felsefesini önceden haber vermektedir.

Bu bölümde öne çıkan noktalara değinecek olursak ilk olarak pek çoğunun birbirinin doğal düşmanı olmasına rağmen Buda’nın vaazını dinlemek için etrafında bir

¹⁸⁴ Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s.11-18.

¹⁸⁵ The Lotus Sutra, BDK English Tripitaka Series, Taishō Volume 9, Number 262, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari 7ve Akira Yumaya, dBET PDF Version 2009, s. 3-21; Nikkyo Niwano, **Buddhism For Today:A Modern Interpretation of the Threefold Lotus Sutra**, Trans. by Kojiro Miyasaka, Kosei Publishing Co., Tokyo 1983, s.27-37; Nikkyo Niwano, A Guide to The Threefold Lotus Sutra, Trans. by Eugene Langston, Kosei Publishing Co., Tokyo 1981, s. 13-14.

uyum içerisinde yer alan çok çeşitli dinleyici topluluğunu sayabiliriz. Mitolojik yaratıkların yanı sıra insan ve insanüstü varlıklardan meydana gelen bu cemaat, Lotus Sutra'nın tüm varlıklara hitap ettiğinin ve onları birleştirdiğinin göstergesi niteliğindedir.¹⁸⁶ Ayrıca Buda da dahil olmak üzere tüm cemaatin üzerine yağın çiçekler hepsinin arasında eşitlik olduğunu göstermektedir. Her ne kadar Dharmayı vaaz etmek güzel ve değerli olsa da onu dinlemek de eşit derece güzel ve değerlidir. Başka bir ifadeyle öğreten ve öğrenen arasında keskin bir ayrım olmamalıdır. Sutraya göre herkes öğreten ve öğrenen olabilir, olmalıdır. Nitekim sutrada yer alan pek çok hikaye Buda deneyen, hatalar yapan ve tecrübeyle öğrenen bir kişiyi temsil etmektedir.¹⁸⁷ Bunun dışında Buda'nın kaşlarının arasından yaydığı ışıkla evrendeki tüm dünyaları aydınlatması ise nihai gerçeğin sadece bulunduğumuz yeryüzündeki varlıkları değil zaman ve uzayın ötesine geçerek tüm evrendeki varlıkları kapsadığı ve bu gerçeğin bir ve aynı şey olduğu sonucuna varılabilir. Lotus Sutra da belirli bir zamana ait değildir; o, tüm zamana yayılmıştır ve zamansız gerçekleri öğretmektedir.¹⁸⁸

Sutranın giriş bölümünde Buda'nın kehanetleri cemaati tarafından Buda'nın gerçek dharmayı yani Lotus vaazını açıklayacağı şeklinde yorumlanmasına rağmen gerçek dharma asla anlatılmamaktadır. Bu durum çeşitli alimler tarafından gerçek dharmanın kelimeler ötesi olduğu bu nedenle de tarif edilemediği şeklinde yorumlanmıştır. Eğer tarif edilirse sravaka ve pratyekabudalar gibi aynı yanlışa düşülerek dharma formülize edilmiş olunur. Halbuki dharma esnektir ve herkesin kapasitesine ve ihtiyacına uygun şekilde cevap verir. Kişi, kendisini adayarak sutrayı

¹⁸⁶ Shinjo Suguro, **Introduction To The Lotus Sutra**, Trans. by Nichiren Buddhist International Center, California 1998, s. 19.

¹⁸⁷ Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s.33-34.

¹⁸⁸ Niwano, **A Guide to the Threefold Lotus Sutra**, s. 14; Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 42.

dini bir amaçla dinlediğinde veya okuduğunda Lotus Sutra'daki gerçek dharmayı işitecektir.¹⁸⁹

B. LOTUS SUTRA'NIN TEMEL KONULARI

Lotus Sutra, pek çok Mahayana kutsal metni ve öğretisi ile benzerlik taşımasına rağmen kayda değer yönleri ve iddiaları bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Lotus Sutra'da yer alan başlıca konular; *tek Buda yolu/aracı (ekayana)*, *beceri araçları (upaya)*, *evrensel Budalık*, *ezeli ve ebedi Buda* ile *bodhisattva*dır.¹⁹⁰ Daha önceden bilgi verdiğimiz üzere çağdaş bilim adamları sutrayı oluşum tarihi itibariyle genel olarak üçe ayırmaktadır. Buna göre ilk dokuz bölüm tek araç ve beceri araçları; 10-22 bölümleri (12. bölüm hariç), Buda'nın ve genel olarak budaların aşkın güçleri; 23-28 bölümleri ise bodhisattva uygulamaları ile ilgili konuları ele almaktadır.

Lotus Sutra, çeşitli öğretileri tek Buda aracı olan *ekayanada* uzlaştırmasıyla ve Budalığın tüm duyarlı varlıklar tarafından elde edilebileceği yönündeki vaadiyle takdir görmektedir. Buda, tüm duyarlı varlıkların Budalığı elde edebilmesi için onlara yardım ederek yol göstermektedir. Bunu yaparken de çeşitli beceri araçlarından (upaya) faydalanmaktadır. Buda'nın her zaman insanlarla birlikte olup onlara yol gösterdiği düşüncesinden hareketle Lotus Sutra, tüm insanların Buda doğasına ve aydınlanma potansiyeline sahip olduğunu ve çaba gösterdikleri takdirde Budalığı elde edebileceklerini öğretmektedir.¹⁹¹

¹⁸⁹ David W. Chappell, "Organic Truth: Personal Reflections on the Lotus Sutra", **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo 2002, s. 55-57.

¹⁹⁰ "The Lotus Sutra", **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 374; **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 11-18; Stone, "Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)", (E.B.), C. I, s. 472-474; Teiser and Stone, "Interpreting The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 15-24.

¹⁹¹ Stone, "Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)", (E.B.), C. I, s. 471; Niwano, "The Threefold Lotus Sutra: An Introduction", **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, s. 28.

Lotus Sutra'da dört yüce gerçek, sekiz basamaklı yol, on iki basamaklı varoluş yasası, altı paramita, boşluk, buda doğası ve trikaya (Buda'nın üç bedeni) gibi pek çok geleneksel ve Mahayana Budist öğretisinden bahsedilerek insanı, etrafını kuşatan acılardan, hatalardan ve yanılgılardan kurtarmak hedeflenmektedir. Ancak tüm bu olumsuzluklardan kurtulma hedeflerinin ötesinde Lotus Sutra'nın pozitif bir hedefi daha vardır: *Buda olmak* yani *aydınlanmak*. Sutraya göre Budalık evrenseldir; her şeyi ve her yeri kapsamaktadır. Tüm varlıklarda Budalık potansiyeli bulunmaktadır. Buda'nın amacı da onların bu potansiyeli farketmelerini ve Budalık yoluna girmelerini sağlamaktır.¹⁹²

Lotus Sutra'da yer alan ve Mahayana geleneğinin yeniliği olarak kabul edilen kavramlardan birisi de uzun zaman önce Nirvana'ya ulaşmasına rağmen samsara çarkında kalıp diğer insanlara dharmayı öğreterek onları kurtarmak isteyen Buda'nın ezeli ve ebedi bir kimliğe sahip oluşudur. Budist kozmolojisine göre Buda, bu dünyada (Sanskritçe'de *saha*) ortaya çıkıp dharmayı öğretmiştir ve Budistlerin öğretmenidir. Lotus Sutra ise, bu geleneksel görüşü kabul etmekle beraber Buda'nın hala bu dünyada var olduğunu iddia etmektedir. Ona göre, Buda'nın orijinal uyanışı bilinmeyen uzak bir geçmişte olmuştur ve o zamandan beri bu dünyada yaşayarak dharmayı vaaz etmekte ve diğer sonsuz alemlerdeki varlıklara da rehberlik ve fayda sağlamaktadır. Lotus Sutra'da Buda, kendi kurtuluşundan feragat edip nirvanaya girmeyerek tüm diğer varlıklar kurtuluşa erene kadar çabalayan bir Mahayana bodhisattvasına dönüşmüştür.¹⁹³

Lotus Sutra'da yer alan bodhisattvaların varlığı, dikkat çekici bir Mahayana yeniliğidir. Sutra, çoğu Mahayana kutsal metni gibi bodhisattva idealini yüceltir ve diğer Mahayana grupları ile bodhisattvanın en üst dini pratik paradigması olduğu

¹⁹² Teiser and Stone, "Interpreting The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 20; **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 18; "The Lotus Sutra", **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 374.

¹⁹³ Gene Reeves, "The Lotus Sutra as Radically World-affirming", **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo 2002, s. 185-193.

konusunda hemfikirdir. Bu paradigmaya göre önceki Buda takipçilerinin hedefi olan samsara çarkından kurtulmayı amaçlamak yerine gönüllü olarak ıstırabın yer aldığı alemlerde kalarak tüm canlıların kurtuluşuna yol göstermek şeklindeki daha büyük bir sonuç hedeflenmektedir.¹⁹⁴

Lotus Sutra’da yer alan temel konular okuyucuya aktarılırken çeşitli hikayeler veya kıssalardan faydalanılmaktadır. Bu hikayeler, sutranın daha iyi anlaşılacak yorumlanmasına yardımcı olmasının yanı sıra Budalığa götüren bodhisattvalık yolunda yürümesi için insanların içindeki potansiyeli ve gücü keşfetmesini sağlayan birer beceri aracı (upaya) vazifesi de görmektedir.¹⁹⁵ Söz konusu hikayelerin karakterlerinden bazıları sıradan insanlar, keşişler iken bazıları, tarihsel kabul edilen Sariputra ile arkadaşları, bazıları ise hayali oyunculardan ibarettir. Önemli karakterlerin tamamı sadece insandan oluşmaz, bazıları Manjusri, Maitreya ve Bhaisajyaguru (Şifa Bodhisattvası) gibi bodhisattvalardan oluşmaktadır. Hikayelerde bunların haricinde pek çok tanrı, tanrıça ve mitolojik yaratık karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu karakterlerin arasında Buda, merkezi bir role sahiptir. Her ne kadar Buda, doğaüstü güçleriyle (kaşlarının arasındaki bir tutam saçtan yayılan ışıkla evrendeki sonsuz alemleri aydınlatması vb.) dikkat çekse de Sakyamuni’nin tarihsel yaşamından unsurlar (bir oğlunun ve üvey annesinin olması, bir ağacın altında aydınlanması vb.) da okuyucuya sık sık hatırlatılmaktadır.¹⁹⁶

1. Beceri Araçları (Upaya) ve Tek Araç (Ekayana)

Mahayana geleneğinde oldukça popüler ve güçlü kavramlardan biri olan *upaya*, çoğunlukla Sanskritçe’de *upayakausalya* veya Pali dilinde *upaya kusala* şeklinde

¹⁹⁴ Werner, “On the Nature and Message of the Lotus Sutra in the Light of Early Buddhism and Buddhist Scholarship (Towards the Beginnings of Mahayana)”, *Asian Philosophy*, C. XIV, s. 210-211; Teiser and Stone, “Interpreting The Lotus Sutra”, *Readings of The Lotus Sutra*, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 15.

¹⁹⁵ Reeves, *The Stories of The Lotus Sutra*, s. 3.

¹⁹⁶ *The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic*, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 9.

birleşik isim olarak kullanılmasının yanında tek başına da kullanılmaktadır. “Teknik, metot, strateji vb.” anlamlarına gelen *upaya* ile “ustalık, beceri vb.” anlamlarına gelen *kausalya* kelimeleri birlikte kullanıldıklarında “beceri araçları, uygun araçlar vb.” anlamlarına gelmektedir. *Upaya öğretisi* ise duyarlı varlıkların aydınlanmalarına yardımcı olmak amacıyla budalar ve bodhisattvalar tarafından ustaca uygulanan metotları ifade etmektedir.¹⁹⁷

Lotus Sutra’dan önceki pek çok Hint Budist metinlerinde, acılardan kurtularak nirvanaya ulaşmanın yolu olarak üç tür araçtan bahsedilmektedir. Bu araçların ilki olan *sravaka* (*dinleyici*), bireysel nirvana amacıyla Buda’nın öğretilerini aracısız/doğrudan bir şekilde uygulayarak arzularından kurtulan ve nihayetinde arhatlık derecesine ulaşabilen Buda’nın öğrenci ve müritleridir. Sakyamuni’nin ilk öğrencileri bu grupta yer alırken sonraki dönem Hint geleneğine ait Budist keşişleri de kendilerini *sravaka* yolunu takip etmiş olarak kabul etmişlerdir. İkinci araç ise *pratyekabuddha* (*yalnız Buda*) yoludur. Pratyekabuddha, herhangi bir öğretmenden yardım almayarak ormanın derinliklerinde inzivaya çekilerek kendi başına aydınlanabilen kişidir. Pratyekabudalar, invizaya çekilerek ibadet eder, başkalarını eğitmez ve başkalarının kurtuluşu için yardımda bulunmazlar. Üçüncü araç ise mükemmel Budalık ile sonuçlanan *bodhisattva* yoludur. Bodhisattva, tam aydınlanmayı gerçekleştirmiş olsa da diğer canlılar da tamamen aydınlanana kadar onlara büyük bir özveri ve şefkatle yardımcı olmak için Budalık makamından feragat eder. Her üç yolu başarıyla tamamlayanların aynı gerçeği kavradıkları söylene de bodhisattva yolu, diğer ikisinin üzerinde kabul edilmektedir. Zira arhattan farklı olarak bodhisattva, bir öğretmenin

¹⁹⁷ Roger R. Jackson, “Upāya”, **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s. 871; Carl Bielefeldt, “Expedient Devices, the One Vehicle, and the Life Span of the Buddha”, **Readings of The Lotus Sutra**, Ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York 2009, s. 63.

yardımlı olmadan aydınlanmakta ve pratyekabudadan farklı olarak ise herkesin kurtuluşu için öğretmenlik yapmaktadır.¹⁹⁸

Bodhisattvalık haricindeki diğer iki yolu ruhsal çıkmaz olarak eleştiren ve Hinayana'ya ait olduğundan dolayı küçümseyen çoğu Mahayana sutrasından farklı olarak Lotus Sutra, eski Budist formları ile Mahayana'yı uzlaştırma gayretiyle her üç aracın Buda'nın beceri araçlarından (upayasından) başka bir şey olmadığını aslında tek bir Buda aracının (ekayana) var olduğunu öne sürmektedir.¹⁹⁹ Sutranın 2. bölümünde Buda'nın öğretisini yayarken kullandığı beceri araçları genel hatlarıyla ortaya konulmakta ve üç ayrı aracın nihai çözümü olarak tek araç sunulmaktadır. İç içe geçmiş bu iki kavram, sutranın ilerleyen bölümlerinde yer alan “yanan ev (3. bölüm), zengin adam ve fakir oğlu (4. bölüm), bitkiler (5. bölüm), büyülü şehir (7. bölüm) ve elbise gizli mücevher (8. bölüm)” hikayeleriyle açıklanmaktadır.²⁰⁰

Tek Araç (ekayana) öğretisi ise, Buda Aracı şeklinde de söylendiği için bu öğreti genellikle *Tek Buda Aracı* şeklinde kullanılmaktadır. Lotus Sutra'nın ana mesajı tüm canlıları Tek Buda Aracına yönlendirebilmektir. Zira sutrada, sayısız Budanın tek bir amaç için ortaya çıktığı dile getirilmektedir. Söz konusu amaç, tüm canlılara tam Budalığa giden yolun kapısını açmak, yolu göstermek ve onların bu yola girerek nihayetinde ise tam Budalığı elde edebilmelerini sağlamaktır.²⁰¹ Buda, farklı kapasitedeki dinleyicilerinin anlayabilmesi amacıyla üç farklı aracı (sravaka, pratyekabuda ve bodhisattva) pedagojik birer strateji olarak öğretmiştir. Her üç yolun

¹⁹⁸ Hüsamettin Karataş, “Budist Kutsal Metin Külliyyatında Lotus (Saddharmapundarika) Sutra”, **Abdurrahman Küçük'e Armağan**, Dinler Tarihi Araştırmaları Armağan Serisi-I, ed. Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu, Berikan Yayınevi, Ankara 2016, s. 610-612; Chappell, “Organic Truth: Personal Reflections on the Lotus Sutra”, **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, s. 59-60; Teiser and Stone, “Interpreting The Lotus Sutra”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 15; “The Lotus Sutra”, **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 375.

¹⁹⁹ Stone, “Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)”, (E.B.), C. I, s. 472.

²⁰⁰ Stone, “Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)”, (E.B.), C. I, s. 472-473; Teiser and Stone, “Interpreting The Lotus Sutra”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 16.

²⁰¹ Riccardo Venturini, “A Buddha Teaches Only Bodhisattvas”, **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo 2002, s. 335; Suguro, **Introduction To The Lotus Sutra**, s. 34.

sonunda tek araç olan Buda aracı bulunmaktadır. Lotus Sutra, genel itibariyle bodhisattva yolunu savunarak onu sravaka ve pratayekabudadan üstün olarak görmesine rağmen onların işlevsiz olduğu şeklinde bir şey söylemez. Aksine bu yolların Buda'nın insanları kurtarmak için kullandığı birer beceri yöntemi olarak taşıdığı önemi dile getirmektedir.²⁰²

Çoğu yorumcu tarafından Lotus Sutra'nın kalbi ve ruhu olarak görülen 2. bölümde tanıtılan upaya öğretisi, sutranın en önemli öğretilerinden biri hatta en önemli öğretisi olarak kabul edilmektedir. Bu bölümün girişinde meditasyondan çıkan Buda, müridi Sariputra'ya sravaka ve pratyekabudalar tarafından budaların hikmetinin anlaşılmasının neden zor hatta imkansız olduğunu açıklamaktadır. Buda'nın bu açıklaması, nihai hedefe ulaşıp aydınlandıklarına inanan sravaka ve pratyekabudalar için oldukça provokatif bir ifade niteliği taşır ve şu sorunun doğmasına sebep olur: “Nasıl olur da budaların hikmetine ulaştıklarını düşünürken şimdi yetersiz görülürler?” Buda, buna cevap olarak ise, Budaların Dharma'yı öğretebilmek amacıyla farklı durumlara uygun bir şekilde çok çeşitli metot ve beceri aracı kullanmasını göstermektedir.²⁰³ Sravaka, pratyekabuda ve bodhisattva yolları, Buda'nın nihai hedefi olan insanların Tek Buda Yolu'na girmelerini sağlayan beceri araçlarından sadece üçünü teşkil etmektedir. Elde ettiklerine inandıkları Budalığın aslında gerçek olmadığını duyan keşişler ve dindarlardan oluşan beş bin arhat kibirli bir şekilde Buda'nın cemaatini hızla terkeder. En yüce gerçeği bildiklerinden emin oldukları için daha fazla dinlemeye lüzum görmezler. Buda ise sessizliğini koruyarak onların gidişine mani olmaz.²⁰⁴

²⁰² Stone, “Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)”, (E.B.), C. I, s. 472; Teiser and Stone, “Interpreting The Lotus Sutra”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 16.

²⁰³ Lotus Sutra'nın 2. bölümünün giriş paragrafını oluşturan bu kısım, hoben duası şeklinde adlandırılmakta ve Lotus Sutra taraftarları tarafından günlük ibadetleri ve anma törenleri esnasında okunmaktadır. (Geniş bilgi için bkz. Karataş, Nichiren Budizmi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 211-213)

²⁰⁴ “The Lotus Sutra”, **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 375; Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 47-48; The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 23-30.

İkinci bölümü, geç bir tarihte ortaya çıkan Mahayana öğretilerinin orjinal olduğunu savunma çabası olarak değerlendirenler bulunmaktadır. Onlara göre, Mahayana geleneği sonradan ortaya çıkmasına rağmen önceki öğretileri hükümsüz kılan en yüksek ve kusursuz öğretileri içermektedir. Ayrıca bu bölüm çoğu Budistin Lotus Sutra'nın mesajını onaylamayacağı gerçeğine de değinmekte ve sutrayı reddedenlere karşı bir savunma içerisine girmektedir. Buna göre Lotus Sutra'nın kendinden önceki Budist metinleri ve öğretilerinin geçerliliğini reddetmediği, bunları gerekli ancak Lotus'un en yüce yasasına götüren geçici aşamalar olarak görüp içine kattığı şeklinde bir savunma yapılmaktadır.²⁰⁵

Upaya öğretisi, Lotus Sutra'nın yanı sıra Prajnaparamita literatüründe ve Vimalakirti Sutra'da oldukça önemli bir öğreti olarak yer almasına karşın, Mahayana öncesi Budist metinlerin neredeyse hiçbirinde karşımıza çıkmamaktadır. Pali Kanon'da Buda'nın sözleri ve eylemleri olduğu gibi algılanmakta ve bunlar ile ifade ettikleri anlamlar arasında herhangi bir boşluk/fark teşhis edilmemektedir. Majjhima Nikaya'da upayaya örnek olarak büyük bir nehrin kenarında tehlikede olan ve nehrin karşısına geçmek isteyen bir adamın hikayesi anlatılmaktadır. Karşıya geçmek için herhangi bir köprü veya araç olmadığı için adam, ağaç dalları ve otlardan bir sal yaparak karşı kıyıya geçmeyi başarır. Sal işine çok yaradığı için onu yanında taşımaya yönelir. Ancak Buda'ya göre adamın yapması gereken salı ardında bırakarak gitmesidir. Burada sala benzetilen Buda'nın öğretileri de sadece araç olarak kullanılmalı, işleri bittikten sonra bırakılmalıdır. Ona göre, bu öğretilere sarılmanın hiçbir anlamı yoktur.²⁰⁶

Mahayana'nın ilk dönemlerindeki beceri araçları öğretilerinde ise Buda'nın söylediği veya yaptığıyla, kastettiği anlam arasında bir boşluk görülmektedir. Böylece Buda'nın sözleri olduğu gibi görülmeyerek gizli niyetlerle bir araya getirilmiş metinsel

²⁰⁵ "The Lotus Sutra", **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 376.

²⁰⁶ Asaf Federman, "Literal Means and Hidden Meanings: A New Analysis of Skillful Means", **Philosophy East and West**, University of Hawai'i Press, Hawai 2009, C. LIX, S:2, s. 125-126; John Hick, "Religion as 'Skillful Means'", www.johnhick.org.uk/article9.html, 10.05.2017.

oluşumlar olarak ele alınmaya başlanmıştır. Lotus Sutra'da ise benzetmeler, kıssalar, sutralar, mantıksal açıklamalar, nirvana öğretisi, acının son bulması ve hatta Buda'nın hayatı ve ölümü, vb. şeklinde kullanılan upaya kavramına yüklenen yeni anlam bariz bir şekilde görülmektedir. Sutrada belirgin ve bilinçli bir hermenötik araç olarak kullanılan beceri araçları, sutranın mesajının parçası haline gelmiştir. Pali metinlerinde Buda'nın öğretilerinin, aydınlanmayan varlıkların özel durumlarına yönelik geliştirilen metotlardan ibaret olduğu ve koşullar değiştiğinde bu öğretilerin yeni ve daha iyileriyle değiştirebileceği veya tamamen terkedilebileceği mesajı, Lotus Sutra'da daha teşvik edici bir hal alarak Buda'nın, takipçilerini aydınlanmaya ulaştırabilmek için çeşitli yollar denediği ve kasıtlı bir şekilde onları yönlendirdiği şeklinde değerlendirilmiştir. Ancak beceri araçları, Buda'nın engin hikmetinin ve şefkatinin ürünü olduğu için ahlaken yanlış içermemektedir. Zaten Buda'nın bilgisi ile takipçilerinin bilgisi arasında büyük bir mesafe bulunmaktadır. Bu sebeple takipçilerinin bilmediği veya görmediği durumlarda Buda'nın yönlendirici beceri araçlarını kullanması onu hatalı değil aksine haklı çıkarmaktadır. Zaten bulunduğu durumu göremeyen ve korku vb. etkenler sebebiyle onu görmezden gelen veya sınırlı bir görüşe sahip olan kimseler nedeniyle Buda, gerçeği tam olarak anlatamaz ve beceri araçlarını kullanmak zorunda kalır.²⁰⁷

Lotus Sutra, upaya öğretisini tanımlamakla yetinmeyip kendisini de bir upaya olarak sunması bakımından ilk Mahayana sutraları arasında yegane olma özelliği taşımaktadır. Buda'nın insanların ızdırabını yok edip aydınlanmalarına yardımcı olma misyonu, Lotus Sutra'nın dünyayı aydınlatma misyonu ile kıyaslanmaktadır. Pek çok Budist kutsal metni gibi takipçilerine manevi aydınlanma sunan Lotus Sutra'nın manevi mesajı, diğerlerinininkinden farklı olarak, Budist hikmetinin (prajna) kökeninde beceri araçlarının rolü anlayışına dayanmaktadır.²⁰⁸

²⁰⁷ Federman, "Literal Means and Hidden Meanings: A New Analysis of Skillful Means", **Philosophy East and West**, C. LIX, S:II, s. 128-133.

²⁰⁸ Schroeder, "Truth, Deception, and Skillful Means in The Lotus Sutra", **Asian Philosophy**, C. XXI s. 39.

Tek aracın üstünlüğünü savunan Lotus Sutra, bu aracın mahiyeti hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Ayrıca metinde tek aracın, diğer araçların (sravaka ve pratyekabuda) yerine konularak beceri araçlarının gereksiz görüldüğüne dair anlamların çıkarılabileceği paragraflar da yer almaktadır. Bu durumla alakalı olarak iki soru ortaya çıkmıştır: “Mahayana aracı (bodhisattva) gerçek, nihai araç iken diğer iki Hinayana aracı (sravaka ve pratyekabuda) geçici midir?” ya da “Diğer iki Hinayana aracı gibi Mahayana aracının kendisinin üstünde de başka bir gerçek var mıdır?” Sorular daha basite indirgenerek sorulacak olursa tek araç veya buda aracı, bodhisattva aracı ile aynı mı yoksa farklı şeyler midir?²⁰⁹ Niçiren’in bazı takipçileri metni dar bir şekilde yorumlayarak tek aracı, diğer tüm araçların üzerinde görmüştür. Hatta buradan yola çıkarak tüm diğer iddiaların ve Budist dinindekiler de dahil olmak üzere tüm diğer dini formların yanlış ve yanıltıcı olduğunu savunmuşlardır. Ancak bunun aksi olarak Lotus Sutra’yı araştıranların çoğu, tek araç öğretisini diğer araçları da içine alan kapsayıcı bir şekilde ele almıştır.²¹⁰

Tek Buda Aracının Bodhisattva aracı ile aynı mı yoksa farklı mı olduğu konusundaki tartışma, 3. bölümün (A Parable) ikinci yarısında yer alan kıssadan dolayı bazen “3 öküz arabası veya 4 öküz arabası tartışması” şeklinde de ifade edilmektedir. Söz konusu kıssada oldukça varlıklı bir adam, çocuklarının içinde bulunduğu evinde yangın çıktığını görünce korkuya kapılır. Evden çıkmaları için tüm seslenmelerine ve çabasına rağmen yangına aldırış etmeden oyuna dalan çocuklar babalarının uyarılarını duymazlar. Bunun üzerine adam onların dikkatini çekebilmek için eğer hemen evden çıkarlarsa her zaman istedikleri keçi, geyik ve öküz tarafından çekilen arabaların dışarda onları beklediğini vaat eder. Bunu duyan çocuklar evden koşarak çıkar. Dışarı

²⁰⁹ Teiser and Stone, “Interpreting The Lotus Sutra”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 16; Stone, “Lotus Sutra (Saddharmapundarika-Sutra)”, (E.B.), C. I, s. 473.

²¹⁰ **The Lotus Sutra A Contemporary Translation of A Buddhist Classic**, Translation and Introduction by Gene Reeves, s. 13.

çıktıklarında babalarının vaadini soran çocuklara babası beklentilerinin üstünde beyaz bir öküzün çektiği çok daha büyük ve süslü birer araba hediye eder.²¹¹

Buda, anlattığı bu kıssanın daha iyi anlaşılması için kıssayı Sariputra'ya şöyle yorumlamaktadır: Tıpkı kıssadaki baba gibi Buda da, kendi çocuklarını doğum, hastalık, yaşlılık, ölüm vb. acı ve ızdırapların ateşinden kurtarmaya çabalamaktadır. Buda, buldukları yangından veya tehlikeden bihaber olan çocuklarını kurtarmanın yolu olarak onlara üç araç (sravaka, pratyekabuda ve bodhisattva) teklif etmesine rağmen sonunda söz verdiği için daha iyi bir ödülle yani büyük araçla (Tek Buda Aracı) onları ödüllendirmektedir. Nasıl ki yangından kurtarabilmek için çocuklarına vaatte bulunup sonrasında ise farklı ve daha iyi bir ödülle onları sevindiren baba onları aldatmış sayılmazsa Buda'nın da uygun beceri araçlarını kullanarak tüm varlıkları kurtarması ve onları ummadıkları bir şekilde tek Buda aracıyla ödüllendirmesi bir aldatma veya kandırma olarak kabul edilemez. Aldatma olarak kabul edilse dahi bu durum geçicidir ve tehlike ortadan kalktıktan sonra gerçek ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple sutranın çeşitli hikayelerinde sergilenen babacı tutum fazla baskın değildir ve karşısındakinin özgürlüğüne zarar vermeden onun iyiliği için sergilendiğinden dolayı da haklı gösterilmektedir.²¹²

Bir öğretmen edasıyla Buda, diğer canlıların kendi içlerindeki potansiyeli farketmesini sağlayıp onları doğru yönlendirebilmek için uygun beceri yöntemini kullanmaktadır. Uygun beceri yöntemi, herhangi bir hile yöntemi veya yalan şeklinde düşünülmemelidir. Zira Lotus Sutra'nın geneline bakıldığında beceri yöntemlerinin belirlenmesinde uygunluk, beceriklilik/ustalık ve etkenlik/faydalılık olarak sayabileceğimiz üç çeşit kıstas göze çarpmaktadır. Yani bir beceri yöntemini

²¹¹ Teiser and Stone, "Interpreting The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 16-17; The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 56-58.

²¹² Damien Keown, "Paternalism in the Lotus Sutra", **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co.,Tokyo 2002, s. 368-373; The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 58-59; "The Lotus Sutra", **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 376.

uygularken duruma veya karşımızdakinin kapasitesine göre bir uygunlukta ve akıl, irfan ve sezgiye dayanarak tam bir ustalikle hareket edilmelidir. Uygulanan yöntemin sonucu ise işe yarar nitelikte olmalıdır. Her ne kadar Budizm’de niyetler büyük bir önem taşısa da Lotus Sutra sonuçlar üzerine daha çok vurgu yaparak kafamızın içindekinden çok eylemlerimiz ve davranışlarımızla ilgilenmektedir.²¹³

Beceri araçlarının pekiştirildiği diğer hikaye ise 4. bölümde zengin bir baba ile fakir oğlu arasında geçmektedir. Küçükken evini terkederek fakir bir dilenci olan genç adam, iş bulabilme amacıyla diyar diyar gezmektedir. Bir gün farkında olmadan babasının yaşadığı yere gelir. Babası, onun yokluğunda zengin ve güçlü bir adam haline gelmiştir. Baba, oğlunu farkeder ve mirasını bırakacağı varisini bulmanın sevinciyle onu alıkoymak ister ancak oğlu, onun babası olduğunu anlamaz ve zenginliğinden ve gücünden korkup kaçar. Bunun üzerine baba, bir plan yaparak oğlunu gübre temizleme işi için tutar. Kendi kimliğini gizleyerek oğlunun yirmi yıl yanında çalışarak özgüvenini elde etmesini sağlar. Ölümü yaklaştığında ise kimliğini açıklayarak mirasını ona bırakır. Hikayenin sonunda ise oğul, hayal ettiğinden çok daha büyük bir mirası elde ettiği için sevinmektedir.²¹⁴

Hikayede zengin adam, Buda’yı; oğlu ise statülerinin farkında olmayan ve sadece nirvanayı ücretleri olarak kabul edip küçük öğretilerin pisliklerini temizleme gibi aşağı bir görevi üstlenen Buda’nın takipçilerini temsil etmektedir. Şimdi ise Buda, tam aydınlanma servetinin varisleri olarak onların gerçek statülerini açığa çıkarmaktadır. Bu hikayede vurgulanmak istenen, herkesin içinde büyük bir potansiyel vardır ve bu nedenle herkes, mirası alabilmesi için Buda tarafından aranmaktadır. Buda’nın serveti

²¹³ Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 49-53.

²¹⁴ The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 79-84.

olan tam aydınlanmayı ise satın almaya uğraşmak gerekmez zira o, herkese aittir yani herkesin doğuştan gelen yasal hakkıdır.²¹⁵

“Bitkiler” başlıklı 5. bölümde ise Buda, Mahakasyapa ve diğer önde gelen müridlerine anlattığı bir benzetmeye göre evrende pek çok çeşitli türde, isimde ve renkte bitki bulunmaktadır. Evreni saran büyük bulutların oluşturduğu yağmur ise tüm bu bitkileri ayırt etmeksizin ıslatmaktadır. Ancak aynı yağmurla ıslanan ağaçların uzaması, çiçeklerin açması, meyvelerin olgunlaşması vb. yönlerden farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar, bitkilerin doğasından kaynaklanmaktadır.²¹⁶

Buda, Tathagata'nın yani kendisinin tıpkı büyük bir bulut gibi Dharma yağmuruyla sonsuz çeşitlilikteki insanları ve tüm canlı varlıkları eşit bir şekilde ıslattığını açıklıyor. Ancak insanlar ve diğer canlılar farklı karakterlere, doğaya, yetiştirme şekline vb. sahip oldukları için Tathagata'nın Dharmayı kendilerine uygun bir biçimde almaktadırlar. Tathagata'nın Dharması her insana veya canlıya göre farklı şekillerde ortaya çıksa da özünde tek bir öğretilerdir. Tathagata, tüm duyarlı varlıkların kapasitelerini, karakterlerini bildiği için Dharmayı onlara olduğu gibi değil uygun şekillerde öğretir.²¹⁷ Buradan yola çıkarak Buda'nın Dharmayı insanlara öğretmek için kullandığı ve sutranın 3. Bölümünde sembolleştirilen üç araçtan çok daha fazlası olduğu söylenebilir.²¹⁸

Sutranın 7. Bölümünde (Büyülü Şehir) Sakyamuni Buda tarafından anlatılan bir diğer hikaye büyülü, hayali bir şehir ile ilgilidir. Hikayede rivayet edildiğine göre bir zamanlar oldukça meşakkatli, dik, ıssız, vahşi, tehlikelerle dolu ve uzun bir yol vardır. Bir grup insan bu yoldan giderek eşsiz bir hazinenin bulunduğu yere ulaşmak ister. Grubun başında ise akıllı, bilgili ve yolun tüm zorluklarını çok iyi bilen bir lider

²¹⁵ Bielefeldt, “Expedient Devices, the One Vehicle, and the Life Span of the Buddha”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 70-71; Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 67-73.

²¹⁶ The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 95-96.

²¹⁷ The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 95-102; Niwano, **A Guide to the Threefold Lotus Sutra**, s. 25-26.

²¹⁸ Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 80.

bulunmaktadır. Yolda ilerleyen grup, çok yorgun ve bitkin düşünce liderlerine daha fazla gitmek istemediklerini zira çok fazla yorulduklarını ve aynı zamanda da korktuklarını dile getirir. Grubun pes ederek hazineye ulaşmadan geri dönme niyetinde olduğunu anlayan lider, sahip olduğu pek çok beceri araçlarının yardımıyla yolun aşağısına muhteşem bir hayali şehir oluşturur. Grubuna bu muhteşem şehirde dinlenip istediklerini yapabileceklerini söyler. Büyük bir sevinç içerisinde hayali şehre ulaşan grup, zorluklardan kurtuldukları düşüncesiyle sakinleşip rahatlar. Artık grubunun korkusunun geçtiğini ve dinlendiğini gören grup lideri yine beceri araçlarını kullanarak hayali şehri yok eder. Grubuna da devam etmelerini, hazinenin bulunduğu yere çok yaklaştıklarını söyler. Bu büyük hayali şehri sadece onların dinlenmesini sağlamak amacıyla kendisinin meydana getirdiğini açıklar.²¹⁹

Buda, bu hikayeyi dinleyicilerine şöyle açıklamaktadır: Tıpkı hazineye giden yol gibi Budalığa giden yol da uzun ve zordur ve bu yolda verilen mola, yolun tamamlandığı anlamına gelmemelidir. Sravaka ve pratyekabuda da Budalığa giden molalardan ibarettir. Buda, hikayedeki lider gibi muhteşem beceri araçları gücünü kullanarak bu iki aracı sadece birer mola olarak sunmuştur. Bu iki aşamaya ulaşanlar Nirvanaya ulaştıklarını sanıp da yanılmamalıdır. Zira Budalığa giden tek yol, Tek Buda Aracıdır.²²⁰

Lotus Sutra'nın 8. Bölümünde Buda, ilk önce Purna isimli müridinin gelecekte bir buda olacağı müjdesini verir. Bunun üzerine kendi gelecekleri ile Buda'nın kehanetini dileyen bin iki yüz arhat da aynı müjdeyle sevinir. Bunun ardından Buda, içlerinden bazılarının isimlerini saydığı beş yüz diğer arhatın da gelecekte birer buda olacağını bildirir. Bunu duyan beş yüz arhat da çok sevinir ve o zamana kadar nirvanayı tamamladıklarını düşünmekle nasıl bir yanılgı içinde olduklarını itiraf ederler. İçinde

²¹⁹ The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 131-132.

²²⁰ The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 132;

buldukları durumu bir hikaye ile anlatırlar. Hikayede rivayet edildiğine göre fakir bir adam, zengin ve iyi bir arkadaşını ziyaret eder. Fakir adam ziyareti esnasında sarhoş olup uyuya kalır. Ev sahibi sabah evden çıkarken uyuyan arkadaşının giysisinin içine çok kıymetli bir mücevher diker. Fakir adam uyandığında mücevheri farketmeyerek evden çıkar ve yiyecek ve içecek bulabilmek için başka bir kasabaya gider. Ancak hiçbir şey bulamamanın zorluğuyla ortalıkta gezinirken bir gün yeniden arkadaşına rastlar. Arkadaşı ona niçin hala bu şekilde dolandığını, giysisine diktiği mücevheri farketseydi o zamana kadar rahat bir şekilde yaşayabileceğini söyler.²²¹

Arhatlar, hikayeki zengin adam gibi Buda'nın henüz bir bodhisattva iken takipçilerine hepsinin aynı Buda doğasına sahip olduğunu bildirdiğini ancak bunu unuttuklarını söylerler. Arhatlığı elde ettiklerinde de nirvanaya ulaştıklarını sanarak bundan tatmin olduklarını itiraf ederler. Aslında Buda doğası yani buda olabilme potansiyeli sonradan elde edilebilecek bir şey değildir; o, herkesin içinde doğal olarak bulunmaktadır. Ancak insanlar çoğunlukla sahip oldukları bu kıymetli mücevherin farkına varamazlar.²²²

2. Evrensel Budalık

Tüm canlılara Budalık vaadiyle tanınan Lotus Sutra'da "Evrensel Budalık" kavramı, sutraya sonradan eklendiği düşünülen 12. bölümde (Devadatta)²²³ ele alınmaktadır. Söz konusu bölümde Buda, Devadatta'nın sadece geçmiş yaşamına değinmekte şimdiki kimliğinden bahsetmemektedir. Buda, vaazında çok uzak bir geçmişte kendisinin eşsiz aydınlanmayı arayan bir kral olduğunu ve kendisine gerçek Dharmayı öğretenin hizmetkarı olacağını bildirir. Asita adında bir bilge, saraya gelerek

²²¹ The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 139-147.

²²² Niwano, **A Guide to the Threefold Lotus Sutra**, s. 32.

²²³ Lotus Sutra'da bahsedilmemekle birlikte Devadatta, Budist tarihinde kötülüğüyle nam salmış bir figürdür. Buda'nın kuzeni ve müridi olmasına rağmen Devadatta Buda'yı kıskanarak onun otoritesine meydan okumuş, sangha içerisinde bölünmeyi kışkırtmış hatta Buda'yı öldürme girişimlerinde bulunmuştur. ("The Lotus Sutra", **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 376.)

krala gerçek Dharmayı öğreteceğini söyler. Bilge, kralın Lotus Sutra’da yer alan Mahayana öğretileri ile tanışmasını sağlar. Kral da bin yıl boyunca sadakatle bilgeye hizmet eder. Kralın tam Budalığı elde etmesine vesile olan bu bilge, Sakyamuni’nin kuzeni Devadatta’nın kendisidir. Buda, hikayesini Devadatta’nın da gelecekte bir buda olacağını bildirerek tamamlamaktadır. Bundan dolayı sutranın bu bölümü, kötü insanlar için bile aydınlanma potansiyelinin var olduğu şeklinde anlaşılmalıdır.

12. bölümün ikinci kısmı ise kadınların aydınlanması ile ilgilidir. Bodhisattva Manjusri, okyanusun dibinde yer alan nāga²²⁴ (insan suratlı, yılan görünümlü yaratık) kralı Sagara’nın diyarından geldiğini ve Lotus Sutra’nın öğretilerini açıklayarak sonsuz sayıda duyarlı varlığı bodhisattvaya dönüştürdüğünü anlatır. Bunların içinden Budalığı elde eden Nāga kralının sekiz yaşındaki kızının bir anda aydınlanmasını örnek olarak gösterir. Tam bu esnada kız önlerinde belirerek Sakyamuni’ye saygı gösterisinde bulunur. Sariputra, Nāga kralının kızına Buda yolunun uzun ve kadın vücudunun kirli ve Dharma için uygun bir araç olmadığını ayrıca Buda olabilmek için *beş büyük engeli*²²⁵ barındırdığını söyler. Tüm bunlara rağmen onun bu kadar hızlı bir şekilde ve kadın bedeniyle nasıl Buda olabildiğini sorar. Bunun üzerine kız, evrenin binlerce büyüklüğü değerinde bir mücevheri Sakyamuni’ye sunar. Oldukça hızlı gerçekleştirdiği bu eylemden daha hızlı bir şekilde bir Buda olacağını söyler. Bunun üzerine bir anda erkek bedenine dönüşerek güneyde uzak ve tertemiz bir ülkede Lotus Sutra’yı öğreten bir Buda halini alır. Buna şahit olan Sariputra ve yanındakiler onun Budalığına ikna olurlar.²²⁶

12. bölümde yer verilen iki örnekle, geleneksel Budist anlayışında yer alan aydınlanma için çocuk, kadın veya insanüstü varlık olma gibi çeşitli kriterleri içeren

²²⁴ Geniş bilgi için bkz. Miriam Levering, “Is The Lotus Sutra "Good News" for Women?”, **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co.,Tokyo 2002, s. 476-477.

²²⁵ Geniş bilgi için bkz. Levering, s. 477-478.

²²⁶ The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 182-185; Niwano, **A Guide to the Threefold Lotus Sutra**, s. 41.

şartlar ortadan kaldırılmakta ve tüm canlılar için Budalığı mümkün kılan eşitlikçi bir bakış açısı ortaya konmaktadır. Ancak sutranın geneline bakıldığında cinsiyet ile ilgili olarak birbiriyle tutarlı olmayan imgelere yer verilmektedir. Sutranın bazı yerlerinde kadınlar olumlu bir şekilde betimlenirken bazı yerlerinde ise hor görülerek en azından kadın bedeninde oldukları müddetçe tam aydınlanma kapasitesinden noksan olarak resmedilmektedirler. Zira geleneksel olarak kadın, cinsel gücü ve arzuları sebebiyle aşağı bir engel olarak görülürken erkek, zihnin mükemmelliğini sembolize etmektedir. Bundan dolayı cinsiyet değişimi kusurlu, kirlili ve ölümlü halden bodhisattva ve Budaların zihinsel mükemmelliğine geçişi temsil etmektedir.²²⁷

Nāga kralının kızının erkek bedenine dönüşerek bir Buda olması şeklindeki geleneksel kadın-erkek hiyerarşisinin Lotus Sutra'da da sürdürüldüğü görülmektedir. Kadınlara tam aydınlanmanın mümkün kılınması sutranın özgürlükçü yanını ortaya koyarken, bunun sadece erkek bedenine dönüşerek gerçekleşebileceği mesajı özellikle günümüz okurları ve feministleri tarafından kadın-erkek eşitsizliği şeklinde yorumlanmaktadır. Benzer şekilde sutrada kadın olarak doğmak, erkek olarak doğmaktan daha aşağı görülmekte, ideal dünyanın tanımı kadınların yer almadığı bir dünya şeklinde yapılmakta ve kadın figürlere sadece birkaç durumda yer verilerek arhatların ve büyük bodhisattvaların tamamının erkek olduğu dikkat çekmektedir. Lotus Sutra, kadınlara bodhisattva yolunu açık tutması ancak daha ileri gidebilmeleri için erkek olarak yeniden doğmaya çaba göstermeleri şeklindeki tutumuyla tipik bir Mahayana sutrası özelliği taşımaktadır. Bununla birlikte Lotus Sutra yorumcularının ve taraftarlarının tamamı, kadınların Budalığı elde edebilmeleri için önce erkek olmaları gerektiği şeklindeki bir anlamı sutraya yüklemişler.²²⁸

²²⁷ Levering, "Is The Lotus Sutra "Good News" for Women?", **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, s. 469-488;"The Lotus Sutra", **Milestone Documents of World Religions**, ed. David M. Fahey, s. 377.)

²²⁸ Jan Nattier, "Gender and Hierarchy in The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York 2009, s. 92-97; Lucinda Joy Peach, "Social Responsibility, Sex Change, and Salvation: Gender Justice in the Lotus Sutra", **A**

Lotus Sutra'nın hiçbir yerinde *fitri aydınlanma potansiyeli* anlamına gelen “buda doğası” terimine rastlanmamaktadır. Bu terim, Mahayana literatürünün bazı son dönem eserlerinde ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte 6. yüzyıldan önce çeşitli ekollere ait yorumcular, Lotus Sutra'nın aslında evrensel buda doğası ilkesini öğrettiğini kanıtlamaya çalışmışlardır. Bu çabalardan bir tanesi sutranın 20. Bölümünde yer alan ve gördüğü herkesin önünde eğilerek onlara geleceğin budaları olarak davranan bir bodhisattvaya dayanmaktadır. Zira tüm canlılar budalık potansiyeline sahip olduklarından dolayı söz konusu bodhisattva, insanlara bu şekilde saygı göstermektedir. Lotus Sutra'nın bu şekilde yorumlanmaya başlanmasıyla sutranın Evrensel Buda doğasını öğrettiği yaygın bir biçimde kabul edilir hale gelmiştir.

Tüm bunların yanı sıra sutranın tüm duyarlı canlılar için evrensel budalık vaadi, zamanla doğal yaşamı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Özellikle Shingon ve Tendai ekolleriyle birlikte duyarsız canlıların (bitkiler ve ağaçlar) da Budalığı elde edebileceği iddia edilmiştir. Geleneksel bir Japon müzikal türü olan Noh drama ve diğer Orta Çağ Japon edebiyat biçimleri, sutranın 5. bölümünde (Bitkiler) bitkilerin aynı yağmurla ıslanmasına rağmen kendi kapasitelerine göre büyümesi kıssasını Buda'nın öğretilerinin çeşitliliğini simgeleyen bir metafordan ziyade kelimesi kelimesine kabul ederek bitkilerin de aydınlanmayı elde edebileceği şeklinde yorumlamışlardır. Buna göre bitkiler, ağaçlar hatta yeryüzü aydınlanmayı elde ederek birer buda olabilme potansiyeline sahiptirler.²²⁹

3. Ezeli ve Ebedi Buda

Budizm'in ilk yıllarında Buda, insanların takip etmesi gereken bir model olarak görülmüştür. Ancak bu durum fazla uzun sürmemiş ve Buda'ya yüklenen anlam

Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo 2002, s. 437-461; Teiser and Stone, “Interpreting The Lotus Sutra”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 21.

²²⁹ Teiser and Stone, “Interpreting The Lotus Sutra”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 21-22; Stone, “Realizing This World As The Buddha Land”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 215-216.

zamanla değişikliğe uğramıştır. Böylece Buda, sıradan dünyada ortaya çıkan aşkın bir varlık halini almıştır.²³⁰ Budizm tarihinde Buda'nın doğası ile ilgili yaşanan bu değişim, Lotus Sutra'da açık bir şekilde görölmektedir. Buda, sutranın ilk bölümlerinde çoğunlukla dharmayı açıklayan kimse ve Lotus'u vaaz eden uzun bir buda silsilesinin sonuncusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sutranın sonraki bölümlerinde ise Buda'nın yüce öğretmen kimliğinin yerini ilahi güçleri olan yüce bir varlık almıştır.²³¹

Araştırmamızın önceki kısımlarında yer verdiğimiz üzere geleneksel olarak sutra, ikiye ayrılarak ilk on dört bölüm tarihsel Buda'nın açıkladığı öğretiyi, son on dört bölüm ise ezeli ve ebedi Buda'nın açığa çıkardığı öğretiyi ele almaktadır. Modern bilim adamları tarafından ise sutranın 11-16 bölümleri (12. bölüm hariç) Buda'nın gerçek doğasının açığa çıkarıldığı kısım olarak kabul edilmektedir. Özellikle 11. bölümde Buda her yere, 15. ve 16. bölümlerde ise bütün zamanlara ait "Evrensel Buda" olarak karşımıza çıkmaktadır. Buda'nın tüm zamana ve mekana ait Evrensel Buda oluşundan bahsedilirken zamanın ve mekanın dışına çıkılmamaktadır. Onun yaşamının çok uzak geçmişten geleceğe ve evrenin tüm yönlerine uzanacak şekilde belirsiz olduğu ifade edilmektedir. Yani sutrada Buda'nın ebedi olduğuna dair bir ifade bulunmamaktadır. Ancak bu durum onun özellikle Batı felsefesi ve teolojisinde Ebedi Buda olarak kabul edilmesine yol açmıştır.²³²

10. bölümün sonunda Buda'nın parinirvasından sonra Lotus Sutra'yı vaaz etmeleri için takipçilerini cesaretlendirmek amacıyla söylediği sözlerde sutranın gelecek bölümlerinde Buda'nın gerçek doğası ile ilgili okuru nelerin beklediği konusunda ipucu verilmektedir. Çünkü Buda, nirvanaya girdikten sonra dharmayı vaaz edenlere dinleyici olarak büyülu keşişler, dindar kadın ve erkekler ile çok sayıda deva, naga, yaksa, gandharva ve asuralar göndereceğini bildirmektedir. Ayrıca Dharma öğreticilerinin ara

²³⁰ Michael Pye, "The Length of Life of the Tathāgata", **A Buddhist Kaleidoscope: Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo 2002, s. 165-170.

²³¹ Bielefeldt, "Expedient Devices, the One Vehicle, and the Life Span of the Buddha", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 74.

²³² Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 196-200.

sıra kendisini de görebileceklerini ve sutrada unuttukları veya takıldıkları yerlerde bizzat kendisinin onlara yardımcı olacağını söylemektedir. Buda'nın öldükten sonra tüm bunları nasıl yapabileceği sorusu ise gelecek bölümlerde yanıt bulmaktadır.²³³

11. bölümde Buda, tüm alemlerin Buda'sı olarak resmedilmektedir. Buda, evrenin her yerini aydınlatarak tüm alemlerdeki Budaları bir araya toplamaktadır. Söz konusu Budaların tamamı Buda'nın temsilcisi niteliğindeki tecessümleridir. Yani Buda, tüm evrene yayılmıştır ve diğer budalar onu temsil etmektedir.²³⁴

15. bölümde yeryüzünün altından, sayısı hesap edilemeyecek kadar çok bodhisattva ortaya çıkar ve Buda tüm bu bodhisattvaları kendisinin budalığı elde ettiğinden beri öğreterek bodhisattvaya dönüştürdüğünü açıklar. Maitreya, Buda'nın nasıl olur da aydınlanmasından itibaren geçen bu kadar kısa sürede (yaklaşık kırk yıl) bunca bodhisattvayı dönüştürebildiğine dair şaşkınlığını dile getirir. Maitreya'nın şaşkınlığı bazı yorumcular tarafından sutranın kalbi olarak görülen 16. bölümde giderilmektedir. Burada Buda, insanların bildiği üzere ilk aydınlanmasını yaklaşık kırk yıl önce bodhi ağacının altında elde etmediğini, hayal edilemeyecek kadar geçmiş bir zamanda elde ettiğini açıklamaktadır. O zamandan beri bu ve diğer dünyalarda bulunarak dharmayı tüm canlılara öğrettiğini söyler. Buda'nın tarihsel olarak bu dünyada doğması, eski yaşantısını terkerek aydınlanmayı elde etmesi ve nirvanaya ermesi, Buda'nın dharmayı öğretirken kullandığı çeşitli beceri araçları gibi bir beceri aracından başka bir şey değildir. Aynı zamanda o, nirvanaya ulaşarak bu dünyayı terk etmemiş aksine tam aydınlanmış bir bodhisattvaya dönüşerek diğer canlıların kurtuluşu için hala aktif bir şekilde dünyada var olmaktadır ve gelecekte de bunun iki katı kadar zaman var olacaktır.²³⁵

²³³ The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 162-163; Bielefeldt, "Expedient Devices, the One Vehicle, and the Life Span of the Buddha", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 74.

²³⁴ Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s.199.

²³⁵ Teiser and Stone, "Interpreting The Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 22-23; Bielefeldt, "Expedient Devices, the One Vehicle, and the Life

Buda'nın ezeli ve ebedi olarak kabul edilmesinin yanı sıra sutranın çeşitli yerlerinde Buda, bu dünyanın efendisi olarak da görülmektedir. Sutrada yer alan çeşitli kıssalardaki baba figürü Buda'yla özdeşleştirilerek Buda'nın evlatlarını kurtuluşa erdirmek gayesinde olduğu mesajı verilmektedir.

4. Bodhisattva Anlayışı ve Uygulamaları

Mahayana mezhebinin başlıca özelliklerinden biri, bodhisattva yolunu yüceltmesidir. Buna göre tam aydınlanma sadece tarihsel Buda veya geçmiş ve gelecekteki budalarla sınırlı kalmayacaktır. Zira bodhisattva kavramı, diğerlerinin de ulaşmak isteyebileceği bir yol şeklinde genişletilmiştir.

Lotus Sutra'ya göre pratyekabuda ve Theravada'da bulunan sravaka yolları kişiyi mükemmel aydınlanmaya ulaştırmaz çünkü bu yollar diğer canlıların kurtuluşuna adanmamıştır. Yine Lotus Sutra, aydınlanmayı elde ettiklerini sandıkları için sravaka ve pratyekabudaların oldukça kibirli olduklarını dile getirmektedir. Gerçekten aydınlanmış olanları kibirlerinden kurtulup ve yeryüzünün düzeni için çaba göstermekle meşgul olacaklarını belirtmektedir. Bodhisattvaların en büyük özelliği de tam bu noktada ortaya çıkmaktadır: Büyük bir aşk ve şefkatle tüm canlılar için var güçleriyle uğraşarak yeryüzünü huzurlu, mutlu bir yere dönüştürebilmek.²³⁶

Pali kaynaklarında bodhisattvaların varlığından pek bahsedilmemektedir. Pali Kanon'da sadece Bodhisattva Maitreya'dan geleceğin Budası olarak açıkça bahsedilmektedir. Lotus Sutra'da toplanan sangha çok büyüktür ve burada pek çok arhat yer almaktadır ve devaların (tanrılar) ev sahipliğine ek olarak sıradan dünyalılar tarafından görünmeyen sayısız bodhisattva da bulunmaktadır. Geleneksel görüşe göre bodhisattva, tarihi Buda gibi tek yaşamlık misyonunu başarıyla tamamlayarak gelecek dünya döneminde Budalığı elde etme yolundadır. Lotus Sutra'da ise tüm varlıklar

Span of the Buddha'', **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 74-76.

²³⁶ Harold Kasimow, "A Buddhist Path to Mending the World", **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002, s. 342.

özgürleşinceye kadar nirvanaya girmemeye yemin eden yeni bir daimi bodhisattva çeşidi ortaya çıkmıştır.²³⁷

Buda, Lotus Sutra'da Dharmayı yalnızca bodhisattvalara öğrettiğini çünkü sahip oldukları saf inançları sayesinde sadece onların kendisini anlayabildiklerini ve Dharmanın misyonerliğini yapabileceklerini söylemektedir. Zira bodhisattvalar kendi köşelerine çekilerek bireysel kurtuluşları için ruhsal yolculuklara çıkmazlar. Aksine onlar bu dünyada kalıp tüm canlıların kurtuluşuna yardım ederek gerçek nirvanayı yaşarlar.²³⁸ Bu nedenle Buda, 22. bölümde kendisinin büyük bir zorlukla elde ederek çok uzun bir süredir uyguladığı en üst Dharmayı artık bodhisattvalara emanet ettiğini ifade etmektedir. Bodhisattvalar sadece sözleriyle değil eylemleriyle de Dharmayı yaymak ve öğretmekle sorumludurlar.

Sutranın 10. bölümünde Buda ilk kez bir bodhisattvaya, Şifa Bodhisattvası'na hitap etmektedir. Önceki bölümlerde budalık yolunda olanlardan sravaka (pratyekabudaları da kapsayacak şekilde) şeklinde bahsedilmekte ve aslında sravaka, pratyekabuda ve bodhisattva şeklinde ayrı yolların olmadığı, tek bir yol olduğu dile getirilmektedir. Ancak 10. bölümden itibaren Buda'nın öğretisini dinleyen herkes birer bodhisattvaya dönüşmektedir. Çünkü Buda, Lotus Sutra'nın tek bir dizesini dahi işitenin gelecekte tam budalığı elde edeceği müjdesini vermektedir. Aynı bölümün ilerleyen kısmında ise Buda, Lotus Sutra'yla ilgili şu beş uygulamayı yerine getirenlerin budalığı elde edeceklerini vaad etmektedir: muhafaza etmek, okumak, ezberlemek, açıklamak ve kopyalamak. Sutranın çeşitli yerlerinde söz konusu beş uygulamayı ve daha fazlasını yerine getirerek başkalarına da bu konuda önderlik edenlerden övgüyle bahsedilmektedir. Zira bu uygulamalar ile bir bodhisattvanın yerine getirmesi gereken

²³⁷ Werner, "On the Nature and Message of the Lotus Sutra in the Light of Early Buddhism and Buddhist Scholarship (Towards the Beginnings of Mahayana)", *Asian Philosophy*, C. XIV, s. 210-211; Teiser and Stone, "Interpreting The Lotus Sutra", *Readings of The Lotus Sutra*, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 15.

²³⁸ Venturini, "A Buddha Teaches Only Bodhisattvas", *A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra*, ed. Gene Reeves, s. 333-334.

altı mükemmeliyetin (paramita) ilk beş aşaması olan *dana* (hayırseverlik), *silā* (güzel ahlak), *ksanti* (kendi gibi olmayana tahammül), *virya* (sebat), *dhyana* (meditasyon)'u başarıyla yerine getirenler sonsuz erdem ve dünyevi pek çok kazanımlar (hastalık ve kederden uzak durma, yoksul bir yaşama sahip olmama, vb.) elde edeceklerdir. Bunun yanı sıra bu kimseler, Buda ve diğer budalar tarafından korunacak, bu yolda yürümek için gerekli inanç ve istek için yeterli gücü kendilerinde bulacak, iyi bir karaktere sahip olacak ve gelecekte tam budalığı elde edebilecek büyük birer bodhisattva olacaklardır.²³⁹

Tüm bu uygulamalardan bahsederken Lotus Sutra, Buda tarafından metnin birçok paragrafında bir ibadet objesi olarak sunulmaktadır. Buna göre sutranın vaaz edildiği, okunduğu, yazıldığı veya bir kopyasının yer aldığı her yere bir stupa inşa edilmesi gerekmektedir. Stupanın içerisine ise Buda kalıntılarının konmasına gerek yoktur, zira Lotus Sutra, Buda'nın bedenine eşdeğerdir. Bu stupaları ziyaret ederek onlara ibadet eden ve takdimde bulunanlar da tam budalığa yaklaşmış olurlar. Her ne kadar Mahayana sutraları arasında sutranın ibadet nesnesi olarak kutsallaştırılması Lotus Sutra'ya özgü bir durum olmasa da Lotus Sutra, kendi önemine daha çok vurgu yapmaktadır. Ayrıca Lotus Sutra'ya ibadet etmesi, kişiye, budalığın daha erken elde edilmesi, büyük bodhisattvalar arasında yer alma, Buda'yı görebilme, dünyevi talihsizliklerden korunarak arzu edilen şekillerde yeniden doğma vb. kazanımlar sağlamaktadır.²⁴⁰

Lotus Sutra, kendisine ibadet edilmesi için inananları teşvik etmektedir. Bunun için onların sutranın bulunduğu her yere stupalar inşa etmesini, sutrayı kopyalamalarını ve onu yansıtan resimler çizmesini ifade etmektedir. Hatta o, çocukların oyun oynarken ot, dal, çubuk veya tırnaklarıyla Buda figürleri çizerek dahi budalık yolunu elde

²³⁹ Niwano, **A Guide to the Threefold Lotus Sutra**, s. 34; Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 123-124.

²⁴⁰ Daniel B. Stevenson, "Buddhist Practice and the Lotus Sutra in China", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York 2009 s. 133-137.

edeceklerini ileri sürmektedir. Çin, Kore ve Japon Budistleri sutranın bu basit teşviklerinin ötesine giderek sutranın korunması ve açıklanması adına bir dizi farklı tür, biçim, materyal ve tematik uygulama geliştirmişlerdir. Bunun sonucunda sutranın çok sayıda kopya edilmesi ve resim, heykel gibi çeşitli sanat dallarında ifade edilmesi sağlanmıştır.²⁴¹

Buda, Dharmayı bodhisattvalara emanet etmiş, onlar da hangi zorluklarla, sıkıntılarla karşılaşılırsa karşılaşsınlar Dharmayı öğretmeye devam edeceklerine dair yemin etmişlerdir. Bodhisattva Manjusri, 14. bölümde bu bodhisattvaların Budizm'in ahir zamanı sayılan mappo çağındaki sıkıntılı zamanlarda sıkıntılardan etkilenmeden yollarına nasıl devam edeceklerini Buda'ya sormaktadır. Bunun üzerine Buda, bodhisattvaların takip etmesi gereken dört çeşit uygulama ve ilişki prensibini açıklamaktadır. Bunlar bedensel, sözel, zihinsel uygulamalar ve niyetler/ amaçlar ile ilgilidir. Bodhisattvaların dikkat etmesi gereken bedensel uygulamalardan bazıları sabırlı ve ılımlı olması, kral, prens vb. yöneticilerden hediye kabul etmemesi, kadınlara karşı ilgili duymayarak onların yanında dikkatli davranması, Dharmayı ayırım yapmadan herkese öğretmesi, meditasyon yaparken sessiz bir yer tercih etmesi, vb. şeklinde sıralanmaktadır. Sözel uygulamalar konusunda ise bodhisattvalar, Dharmayı açıklarken veya okurken sutranın veya insanların kusurlarını diline dolamamalı, diğer Dharma açıklayıcılarını kötülememeli, isimlerini zikrederek sravakaların hata veya erdemlerini hiçbir şekilde dile getirmemeli ancak onlara karşı nefret de beslememeli aksine şefkatle yaklaşmalıdırlar. Zor sorularla karşılaştıklarında ise onlar diğer araçların öğretilerine başvurmadan sadece Lotus öğretilerine dayanarak açıklama yapmalıdırlar. Zihinsel uygulamalardan söz edilecek olursa bodhisattvalar, Tek Buda Aracının haricindeki yolları takip edenleri küçümsememeli, onlarla gereksiz tartışmalar içerisine girmemeli ve de onlarla alay etmemelidirler. Tüm budaları şefkatli birer baba olarak kabul edip

²⁴¹ Willa Jane Tanabe, "Art of the Lotus Sutra", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York 2009, s. 152-182.

tüm bodhisattvalara ise öğretmenleri olarak saygı duymalıdır. Dharmayı öğretirken de tarafsız bir şekilde herkese eşit bir şekilde öğretmelidirler. Son olarak ise bodhisattvalar, kendileri ile aynı yolu paylaşmayan keşişlere ve dindarlara büyük bir şefkat ve nezaketle davranmalı ve tam aydınlanmayı elde ettiklerinde sahip oldukları aşkın güçleri ve hikmetlerinin gücüyle Lotus öğretilerini bilmeyen ya da inanmayan bu kişileri öğretmeye dahil edebilme konusunda niyetli olmalıdırlar.²⁴²

Lotus Sutra’da ilginç Bodhisattva uygulamalarına rastlamak da mümkündür. Bunlardan bir tanesi Buda’ya veya Lotus Sutra’ya olan saygı ve bağlılık göstergesi olarak vücudun tamamının veya parmakların gönüllü olarak yakılması şeklindeki Budizm tarihinde rastlanan çeşitli çileci uygulamalardır.²⁴³ 4. yüzyılın sonlarından 12. yüzyılın ortalarına kadar başta Çinli Budistler olmak üzere Doğu Asya Budistleri tarafından gerçekleştirilen ve yüzlerce örneğine rastlanılan bu uygulamanın ilham kaynağı, bazı jatakalar ile özellikle Lotus Sutra’nın 23. Bölümü olmuştur. Söz konusu bölümde Şifa Bodhisattvası adındaki bir bodhisattvanın Buda ve Lotus Sutra’ya takdim etme amacıyla bedenini yakması yer almaktadır. Buda, esasında Bodhisattva Bhaişajyarāja’nın önceki yaşamlarında da sayısız defa bedenini budalara adadığını ve onun şimdiki Şifa Bodhisattvası olduğunu açıklamaktadır. Tam aydınlanmayı isteyen herkesin de aynı şekilde el veya ayak parmaklarını yakıp ışığını bir stupaya sunması gerektiğini ve bu şekilde en kıymetli eşyalarını sunmaktan çok daha fazla mükafat ve erdem elde edeceklerini bildirmektedir. Ancak hemen bunun üzerine Buda, Lotus Sutra’nın tek bir dizesini ezberleyenlerin daha da fazla mükafatlandırılacağını zira onun

²⁴² Gene Reeves, “Appropriate Means as the Ethics of the Lotus Sutra”, **A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra**, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo 2002 s. 387; Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 178-179;The Lotus Sutra, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, s. 193- 202.

²⁴³ Sutrada Buda tarafından övgüyle bahsedilen bedenini yakılması uygulaması zaman zaman bazı Budist kesimleri tarafından eleştirilmesine rağmen son yıllara kadar Doğu Asya Budizmi’nin önemli tapınma biçimlerinden biri olarak uygulanmıştır. Günümüzde ise Japonya’da pek rastlanmamakla beraber Çin, Kore ve Tayvan’da parmak yakmak veya deri üzerinde tütsü yakmak şeklindeki kendini adama biçimleri halen görülmektedir. (Geniş bilgi için bkz. James A. Benn, “Self-Immolation”, **Encyclopedia of Buddhism**, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York 2004, C. II, s.758-759; James A. Benn, “The Lotus Sutra and Self-Immolation”, **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York 2009, s. 107-128)

tüm canlıları kurtuluşa erdirdiğini ve tüm sutraların kralı olduğunu eklemektedir. Özellikle sutranın bu bölümünü dinleyip keyif alanların ve ondan övgüyle bahsedenlerin çok büyük mükafatlar elde edeceklerini söylemektedir. Böylece Lotus Sutra'nın gücünün başka hiçbir sutra veya sutrada yer alan uygulama tarafından gölgelenemeyeceğinin mesajı verilmektedir.²⁴⁴

²⁴⁴ Benn, "The Lotus Sutra and Self-Immolation", **Readings of The Lotus Sutra**, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, s. 107-112; Reeves, **The Stories of The Lotus Sutra**, s. 243-246.

SONUÇ

Yaklaşık iki bin beş yüz yıl önce Hindistan'da ortaya çıkan Budizm, Asya kıtasında yayılarak büyük bir kitle oluşturmuştur. Günümüzde ise Amerika ve Avrupa'da da hatırı sayılır bir varlık göstermeyi başaran bu din, nüfus bakımından dünyanın en büyük dinleri arasında yer almaktadır. Budizm'in farklı kültürlerle uyum sağlaması onun daha kolay yayılmasını sağlamanın yanında bu kültürlerden etkilenmesi sonucu ilk halinden farklı bir şekil almasına yol açmıştır.

Budizm, Buda'nın öğretilerinden oluşmaktadır. Buda'nın öğretilerine ise Buda'nın sözlerinden ve vaazlarından ulaşmak mümkündür. Ancak Buda, hayattayken öğretileri kayıt altına alınmamıştır. Ölümünden sonra ise Budizm'in devamını ve Budistler arasında çeşitli dini konularda bir bütünlük sağlayabilmek adına müridleri tarafından Buda'nın öğretileri kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Bu yönde düzenlenen konsiller sayesinde Buda'nın öğretileri tespit edilerek başlarda şifahi sonraki yüzyıllarda ise yazılı bir şekilde korunmaya çalışılmıştır.

Budist kutsal literatürü oldukça geniştir. Bundaki en büyük etken, Budizm'in doğduğu topraklardan farklı coğrafyalara taşınması ve zamanla mezhepsel bölünmelere uğraması sebebiyle çeşitli dillerde farklı literatürlerin oluşmasıdır. Yine de Budistlerin büyük bir çoğunluğu ve özellikle Theravada mezhebi tarafından Tripitaka (Pali Kanon), ortak külliyat olarak kabul edilmektedir. Ancak tek tip bir Tripitaka versiyonundan bahsetmek mümkün değildir. Zira o, Budist ekollerine göre farklılıklar göstermektedir. Üç Sepet anlamına gelen Tripitaka, Buda'nın vaazlarını içeren Sutta Pitaka, manastır kurallarının yer aldığı Vinaya Pitaka ve felsefi açıklamalardan oluşan Abhidharma Pitaka bölümlerinden meydana gelmektedir.

Budizm'in diğer büyük mezhebi olan Mahayana ise Tripitaka'nın otoritesini kabul etmenin yanı sıra kendine özgü bir literatür geliştirmiştir. Bünyesinde çeşitli ekolleri barındıran bu mezhebin literatürü Sanskritçe, Tibetçe ve Çince dillerinde

oluşturulmuştur. Yüzlerce sutranın yer aldığı bu literatürde sutralara atfedilen önem ekollere göre çeşitlilik göstermektedir.

Lotus Sutra, en önemli ve popüler Mahayana sutralarından birini oluşturmaktadır. Sanskritçe adı *Saddharma Pundarika Sutra* olan bu metin, miladi birinci yüzyıla dayanması bakımından en eski Mahayana sutraları arasında yer almaktadır. 6. yüzyılda Çin’de keşiş Zhiyi tarafından kurulduğu kabul edilen T’ien T’ai ekolünün temel kutsal metni niteliğindeki Lotus Sutra’ya dayalı Budizm anlayışı Saicho tarafından 9. yüzyılda Japonya’ya getirilmiştir. 13. yüzyılda ise Niçiren, Lotus Sutra öğretilerini kutsal kabul ederek Niçiren Budizmi’ni onun üzerine temellendirmiştir. Günümüzde de pek çok Budist ekolü tarafından Lotus Sutra kutsal kabul edilmektedir.

Lotus Sutra, Buda’nın ölmeden önce açıkladığı en yüce gerçeği içerdiğini iddia etmektedir. O, mesajını kısa ve basit bir biçimde vermeyi tercih eder. Bununla birlikte oldukça dramatik bir edebi form sergilemektedir. Zira o, içerdiği fantastik olaylar, iddialar ve metaforlar bakımından abartılı bir üsluba sahiptir.

Lotus Sutra, pek çok Mahayana öğretisi ile benzer öğretileri içermesinin yanı sıra özellikle ortaya koyduğu iddiaları bakımından Mahayana literatüründe ön plana çıkmıştır. O, geleneksel olarak Budizm’de sravaka, pratyekabuda ve bodhisattva şeklinde var olan kurtuluş araçlarını Buda’nın birer pedagojik metodu olarak görmektedir. Buda, tüm canlıları kurtuluşa erdirebilmek için çeşitli beceri araçlarına (upaya) başvurmuştur. Sravaka, pratyekabuda ve bodhisattva yolları da Buda’nın upayasından başka bir şey değildir. Lotus Sutra’ya göre tüm canlıları kurtuluşa götüren tek bir araç, yol vardır; Tek Buda Aracı (Ekayana).

Lotus Sutra, Evrensel Budalık anlayışı ile oldukça takdir görmektedir. O, tüm canlıların buda doğasına ve aydınlanma potansiyeline sahip olduğunu ve çaba gösterdikleri takdirde Budalığı elde edebileceklerini savunmaktadır. Bu nedenle o, insanların içindeki potansiyeli farkederek Budalık yoluna girmesini hedeflemektedir.

Lotus Sutra'da dikkat çeken diğerk bir husus ise Buda'ya yüklenen yeni kimliktir. Ona göre, Buda, uzun zaman önce Nirvanaya erişmesine rağmen bundan feragat ederek tüm canlılar kurtuluşa erene kadar büyük bir özveri ve şefkatle çaba gösteren bir bodhisattvaya dönüşmüştür. Buda'nın tarihsel olarak bu dünyaya gelişi, yaşamı, nirvanaya ermesi ve ölümü ise sadece bir upayadır. Zira, o her yere ve bütün zamanlara ait, Ezeli ve Ebedidir. Tüm canlılar kuruluşu ulaşıncaya kadar da var olmaya devam edecektir.

Lotus Sutra'da ön plana çıkan diğerk bir konu da Mahayana geleneğinin bir yeniliği niteliğindeki bodhisattva anlayışıdır. Bu anlayışa göre sravaka ve pratyekabuda yolları kişiyi kurtuluşa götüremez çünkü bunlar sadece bireysel kurtuluşu hedeflemektedir. Bodhisattva yolu ise tam tersine tüm canlıların kurtuluşunu ilgilendirdiği için yüceltilmiştir. Zira bodhisattva, nirvanaya erişmesine rağmen ondan feragat ederek kendisini diğerk canlıların da kurtuluşa ermesi için adar. Böylece kurtuluş kavramı, bireysellikten çıkarak tüm canlılar için mümkün hale gelmektedir. Ayrıca sutrada Buda, Dharmayı bodhisattvalara emanet etmekte ve onların bu zorlu görevi yerine getirebilmeleri için takip etmeleri gereken çeşitli uygulamalara da yer vermektedir.

KAYNAKÇA

- AN ANALYSIS of the Pāli Canon, ed. Russell Webb, BPS Online Edition-2008.
- ARSLAN, Hammet, Kutsal Metinlere Göre Budizm'de Manastır Hayatı, Tibyan Yayıncılık, İzmir-2015.
- BENN, James A., “The Lotus Sutra and Self-Immolation”, Readings of The Lotus Sutra, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York-2009.
- Bhikkhu Bodhi, The Numerical Discourses of the Buddha:A Translation of the Aṅguttara Nikāya, Wisdom Publications, Boston-2012.
- BIELEFELDT, Carl, “Expient Devices, the One Vehicle, and the Life Span of the Buddha”, Readings of The Lotus Sutra, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York-2009.
- BUDDA, A. Hilmi Ömer, Dinler Tarihi, Dün ve Yarın Tercüme Külliyyatı, İstanbul-1935.
- CHAPPELL, David W., “Organic Truth:Personal Reflections on the Lotus Sutra”, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
- DHARMA FLOWER SUTRA (The Lotus Sutra) Seen Through the Oral Transmission of Nichiren, Trans. by Martin Bradley, 2nd Revised Edition, Dharmagate Press, 2015.
- DİNLER TARİHİ, ed. Doç. Dr. Mehmet Katar, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir-2006.
- EASTERN RELIGIONS, ed. Michael D. Coogan, Oxford University Press, New York-2005.

ENCYCLOPEDIA of Buddhism, (E.B.), ed. Robert E. Buswell, Jr., Thomson Learning, New York-2004.

ENCYCLOPEDIA of Religion and Ethics (E.R.E), ed. James Hastings, Charles Scribner's Sons, New York-1951.

FERMAN, Asaf, "Literal Means and Hidden Meanings: A New Analysis of Skillful Means", Philosophy East and West, University of Hawai'i Press, C. LIX, S:2, Hawai- 2009.

GÜNGÖREN, İlhan, Buda ve Öğretisi, Yol Yayınları, İstanbul-2001.

HABITO, Ruben L. F., "Bodily Reading of The Lotus Sutra", Readings of The Lotus Sutra, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York-2009.

HANH, Thich Naht, Buda'nın Öğretisi Acıyı Huzur, Neşe ve Özgürlüğe Dönüştürme Yolu, Çev. Nur Yener, Okyanus Yayıncılık, İstanbul-2002.

HICK, John, "Religion as 'Skillful Means'", www.johnhick.org.uk/article9.html, 10.05.2017

FOWLER, Jeaneane and Merv, Chinese Religions, Sussex Academic Press, Brighton, Portland and Toronto-2008,2012.

KARATAŞ, Hüsamettin, Nichiren Budizmi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2012.

....., "Sakyamuni Buda'nın Tarihsel Kişiliği ve Öğretisinin Yeni Bir Din Haline Geliş Süreci", Dini Araştırmalar, C. XVI, S.42, Ankara-2013.

....., "Erken Dönem Japon Budizmi", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. XVIII, S:2, 2013.

....., "Budist Kutsal Metin Külliyyatında Lotus (Saddharmapundarika) Sutra", Abdurrahman Küçük'e Armağan, Dinler Tarihi

- Araştırmaları Armağan Serisi-I, ed. Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu, Berikan Yayınevi, Ankara 2016.
- KASIMOW, Harold, ‘‘A Buddhist Path to Mending the World’’, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
- KAYA, Korhan, Buddhistlerin Kutsal Kitapları, İmge Kitabevi, Ankara-1999.
- KEOWN, Damien, ‘‘Paternalism in the Lotus Sutra’’, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, TÜMER, Günay ve KÜÇÜK, Mehmet Alparslan, Dinler Tarihi, Berikan Yayınevi, Ankara-2011.
- LEVERING, Miriam, ‘‘Is The Lotus Sutra ‘‘Good News’’ for Women?’’, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
- MÄLL, Linnart, Studies in the Astasahasrika Prajnaparamita and Other Essays, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi-2005.
- MEGHAPRASARA, Matthew, New Guide to the Tipitaka, A Sangha of Books, USA-2013.
- MIYATA, Koichi, ‘‘The Lotus Sutra and Tsunesaburo Makiguchi and Josei Toda’’, Journal of Oriental Studies, C. X, Tokyo-2000.
-, ‘‘The Acceptance and Impact of the Lotus Sutra in Japan’’, Journal of Oriental Studies, C. XI, Tokyo-2001.
- NATTIER, Jan, ‘‘The Heart Sutra:A Chinese Apocryphal Text?’’, Journal of the International Association of Buddhist Studies, ed. Roger Jackson, C. XV, USA-1992.

-, “Gender and Hierarchy in The Lotus Sutra”, Readings of The Lotus Sutra, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York-2009.
- NIWANO, Nikkyō, A Guide to The Threefold Lotus Sutra, Trans. by Eugene Langston, Kosei Publishing Co., Tokyo 1981.
-, Buddhism For Today:A Modern Interpretation of the Threefold Lotus Sutra, Trans. by Kojiro Miyasaka, Kosei Publishing Co., Tokyo 1983.
-, “The Threefold Lotus Sutra:An Introduction”, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
- NORMAN, K. R., “Pali Literature”, A History of Indian Literature, ed. Jan Gonda, C. VII/II, Wiesbaden-1983.
- PAYUTTO, P. A., The Pali Canon What a Buddhist Must Know, Trans. by S. Chanawangsa, Thailand: Liberty Press, Bangkok 2003.
- PEACH, Lucinda Joy, “Social Responsibility, Sex Change, and Salvation: Gender Justice in the Lotus Sutra”, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
- PERSEN, K. Priscilla, “Notes on the Ratnakūta Collection”, Journal of the International Association of Buddhist Studies, ed. A. K. Narain, C. III, S. 2, USA-1980.
- PETROVČIČ, Mateja, “Distribution of Personel Pronouns in Chinese Translations of Budist Scriptures”, The Yields of Transition: Literature, Art and Philosophy in Early Mieval China, ed. Jana S. Rošker and Nataša Vampelj Suhadolnik, UK-2011.

- PYE, Michael, “The Length of Life of the Tathāgata”, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
- REEVES, Gene, “Appropriate Means as the Ethics of the Lotus Sutra”, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
-, “The Lotus Sutra as Radically World-affirming”, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.
-, The Stories of The Lotus Sutra, Wisdom Publications, Boston-2010.
- RUBEN, Walter, Eski Metinlere Göre Budizm, Hazırlayan, Lütfü Bozkurt, Okyanus Yayıncılık ve Yapımcılık Ltd. Şti., İstanbul-1995.
- SCHROER, John, “Truth, Deception, and Skillful Means in The Lotus Sutra, Asian Philosophy, C. XXI, 2011.
- SIKORA, Jack, Religions of India, Writers Club Press, USA-2002.
- STEVENSON, Daniel B., “Buddhist Practice and the Lotus Sutra in China”, Readings of The Lotus Sutra, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York-2009.
- STONE, Jacqueline I., “Realizing This World as the Buddha Land”, Readings of The Lotus Sutra, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York-2009.
- SUGURO, Shinjo, Introduction To The Lotus Sutra, Trans. by Nichiren Buddhist International Center, California-1998.
- ŚŪRAMĠGAMASAMĀDHĪSŪTRA, Translated and Annotated by Étienne Lamotte, English Translation by Sara Boin-Webb, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi-2003.

- SUZUKI, Daisetz Teitaro, *Studies in the Lankavatara Sutra*, Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd., New Delhi-1998.
- TANABE, Willa Jane, “Art of the Lotus Sutra”, *Readings of The Lotus Sutra*, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York-2009.
- TEISER, Stephen F. and STONE, Jacqueline I., “Interpreting The Lotus Sutra”, *Readings of The Lotus Sutra*, ed. Stephen F. Teiser ve Jacqueline I. Stone, Columbia University Press, New York-2009.
- THE ENCYCLOPEDIA of Religion, (E.R.), ed. Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York- 1987.
- THE LOTUS Sutra, A Contemporary Translation of A Buddhist Classic, Translation and Introduction by Gene Reeves, Wisdom Publications, Boston-2008.
- THE LOTUS Sutra, BDK English Tripitaka Series, Taishō Volume 9, Number 262, Translated from The Chinese of Kumarajiva by Tsunagari Kubo ve Akira Yumaya, dBET PDF Version 2007.
- “The Lotus Sutra”, *Milestone Documents of World Religions*, ed. David M. Fahey, Dallas: Schlager Group-2011.
- THE MIDDLE Length Discourses Of The Buddha-A New Translation of the Majjhima Nikaya, Trans. by Bhikkhu Nanamoli ve Bhikkhu Bodhi, Buddhist Publication Society, Sri Lanka-1995.
- THE PRATYUTPANNA Samādhi Sutra, Trans. by Lokakṣema, Translated from the Chinese (Taishō Volume 13, Number 418) by Paul Harrison and The Śūraṅgama Samādhi Sutra, Trans. by Kumarajiva, Translated from the Chinese (Taishō Volume 15, Number 642) by John McRae, BDK English Tripitaka 25-II, 25-III, Numata Center for Buddhist Translation and Research, USA 1998.

TÜMER, Günay, “Budizm”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopidisi, (TDVİA), C. VI, İstanbul-1992.

UPADHYAYA, Kashi Nath, Early Buddhism and the Bhagavadgita, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi-1998.

ÜNAL, Mustafa, Dinlerde Kutsal Zamanlar, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul-2008.

VENTURINI, Riccardo, “A Buddha Teaches Only Bodhisattvas”, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.

WATTS, Alan W., Zen Yolu/ Zen Budizm’in İlkeleri, Çev. Sena Uğur, Şule Yayınları, İstanbul-1998.

WERNER, Karel, “On the Nature and Message of the Lotus Sutra in the Light of Early Buddhism and Buddhist Scholarship (Towards the Beginnings of Mahayana)”, Asian Philosophy, C. XIV, London-2004.

WILLIAMS, Paul, Mahayana Buddhism:The Doctrinal Foundations, Routledge, New York-2009.

WOLFE, J. Douglas, “The Lotus Sutra and the Dimension of Time”, A Buddhist Kaleidoscope:Essays on the Lotus Sutra, ed. Gene Reeves, Kosei Publishing Co., Tokyo-2002.

YAMI, Vedat Şafak, “Budizm’in Çin’e Giriş ve Madhyamika Okullarının İlk Devreleri”, Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, 2011.

....., Japonya’da Budizm, Doğu Batı Yayınları, Ankara-2012.

YİTİK, Ali İhsan, Hint Dinleri, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir-2005.

İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.palitext.com> 07.03.2017

<http://www.accesstoinsight.org> 09.03.2017

www.budsas.org 10.03.2017

www.newworldencyclopedia.org	15.03.2017
https://en.wikipedia.org	06.04.2017
http://www.nichirenlibrary.org	07.04.2017
www.bl.uk/onlinegallery/sacrtexts/diamondsutra.html	12.04.2017
http://www.chinabuddhismencyclopedia.com	17.04.2017
http://www.lotus-happiness.com	02.05.2017
http://www.sgi.org	02.05.2017

ÖZET

Budist kutsal metinleri oldukça zengin ve geniştir. Budizm tarihinde zaman içerisinde görüş ayrılıklarının oluşması sebebiyle çeşitli Budist mezhepleri ve ekolleri ortaya çıkmıştır. Budizm’de yaşanan bu çeşitlilik, kutsal metinlerine de yansımış ve farklı mezhep ve ekollere göre önem derecesi değişen çok sayıda kutsal metin oluşmuştur.

Araştırmamızın başlıca konusu, Lotus Sutra ve Budist kutsal metinleri arasındaki yeri ve önemidir. Zengin Budist külliyatı içerisinde Lotus Sutra’nın ayrı ve önemli bir yeri vardır. Mahayana kutsal metinleri arasında oldukça popüler ve etkili olan Lotus Sutra, ele aldığı konular, getirmiş olduğu yenilikler ve iddiaları bakımından Budistlerin dini hayatlarında önemli bir yer etmiştir. O, Buda’nın ölmeden önce vaaz ettiği nihai Dharmayı içerdiği iddiasını taşımaktadır. Dikkat çeken diğer iddiası ise herkese Budalık vaad etmesidir. Lotus Sutra’ya göre herkes birer bodhisattvadır ve Buda olabilme potansiyeline sahiptir. Doğuştan Budalık doğasına sahip olan kişi, Lotus öğretilerini anlamaya çalışarak ve uygulayarak gerçek kurtuluşu elde edebilir.

Lotus Sutra’da yer alan Beceri Araçları, Tek Araç, Buda’nın Ezeli ve Ebedi Oluşu ile Bodhisattva Anlayışı ve Uygulamaları, tezimizin diğer başlıca araştırma konularını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Buda, Bodhisattva, Budalık, lotus, upaya, ekayana, Tripitaka, Mahayana.

ABSTRACT

Buddhist sacred texts are quite rich and wide. Due to the divergences during the history of Buddhism a variety of Buddhist sects and schools have appeared. This diversity has reflected on the sacred texts of Buddhism and a great number of sacred texts whose importance can change according to different sects and schools have appeared.

The main subject of our study is Lotus Sutra and the place and importance of it among the Buddhist sacred texts. Lotus Sutra has a distinct and important place in the rich Buddhist canon. Lotus Sutra, which is quite popular and efficient among the sacred texts of Mahayana has made a significant impression on the lives of the Buddhists in point of topics, innovations and claims of it. It claims to contain the ultimate Dharma preached by Buddha before his nirvana. The other conspicuous claim of it is promise of Buddhahood to all people by itself. According to Lotus Sutra, everyone is a bodhisattva and has a potential to become a Buddha. A person endowed with the Buddhahood nature may attain liberation by trying to understand and practicing the Lotus doctrines.

The other main study subjects of our thesis consist of Skillful Means, Only Vehicle, Eternal Buddha and Concept and Practices of Bodhisattva.

Key Words: Buddha, Bodhisattva, Buddhahood, lotus, upaya, ekayana, Tripitaka, Mahayana.